

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

WOJEWÓDZKI URZĄD PRACY
W POZNANIU

Uwarunkowania sytuacji zawodowej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w Wielkopolsce

Raport pełny z badania

Listopad 2015

Publikacja bezpłatna

Uwarunkowania sytuacji zawodowej
absolwentów zasadniczych szkół zawodowych
w Wielkopolsce

Raport pełny z badania

Poznań, listopad 2015

**Badanie
realizowane
na zlecenie**

**Wojewódzki Urząd
Pracy w Poznaniu**

Wojewódzki Urząd Pracy w Poznaniu
ul. Kościelna 37
60-537 Poznań

**Wykonawca
badania**

www.biostat.com.pl

44-206 Rybnik
ul. Kowalczyka 17
tel/fax. 32 422 17 07
biuro@biostat.com.pl

**Zespół
badawczy**

Rafał Piszczek – kierownik projektu
dr Monika Kurpanik – członek zespołu badawczego
dr Ewa Tkocz-Piszczek – członek zespołu badawczego
dr Grzegorz Dutka – członek zespołu badawczego
dr Marian Płaszczyca – członek zespołu badawczego
Małgorzata Płaszczyca – członek zespołu badawczego
Bartosz Olcha – członek zespołu badawczego
Jakub Galeja – członek zespołu badawczego

**Główni
odbiorcy badania**

Institucje rynku pracy
Institucje oświatowe
Jednostki samorządu terytorialnego
Institucje otoczenia biznesu

Spis treści

Spis treści.....	4
Wprowadzenie.....	5
Opis metodologii badania.....	7
Charakterystyka badanych.....	10
Sytuacja społeczno-gospodarcza regionu – analiza danych zastanych.....	12
1. Przyczyny bezrobocia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.....	34
2. Diagnoza czynników wpływających na dobrą sytuację zawodową absolwentów zasadniczych szkół zawodowych na rynku pracy.....	49
3. Relacja pomiędzy sytuacją zawodową absolwentów a a wybranymi elementami związanymi z funkcjonowaniem szkół.....	67
4. Opinie uczniów, absolwentów i przedstawicieli szkół na temat zmian w szkolnictwie zawodowym wprowadzonych w 2012 r.....	93
5. Analiza zmian dotyczących kształcenia wprowadzonych w wybranych szkołach zasadniczych zawodowych objętych badaniem w 2010 r. w ciągu ostatnich czterech lat oraz ich wpływu na zmianę w zakresie ilości bezrobotnych.....	96
6. Dobre i złe praktyki szkół i organów założycielskich szkół wpływające na zatrudnienie absolwentów.....	101
7. Wnioski i rekomendacje służące poprawie jakości kształcenia oraz losów absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.....	104
Bibliografia.....	114
Spis rysunków i tabel.....	115
Narzędzia badawcze.....	119

Wprowadzenie

Osoby młode kończące edukację i wkraczające na rynek pracy od lat spotykają się z wieloma problemami. Poważnym mankamentem jest brak doświadczenia zawodowego, które skutkuje mniejszym wykorzystaniem w praktyce wiedzy nabytej w szkole oraz słabszą znajomością branży. Jest to problem znaczący, który jednak znajduje uzasadnienie, ponieważ uczniowie szkół ponadgimnazjalnych, pobierają naukę i nie mają możliwości podjęcia pełnoetatowej pracy, a tym samym zdobycia doświadczenia zawodowego podnoszącego skutecznie ich atrakcyjność na rynku pracy.

Okres pobierania nauki to czas, w którym młody człowiek ma przygotować się do poszukiwania, a w efekcie podjęcia zatrudnienia. W odróżnieniu od szkół ogólnokształcących, zasadnicze szkoły zawodowe oraz technika są szkołami, które powinny przekazywać wiedzę w obszarze wykonywania zawodu, jak i umożliwić nabycie kwalifikacji składających się na dany zawód. Wraz z umiejętnościami związanymi z wyuczonym zawodem, przed ukończeniem nauki młoda osoba powinna posiąść również wiedzę z zakresu poszukiwania pracy oraz sytuacji na rynku zatrudnienia, powinna być gotowa do podejmowania świadomych decyzji edukacyjno-zawodowych oraz realizowania skutecznego rozwoju zawodowego.

Rozwój gospodarczy regionu oraz dobra sytuacja zatrudnieniowa zależy w dużym stopniu od kapitału ludzkiego. Szczególnie istotne w tym zakresie jest przygotowanie osób młodych do wejścia na rynek pracy, z uwagi m. in. na wzrost współczynnika obciążenia demograficznego, oznaczającego spadek liczby osób w wieku produkcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku nieprodukcyjnym. Niewystarczające wykorzystanie potencjalnego zasobu siły roboczej powoduje zachwianie równowagi na rynku pracy oraz wpływa niekorzystnie na rozwój gospodarki lokalnej. Problem ten znajduje swoje odzwierciedlenie w ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Osoby do 30 roku życia zostały zaliczone do grupy osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Trwała aktywizacja ludzi młodych poszukujących zatrudnienia oraz dopasowanie systemów kształcenia do potrzeb rynku pracy stanowią jedne z podstawowych typów działań określonych w Strategii Zatrudnienia dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2014–2020.

Konieczność silniejszego dopasowania systemu kształcenia i szkoleń do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości zostały również podkreślone w Wielkopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014 – 2020.

Założenia te wynikają z tego, że pomimo iż osoby pobierające naukę w szkołach zawodowych, nabywają konkretne kwalifikacje oraz są objęte doradztwem zawodowym, to wciąż mają poważne trudności w podjęciu zatrudnienia i w efekcie są szczególnie zagrożone wykluczeniem z rynku pracy.

Celem niniejszego raportu jest diagnoza czynników warunkujących sytuację zawodową absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim. W ramach zrealizowanego badania dokonano diagnozy przyczyn bezrobocia absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych oraz czynników wpływających na ich sytuację zawodową. Badaniem objęto dwa rodzaje szkół: te, których absolwenci rocznika 2013/2014 radzili sobie najlepiej, co wyrażało się najmniejszą liczbą bezrobotnych oraz najmniejszym udziałem bezrobotnych wśród absolwentów oraz te, których sytuacja po zakończeniu szkoły była najtrudniejsza- wystąpiła największa liczba osób bezrobotnych oraz największy udział bezrobotnych wśród absolwentów.

Ponadto, przeprowadzono analizę mającą określić znaczenie relacji pomiędzy sytuacją zawodową absolwentów, a wybranymi wskaźnikami takimi jak kondycja gospodarcza danego obszaru, dopasowanie oferty edukacyjnej zasadniczych szkół zawodowych do potrzeb rynku oraz wybrane aspekty funkcjonowania szkoły.

Głównymi odbiorcami raportu są instytucje rynku pracy, instytucje oświatowe, jednostki samorządu terytorialnego oraz instytucje otoczenia biznesu. Zrealizowane badanie oprócz wyników i wniosków końcowych zawiera rekomendacje dla ww. instytucji i organizacji, proponujące działania, jakie powinny zostać podjęte w celu poprawy sytuacji młodych ludzi na wielkopolskim rynku pracy.

Opis metodologii badania

Badaniem objęto dwa rodzaje szkół: te których absolwenci rocznika 2013/2014 radzili sobie najlepiej na rynku pracy – najmniejsza liczba bezrobotnych oraz najmniejszy udział bezrobotnych wśród absolwentów oraz tych, których sytuacja po zakończeniu szkoły była najtrudniejsza – największa liczba osób bezrobotnych oraz największy udział bezrobotnych wśród absolwentów.

Wstępem do badań terenowych była analiza danych zastanych. Badanie terenowe zostało przeprowadzone za pomocą czterech różnych technik:

1. PAPI (bezpośredni indywidualny wywiad kwestionariuszowy ang. Paper & Pen Personal Interview). Badaniem zostali objęci uczniowie ostatnich klas wybranych zasadniczych szkół zawodowych funkcjonujących na terenie województwa wielkopolskiego. Wielkość zrealizowanej próby to 560 wywiadów. Jest to wielkość próby, która pozwala wnioskować przy 95% poziomie ufności i 4% błędzie szacunkowym. 279 wywiadów zrealizowano w szkołach wykazujących największe bezrobocie wśród absolwentów, a 281 kolejnych ankiet w szkołach o najmniejszym odsetku bezrobotnych absolwentów. Udział uczniów każdej ze szkół w próbie nie był mniejszy niż 3% ani większy niż 7% ogółu próby.
2. CATI (wspomagany komputerowo wywiad telefoniczny ang. Computer Assisted Telephone Interview), w pojedynczych przypadkach PAPI. Badaniem zostali objęci absolwenci wybranych zasadniczych szkół zawodowych funkcjonujących na terenie województwa wielkopolskiego, kończący szkołę w roku szkolnym 2012/2013, 2013/2014, 2014/2015. Wielkość zrealizowanej próby to 587 respondentów. Jest to wielkość próby, która pozwala wnioskować przy 95% poziomie ufności i 4% błędzie szacunkowym. 296 wywiadów zrealizowano w szkołach wykazujących największe bezrobocie wśród absolwentów, a 291 kolejnych ankiet w szkołach o najmniejszym odsetku bezrobotnych absolwentów. Udział absolwentów każdej ze szkół w próbie nie był mniejszy niż 3% ani większy niż 7% ogółu próby. Natomiast udział uczniów z poszczególnych roczników mieścił się w przedziale 25% - 40% ogółu próby.

Dodatkowo udział absolwentów bezrobotnych w próbie, w przypadku szkół wykazujących największe bezrobocie, nie był większy niż 50%. Natomiast w przypadku szkół o najmniejszym bezrobociu nie był większy niż 20%.

3. IDI (indywidualny wywiad pogłębiony ang. Individual in Depth Interview). Ostatnią badaną grupą byli przedstawiciele szkół. Pod pojęciem przedstawicieli szkół rozumie się dyrektorów szkół/doradców zawodowych /nauczycieli pełniących funkcję doradców zawodowych. W pierwszej kolejności podjęto próby przeprowadzenia wywiadów z dyrektorami szkół. Przeprowadzono 29 pogłębionych wywiadów IDI z wyszczególnionymi dyspozycjami. 10 wywiadów z osobami reprezentującymi szkoły o największym odsetku bezrobotnych absolwentów, 10 wywiadów z osobami reprezentującymi szkoły o najmniejszym odsetku bezrobotnych absolwentów oraz dodatkowo 9 wywiadów z reprezentantami szkół, które były badane w 2010 r. (patrz badanie „Bezrobocie absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim” projekt systemowy WORP zrealizowany przez WUP w Poznaniu w 2011 r.) i nie znalazły się w poprzednich grupach.
4. FGI (zogniskowanych wywiad grupowy ang. Focus Group Interview). Ostatnią techniką badawczą, która znalazła zastosowanie w niniejszym projekcie badawczym był zogniskowany wywiad grupowy. Zrealizowano 1 wywiad, w którym uczestniczyło 7 osób. Wśród uczestników badania znaleźli się: przedstawiciel organów założycielskich szkoły (z urzędu miasta), dyrektor szkoły, nauczyciel-wychowawca ostatniej klasy, uczeń ostatniej klasy, absolwent, pracodawca mikroprzedsiębiorstwa zatrudniającego absolwentów ZSZ, pracodawca zatrudniający powyżej 50 osób, w tym absolwentów ZSZ. Dyrektor, nauczyciel, uczeń i absolwent pochodzili z różnych szkół.

Wszystkie narzędzia zawierały przede wszystkim informacje odnoszące się do tematu badania, jak i pytania metryczne. Ostateczne wersje narzędzi zostały przygotowane przez pracowników Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Poznaniu na etapie konsultacji projektowych. Przeprowadzono również pilotaż narzędzi badawczych. W ramach pilotażu zrealizowano 15 wywiadów kwestionariuszowych wśród uczniów ostatnich klas zasadniczych szkół

zawodowych, 15 ankiet wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych oraz 2 indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami szkół. Badanie pilotażowe zrealizowano w szkołach nie wchodzących w skład próby.

Podczas realizacji wszystkich wywiadów dążono do tego, aby rozmowa miała szczerzy charakter, a każdy z uczestników badania miał nieskrępowaną możliwość artykułowania własnych poglądów, bez poczucia, iż informacje te nie zostaną objęte klauzulą anonimowości.

Charakterystyka badanych

Badanie ilościowe zrealizowano na próbie 587 absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i 560 uczniów tych szkół. Do badania wybrano 20 szkół, w tym 10 generujących największe i 10 generujących najmniejsze bezrobocie (wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych) w regionie. Szkoły generujące największe bezrobocie pochodzą z powiatów: gnieźnieńskiego, gostyńskiego, grodziskiego, jarocińskiego, kolskiego, miasta Konina (2 szkoły), pleszewskiego, wrzesińskiego oraz złotowskiego. Znajdujące się na drugim biegunie, szkoły generujące najmniejsze bezrobocie ulokowane są w powiatach: gnieźnieńskim, Mieście Kaliszu (3 szkoły), Mieście Poznaniu (2 szkoły), międzychodzkiem, nowotomyskim, ostrowskim i poznańskim. Absolwenci każdej ze szkół stanowili nie więcej niż 39 i nie mniej niż 17 ankietowanych. W przypadku uczniów liczba badanych w poszczególnych szkołach wahała się w granicach 21-32 osoby. W szkołach o najmniejszym odsetku bezrobotnych absolwentów stanowili nie więcej niż 20% ankietowanych, w szkołach o największym odsetku bezrobotnych ich udział nie był większy niż 50%.

Przebadano absolwentów trzech roczników. Respondenci, którzy opuścili szkołę w 2013 roku stanowili 30,8% badanych, absolwenci z roku 2014 stanowili 35,3% ogółu respondentów, natomiast absolwenci z roku 2015 – 33,9%. Zawodami najliczniej reprezentowanymi w próbie były:

- Mechanik pojazdów samochodowych – 23,5%;
- Fryzjer – 17,0%;
- Elektromechanik pojazdów samochodowych – 10,6%;
- Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie – 6,5%;
- Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych – 5,8%;
- Elektryk – 5,3%;
- Stolarz – 4,9%;
- Murarz-tynkarz – 4,4%;
- Kucharz – 3,1%;

- Blacharz samochodowy – 2,7%;
- Cukiernik – 2,7%;
- Fotograf – 2,2%.

W przypadku uczniów przebadano przede wszystkim osoby pobierające aktualnie naukę w zawodach:

- Mechanik pojazdów samochodowych – 27,7% ogółu;
- Elektromechanik pojazdów samochodowych – 10,0%;
- Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie – 9,6%;
- Kucharz – 8,2%;
- Sprzedawca – 7,7%;
- Fryzjer – 7,5%;
- Elektryk – 4,6%;
- Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych – 3,6%;
- Cukiernik – 3,6%;
- Ślusarz – 2,7%;
- Murarz-tynkarz – 2,0%;
- Lakiernik – 2,0%;
- Operator obrabiarek skrawających – 2,0%.

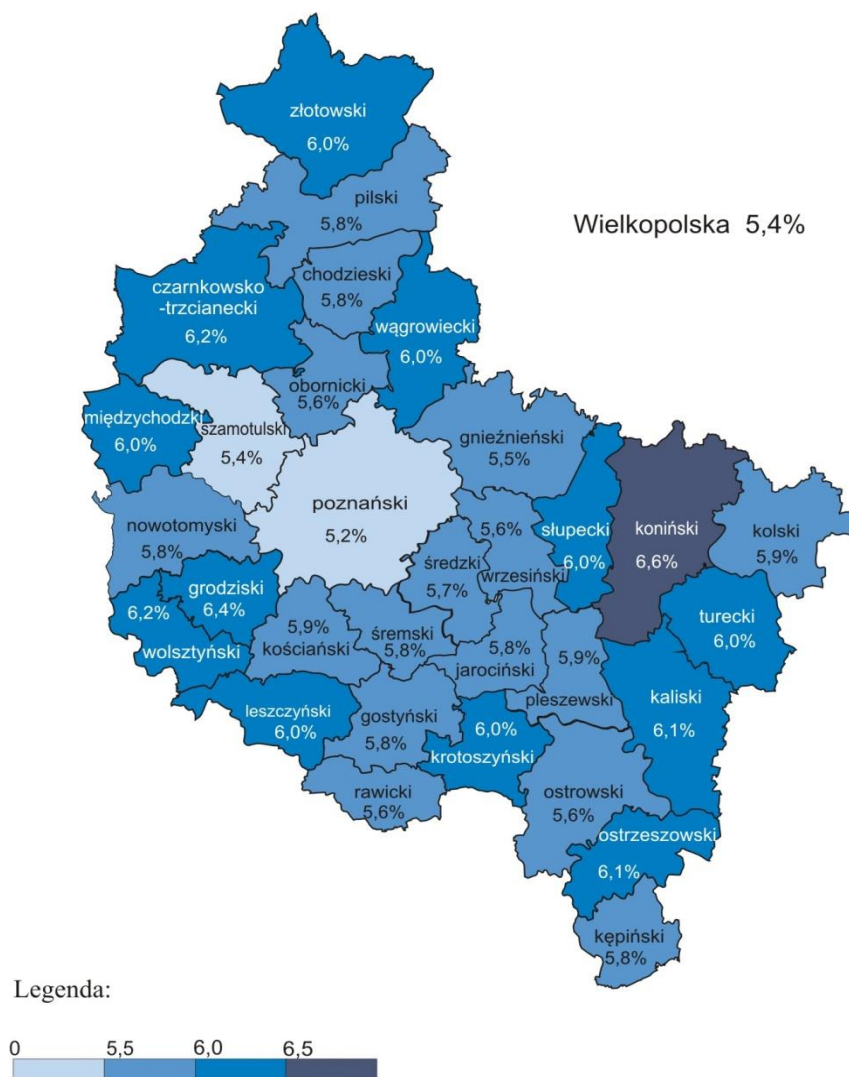
Zarówno wśród absolwentów jak i uczniów dominowali mężczyźni (w przypadku absolwentów 77,0% ogółu ankietowanych, w przypadku uczniów 76,1% ogółu ankietowanych). 53,8% absolwentów i 60,5% uczniów stanowili mieszkańcy wsi. Pozostali absolwenci i uczniowie to mieszkańcy miast: do 20 tys. mieszkańców (13,3% absolwentów i 10,9% uczniów), powyżej 20 tys. do 50 tys. mieszkańców (14,0% absolwentów i 8,0% uczniów), powyżej 50 tys. do 100 tys. mieszkańców (8,3% absolwentów i 8,0% uczniów), powyżej 100 tys. do 250 tys. mieszkańców (4,6% absolwentów i 5,2% uczniów), powyżej 250 tys. mieszkańców (6,0% absolwentów i 7,3% uczniów).

Sytuacja społeczno-gospodarcza regionu – analiza danych zastanych

Liczba osób w wieku 15 – 19 lat w Wielkopolsce

W Polsce w roku 2014 liczba ludności w wieku 15-19 lat w stosunku do ogółu ludności wynosiła 5,3%. W województwie wielkopolskim stosunek ten wynosił niewiele więcej, bo 5,4%. Samo województwo nie jest szczególnie zróżnicowane pod tym względem, choć widać pewne różnice.

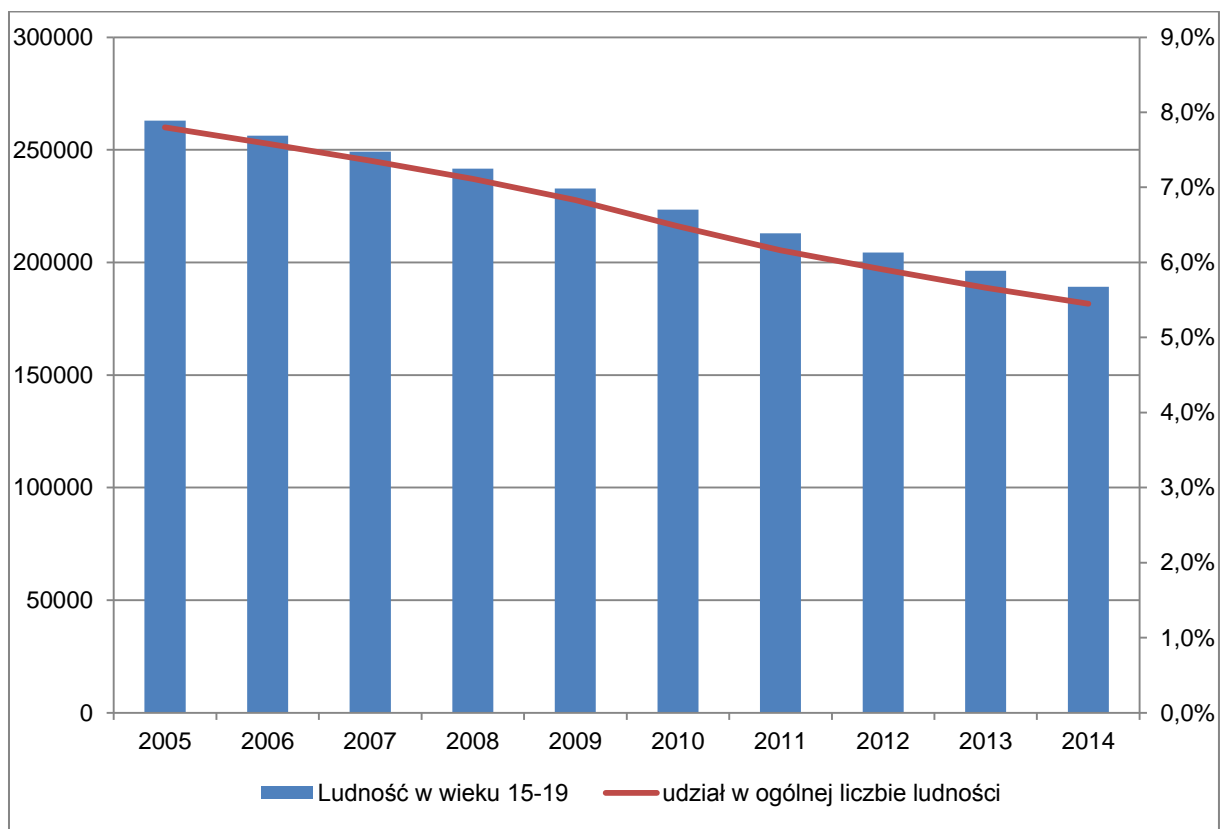
Rysunek 1. Udział osób w wieku 15 – 19 lat w poszczególnych powiatach województwa wielkopolskiego w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najmniejszy udział osób w wieku 15-19 lat, spośród wszystkich powiatów był w M. Poznań gdzie odsetek ten wyniósł jedynie 3,9%, M. Kalisz - 5,1%, M. Konin - 5,1% oraz M. Leszno - 5,0%. We wszystkich pozostałych powiatach, poza poznańskim i szamotulskim stosunek ten wynosił 5,5% i więcej. Na przestrzeni lat 2005 - 2014, zmieniała się liczba osób w przedziale wiekowym 15 – 19 lat. Zauważyć można ciągły spadek tej liczby. W 2005 roku w porównaniu z rokiem 2014 młodych osób w tej kategorii wiekowej było o prawie 73 tys. więcej (w roku 2005 było ich aż 263 tys., a w roku 2014 nieco ponad 189 tys.). Odpowiednio, zauważyć można zmniejszający się stosunek liczby osób w wieku 15 - 19 do ogółu ludności, który od roku 2005 do 2014 spadł o 2,3% - z 7,8% do 5,4%.

Rysunek 2. Liczba osób w wieku 15 – 19 lat oraz ich udział w ogóle ludności województwa wielkopolskiego w latach 2005 – 2014.

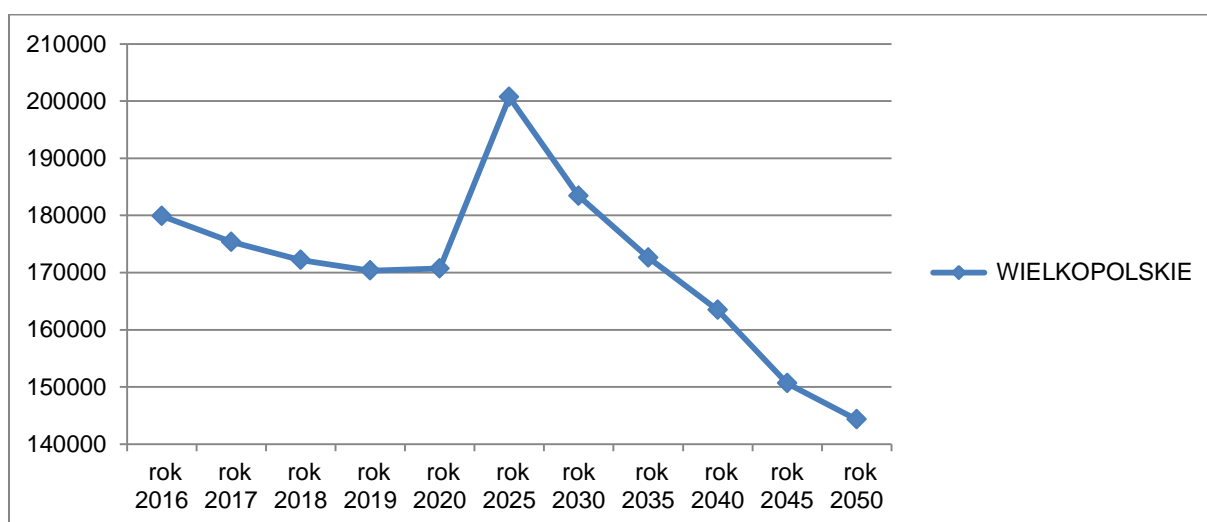

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Prognozy dotyczące liczby ludności w wieku 15 - 19 lat jednoznacznie wskazują, że z roku na roku następować będzie spadek liczby osób w tej grupie wiekowej. Jedyne wzrost zauważalny będzie w latach 2020 – 2025. Liczba ludności w omawianym przedziale wiekowym wzrośnie wtedy o 30 tys. (sytuacja ta dotyczy osób urodzonych w latach 2006 – 2010). W omawianym okresie jest to jedyny prognozowany wzrost ludności w wieku 15 – 19 lat.

W perspektywie najbliższych 35 lat, czyli do roku 2050 w Wielkopolsce liczba ludności w tej grupie wiekowej spadnie o prawie 45 tys. osób i w roku 2050 zgodnie z prognozą ma wynieść 144 320 osób¹.

Rysunek 3. Prognoza liczby ludności w wieku 15 - 19 lat w województwie wielkopolskim w latach 2016 - 2050

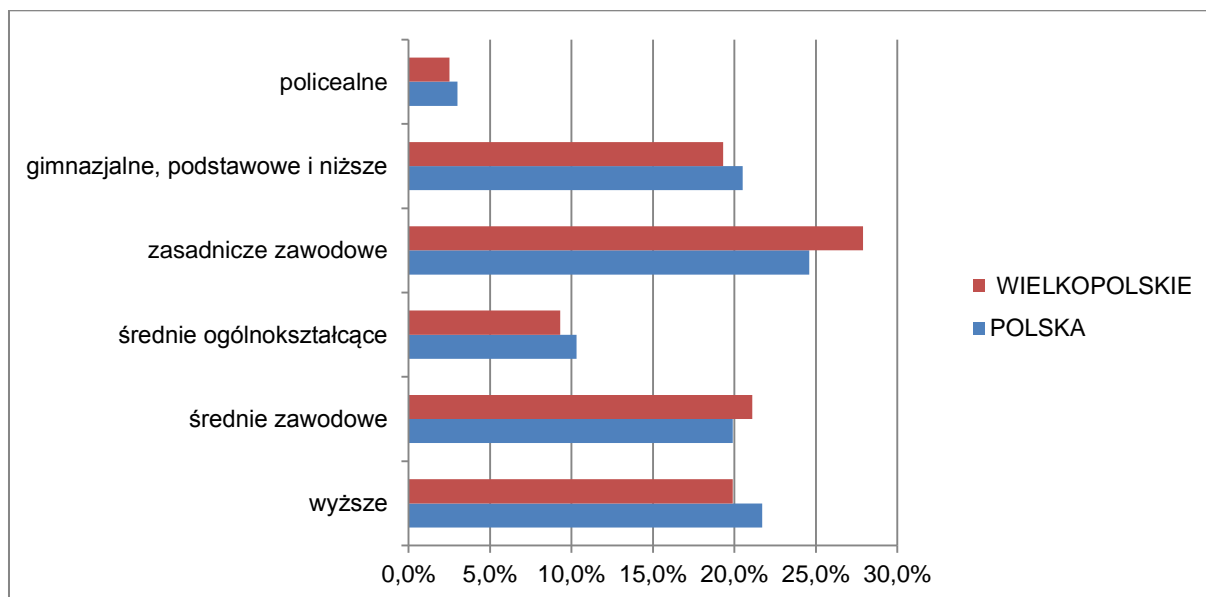
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Struktura wykształcenia w Wielkopolsce

Struktura wykształcenia w województwie wielkopolskim nie odbiega od tej w Polsce. Wykształcenie zasadnicze zawodowe jest poziomem wykształcenia najczęściej posiadanym zarówno w Polsce (24,6%) jak i w województwie wielkopolskim (27,9%). Kolejno mieszkańcy województwa wielkopolskiego legitymują się wykształceniem średnim zawodowym (21,1%), wyższym (19,9%) oraz gimnazjalnym, podstawowym i niższym (19,3%).

¹ Na podstawie danych GUS

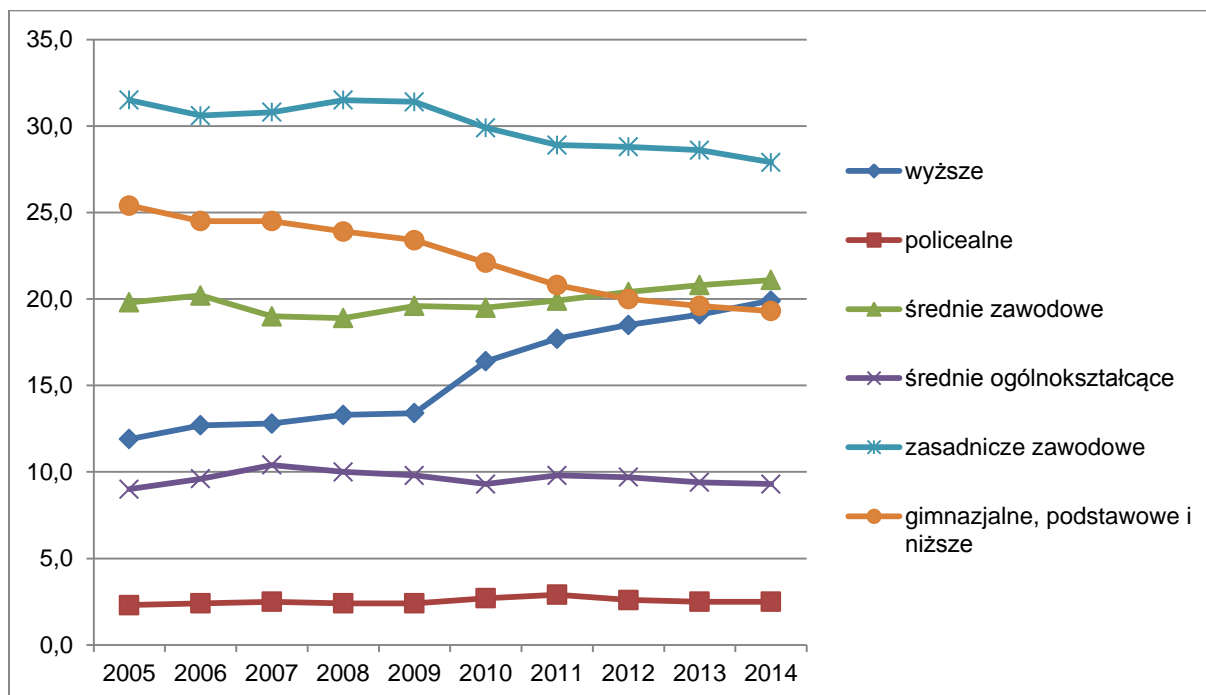
Rysunek 4. Struktura wykształcenia w Polsce i województwie wielkopolskim w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

W przeciągu ostatnich dziesięciu lat zauważyć można pewne zmiany w strukturze wykształcenia w województwie wielkopolskim. Największe zmiany dotyczą wykształcenia wyższego, które w roku 2005 posiadało 11,9%, a w 2014 już 19,9% mieszkańców regionu. Największy wzrost dotyczył roku 2010, w którym przybyło 3% osób z tym wykształceniem. Wzrost zainteresowania kształceniem dotyczy również wykształcenia średniego zawodowego. Pozytywną tendencją jest fakt, że coraz więcej osób pobiera naukę ponadgimnazjalną. Od roku 2005, gdy udział osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym wynosił 24,5%, do roku 2014 zmalał on do 19,3%. Coraz mniej osób kształci się na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej. Od 2005 do 2014 roku liczba osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmalała o 3,6%. Nie zaobserwowano natomiast znaczących zmian w liczbie osób kończących licea ogólnokształcące oraz szkoły policealne. Odsetek osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym oscyluje w przedziale 9,0% – 10,4% oraz policealnym pomiędzy 2,3% - 2,9%.

Rysunek 5. Struktura wykształcenia w województwie wielkopolskim w latach 2005 - 2014.

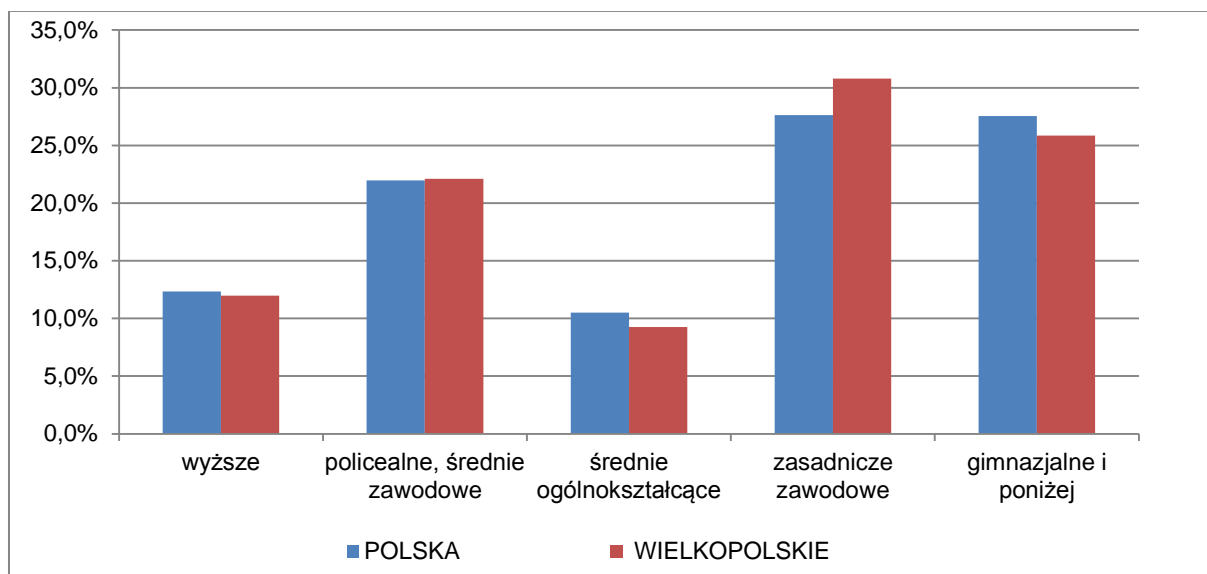
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Młodzi na rynku pracy

W Wielkopolsce na koniec roku 2014 zarejestrowanych w urzędach pracy było ponad 116 tys. osób, z czego osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły najliczniejszą grupę i odsetek ich wynosił ponad 30%. Sytuacja podobnie przedstawia się w Polsce, gdzie osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym stanowiły 27,6% ogółu.

W niemal identycznej sytuacji na rynku pracy były osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (27,5%). W przypadku osób z wykształceniem wyższym, policealnym, średnim zawodowym i średnim ogólnokształcącym sytuacja kształtuje się niemal identycznie w Polsce, jak i w województwie wielkopolskim. Najmniej zarejestrowanych jest osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, co może wynikać z tego, że osoby te często kontynuują naukę na uczelniach wyższych oraz osób z wykształceniem wyższym, których w województwie wielkopolskim zarejestrowanych było 12,0% (średnia dla Polski to 12,4%).

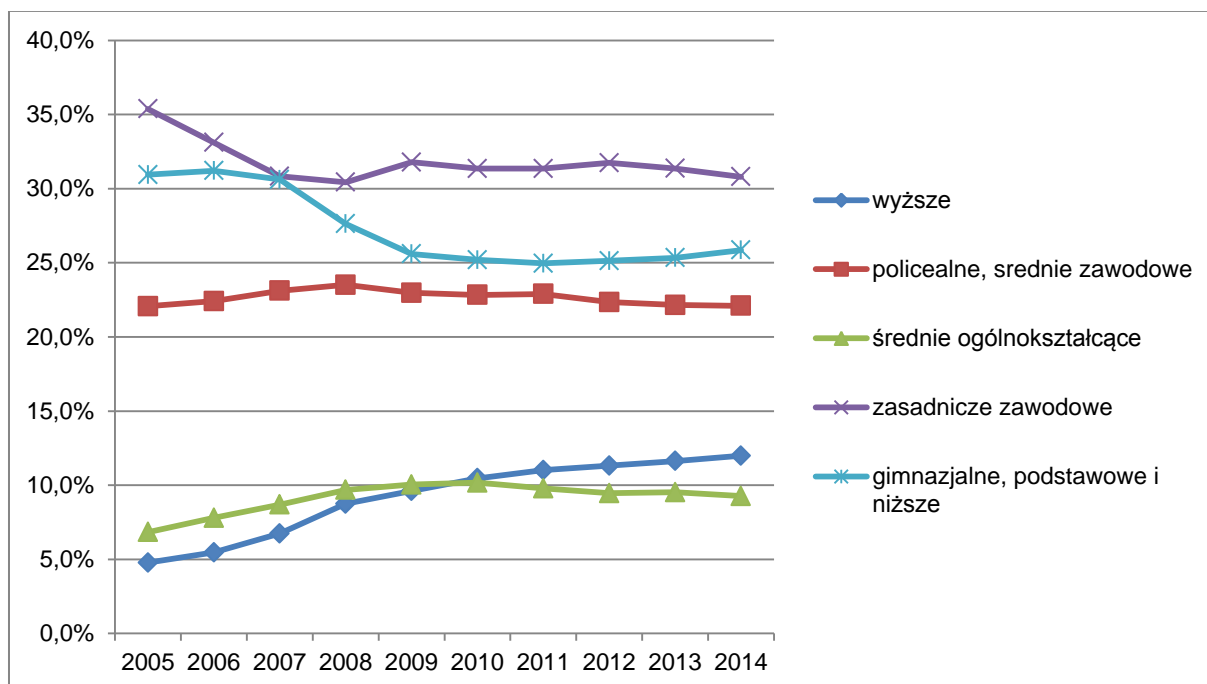
Rysunek 6. Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urządach pracy w województwie wielkopolskim i Polsce w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat zauważalne są pewne zmiany w strukturze bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urządach pracy pod względem wykształcenia. Zmiany dotyczyły w największym stopniu lat 2005 – 2008. W tym czasie liczba zarejestrowanych osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym spadła o prawie 5%. To samo dotyczyło osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Do roku 2008 odsetek tych osób spadł o 3,3%, a w roku 2009 o 5,7%. Wzrósł natomiast odsetek osób z wykształceniem wyższym, od początku omawianego okresu do 2014 o ponad 7%.

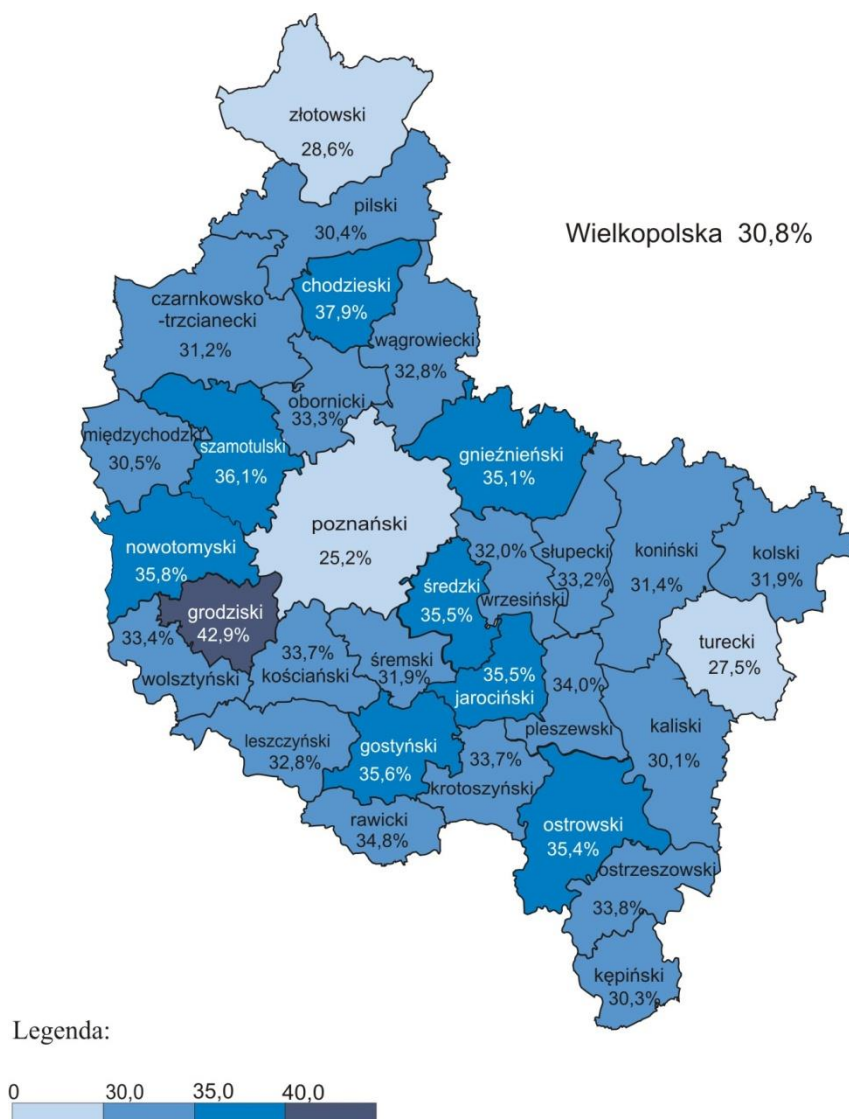
Rysunek 7. Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie wielkopolskim w latach 2005 – 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku analizy odsetka osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w podziale na powiaty należy zauważyć, że największy odsetek w 2014 roku odnotowano w powiecie grodziskim i chodzieskim – odpowiednio 42,9% i 37,9%. Następnie w powiecie szamotulskim – 36,1%, nowotomyskim - 35,8% i jarocińskim - 35,5%. Najmniejszy udział bezrobotnych z wykształceniem zasadniczym zawodowym (poniżej 30%) odnotowano w powiatach złotowskim – 28,6%, tureckim – 27,5% oraz poznańskim – 25,2%, w Poznaniu odsetek ten wynosił jedynie 18,7%.

Rysunek 8. Odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w powiatach województwa wielkopolskiego w 2014 roku

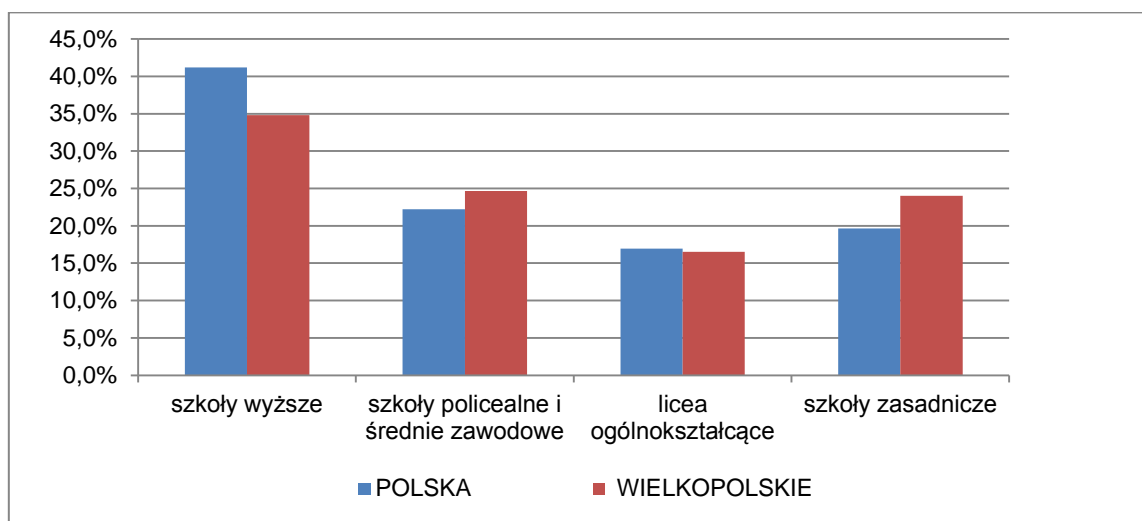

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Sytuacje na rynku pracy absolwentów poszczególnych szkół trafnie odzwierciedlają dane dotyczące pracujących absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy. Status absolwenta na rynku pracy utrzymuje się przez okres jednego roku. Z prezentowanych danych jasno wynika, że najmniejszy problem ze znalezieniem pracy do roku po ukończeniu nauki mieli absolwenci szkół wyższych. W województwie wielkopolskim w przeciągu roku od ukończenia nauki prawie 35% absolwentów tych szkół znajdowało pracę. Sytuacja

absolwentów szkół średnich zawodowych wraz z policealnymi oraz zasadniczych zawodowych w województwie wielkopolskim jest bardzo podobna – odpowiednio 24% i 24,6% z nich podejmowało pracę w pierwszym roku po ukończeniu nauki.

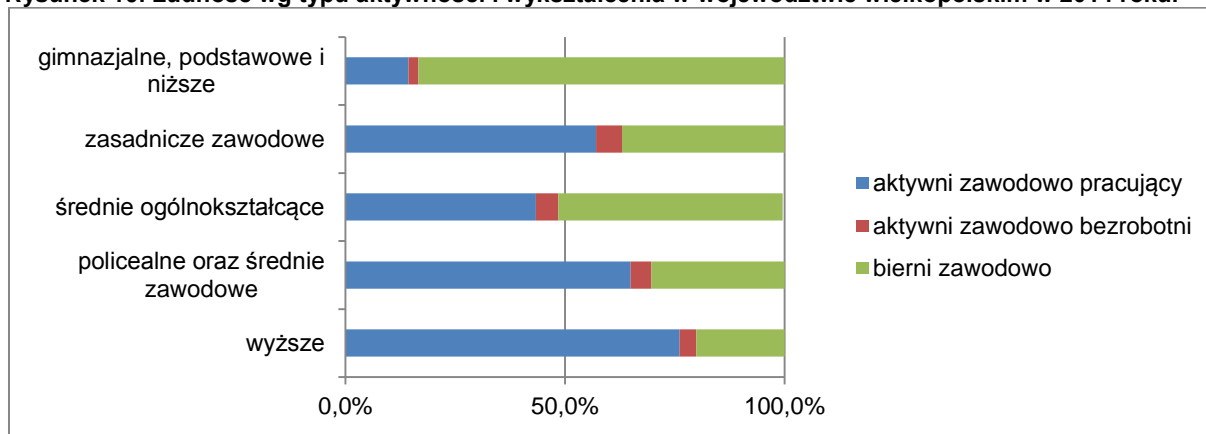
Rysunek 9. Odsetek pracujących absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy wg typu szkoły w 2014 roku

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując aktywność ekonomiczną mieszkańców województwa wielkopolskiego ze względu na posiadane wykształcenie, zauważyć można, że występują tutaj pewne zależności. Bierność zawodowa w zdecydowanie większym stopniu dotyczy osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz ogólnokształcącym. Zaznaczyć jednak należy, że biernym zawodowo określane są również osoby pobierające naukę, stąd też tak duży odsetek osób biernych wśród osób z ww. kategorii. Osoby z pozostałych grup miały zdecydowanie większy udział osób pracujących (76,1% osób z wykształceniem wyższym, 64,9% osób z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym oraz 57,1% z wykształceniem zasadniczym zawodowym).

Rysunek 10. Ludność wg typu aktywności i wykształcenia w województwie wielkopolskim w 2014 roku.

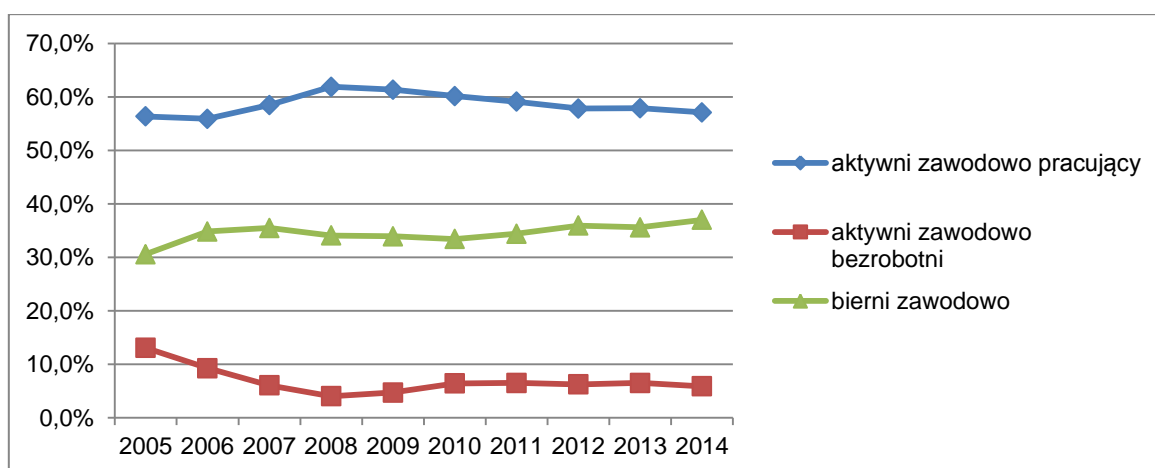

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Analizując aktywność zawodową osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zauważyć można, że liczba osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, pozostających bez pracy na przestrzeni lat 2005 - 2014 zmieniła się. W stosunku do roku 2005,

w 2014 liczba osób aktywnych zawodowych bezrobotnych zmalała o 7,2%, natomiast liczba biernych zawodowo wzrosła o 6,4%.

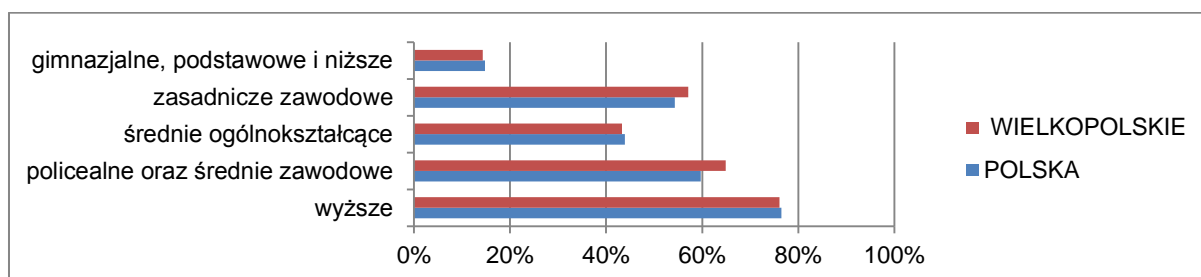
Rysunek 11. Ludność z wykształceniem zasadniczym zawodowym wg typów aktywności w latach 2005 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Kolejną istotną miarą odzwierciedlającą sytuację na rynku pracy jest wskaźnik zatrudnienia, określany jako odsetek ludności pracującej zawodowo. W Polsce w 2014 roku najwyższa wartość wskaźnika dotyczyła osób z wykształceniem wyższym 77% i była bardzo zbliżona do wartości w województwie wielkopolskim, która wyniosła 76%. Stosunkowo wysoki wskaźnik zatrudnienia cechował również osoby legitymujące się wykształceniem policealnym oraz średnim zawodowym. Najniższy wskaźnik zatrudnienia wystąpił w grupie osób z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niższym. Najmniejsze różnice pomiędzy krajem i regionem w kontekście tej wartości odnotowano wśród osób z wykształceniem średnim ogólnokształcącym oraz gimnazjalnym i niższym. Wskaźnik zatrudnienia dla osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym wynosił w województwie wielkopolskim 57% i był o 3% wyższy niż średnia dla Polski.

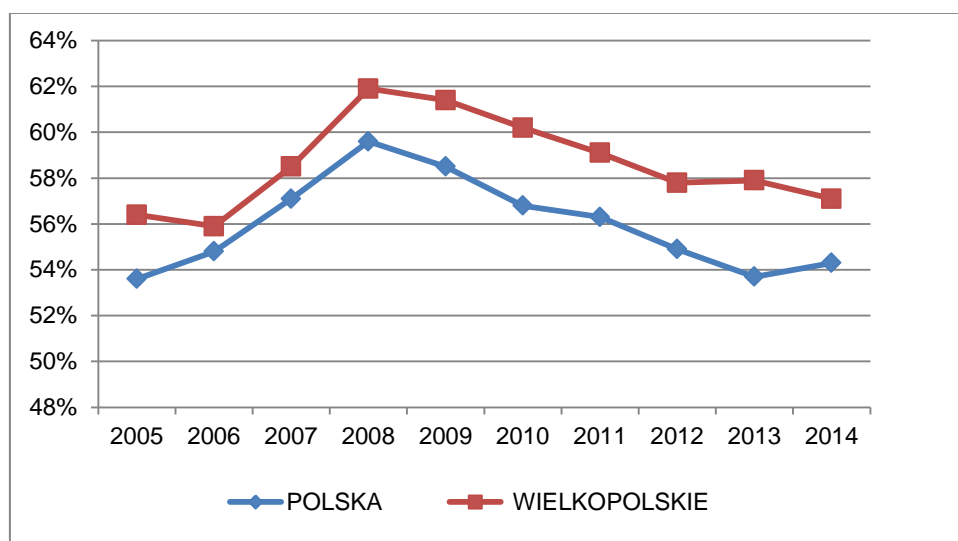
Rysunek 12. Wskaźnik zatrudnienia wg poziomu wykształcenia w województwie wielkopolskim i w Polsce w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Na przestrzeni omawianych 10 lat wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym był wyższy w województwie wielkopolskim niż w Polsce i na obu omawianych obszarach co roku ulegał zmianie. Najwyższą wartość dla województwa wielkopolskiego odnotowano w roku 2008, zatrudnionych było wtedy około 62% osób, najniższą wartość wskaźnik osiągnął w roku 2006 i wynosił około 56%. Takie wartości są odzwierciedleniem zjawisk zachodzących w gospodarce krajowej i europejskiej.

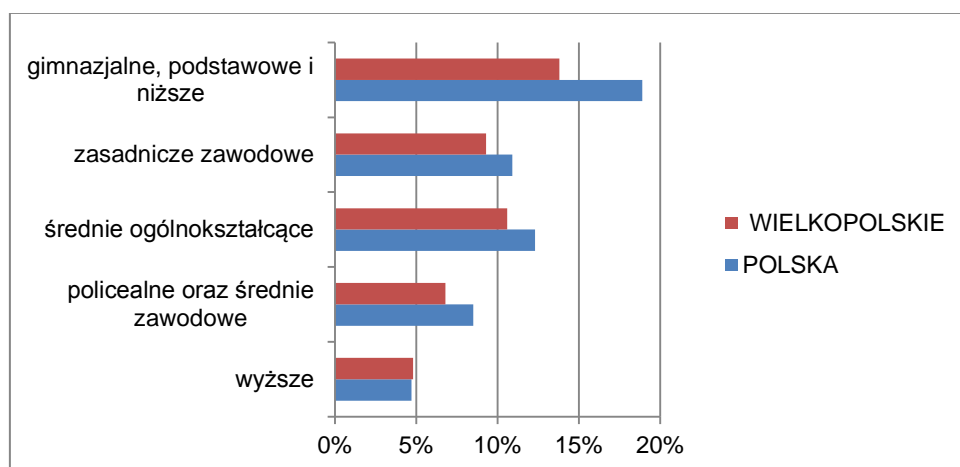
Rysunek 13. Wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie wielkopolskim i Polsce w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Kolejny ważnym wskaźnikiem sytuacji na rynku pracy jest stopa bezrobocia, wyrażająca procentowy udział bezrobotnych danej kategorii w liczbie aktywnych zawodowo danej kategorii. Na przedstawionym wykresie wyraźnie widać, że sytuacja w województwie wielkopolskim przedstawia się korzystniej niż w pozostałej części kraju. Z wyjątkiem osób z wykształceniem wyższym, gdzie wartości są do siebie bardzo zbliżone, stopa bezrobocia w każdej grupie wyznaczonej ze względu na typ wykształcenia jest niższa w województwie wielkopolskim. Najniższe bezrobocie dotyczyło osób z wykształceniem wyższym (4,8%), co potwierdzają wszystkie wcześniej przytoczone wskaźniki, a najwyższe osób z wykształceniem gimnazjalnym i poniżej (13,8%).

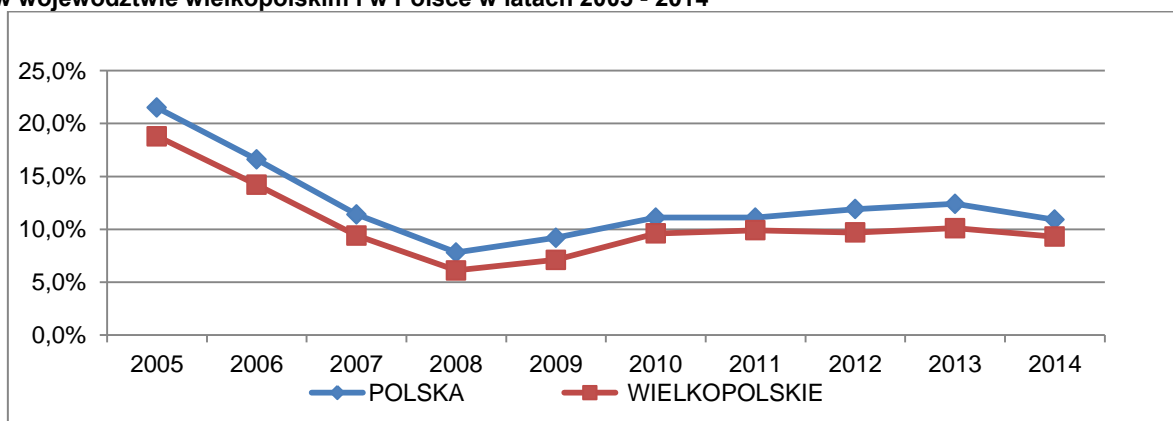
Rysunek 14. Stopa poziomu bezrobocia wg wykształcenia w województwie wielkopolskim i w Polsce w 2014 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Od 2010 roku stopa bezrobocia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zarówno w województwie wielkopolskim jak i Polsce utrzymuje się na względnie stałym poziomie i wynosi odpowiednio około 10% w województwie wielkopolskim i 12% w Polsce. Dysproporcje pomiędzy poszczególnymi latami tych dwóch wskaźników również są do siebie zbliżone. Największy spadek poziomu bezrobocia w dwóch omawianych obszarach zauważalny był na przestrzeni trzech lat pomiędzy rokiem 2005 a 2008 i wynosił prawie 14% dla Polski i 13% dla województwa wielkopolskiego.

Rysunek 15. Stopa poziomu bezrobocia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie wielkopolskim i w Polsce w latach 2005 - 2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, badanie BAEL

Struktura szkolnictwa w województwie wielkopolskim²

W województwie wielkopolskim funkcjonuje 605 szkół gimnazjalnych, z czego 531 to szkoły publiczne. Po ukończeniu nauki na poziomie gimnazjalnym młodzi mieszkańcy województwa wielkopolskiego najczęściej decydują się kontynuować naukę w liceach ogólnokształcących, technikach oraz zasadniczych szkołach zawodowych. Zdecydowana większość techników oraz zasadniczych szkół zawodowych jest szkołami publicznymi. W przypadku liceów ogólnokształcących 15 % z nich jest szkołami niepublicznymi.

Tabela 1. Liczba szkół wg powiatów wg stanu na 30.09.2014 r.

	ZSZ	W tym specjalne	Technika	W tym specjalne	LO	W tym specjalne
chodzieski	3	1	6	0	4	0
czarnkowsko-trzcianecki	6	0	8	0	7	0
gnieźnieński	9	2	15	0	7	0
gostyński	7	1	4	0	5	0
grodziski	2	0	1	0	1	0
jarociński	3	1	3	0	4	0
kaliski	1	0	2	0	3	0
kępiński	2	1	2	0	2	0
kolski	6	1	7	0	5	0
koniński	3	1	9	0	3	0
kościański	5	1	2	0	4	0
krotoszyński	5	1	5	0	4	0
leszczyński	3	1	0	0	3	2
międzychodzki	2	1	3	0	2	0
nowotomyski	4	0	5	0	5	0
obornicki	3	0	4	0	2	0
ostrowski	8	1	6	0	8	0
ostrzeszowski	3	1	2	0	2	0
pilski	12	5	15	0	10	0
pleszewski	4	1	3	0	2	0
poznański	8	3	6	0	11	1
rawicki	5	1	3	0	4	0
śłupecki	3	1	13	0	4	0
szamotulski	4	1	7	0	5	0

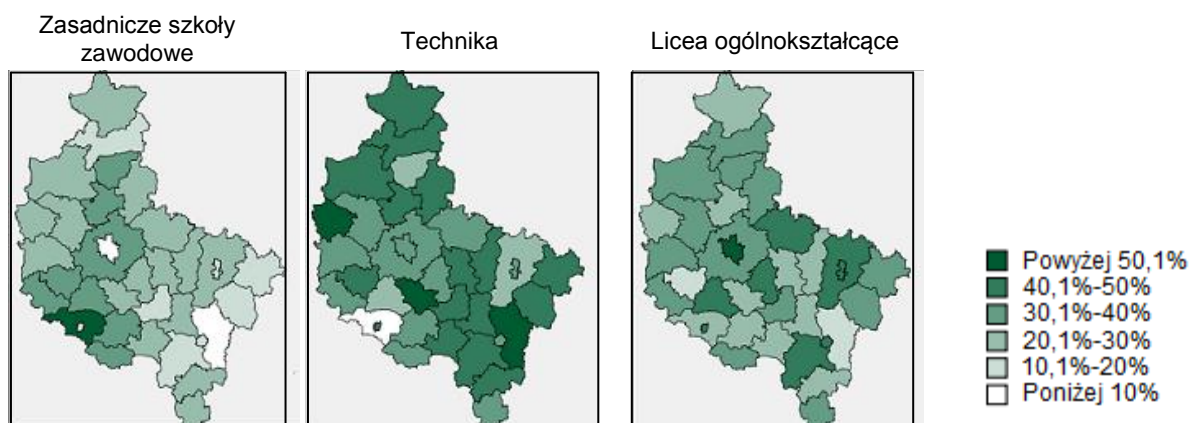
² Opis nie zawiera danych dotyczących szkół dla dorosłych oraz specjalnych.

średzki	3	0	4	0	5	0
śremski	2	0	4	0	3	0
turecki	2	1	2	0	3	0
wągrowiecki	6	2	4	0	3	0
wolsztyński	3	1	4	0	3	0
wrzesiński	3	1	3	0	2	0
złotowski	4	0	5	0	3	0
M. Kalisz	7	1	9	2	8	0
M. Konin	7	1	5	0	9	0
M. Leszno	6	1	5	0	7	0
M. Poznań	21	5	21	1	48	4
Województwo	175	39	197	3	201	7

Źródło: System Informacji Oświatowej

W większości powiatów województwa wielkopolskiego najmniej uczniów uczęszczało do zasadniczych szkół zawodowych. Najmniejszy udział zaobserwowano w miastach na prawach powiatu (głównie w Poznaniu) oraz w powiatach: tureckim, pilskim oraz kaliskim. Zdecydowanie największy udział uczniów tego typu szkół był w powiecie leszczyńskim. Warto podkreślić, że w powiecie tym nie ma technikum. W miastach na prawach powiatu zaobserwowano natomiast duży udział uczniów liceów ogólnokształcących. Znacząca część młodzieży pobierała naukę w liceach ogólnokształcących również w powiatach: konińskim, kościańskim, ostrowskim oraz średzkim. Najmniejszy udział uczniów pobierało naukę w tym typie szkoły w powiatach: międzychodzkiem, słupeckim, krotoszyńskim, pleszewskim, grodziskim oraz kaliskim (w powiatach tych w porównaniu z pozostałymi szkołami udział ten nie przekroczył 25%). Średnio największy udział uczniów spośród ww. szkół w województwie wielkopolskim występował w technikum (średnio 41%).

Rysunek 16. Udział uczniów poszczególnych typów szkół w ogóle uczniów w powiecie w 2014 r.

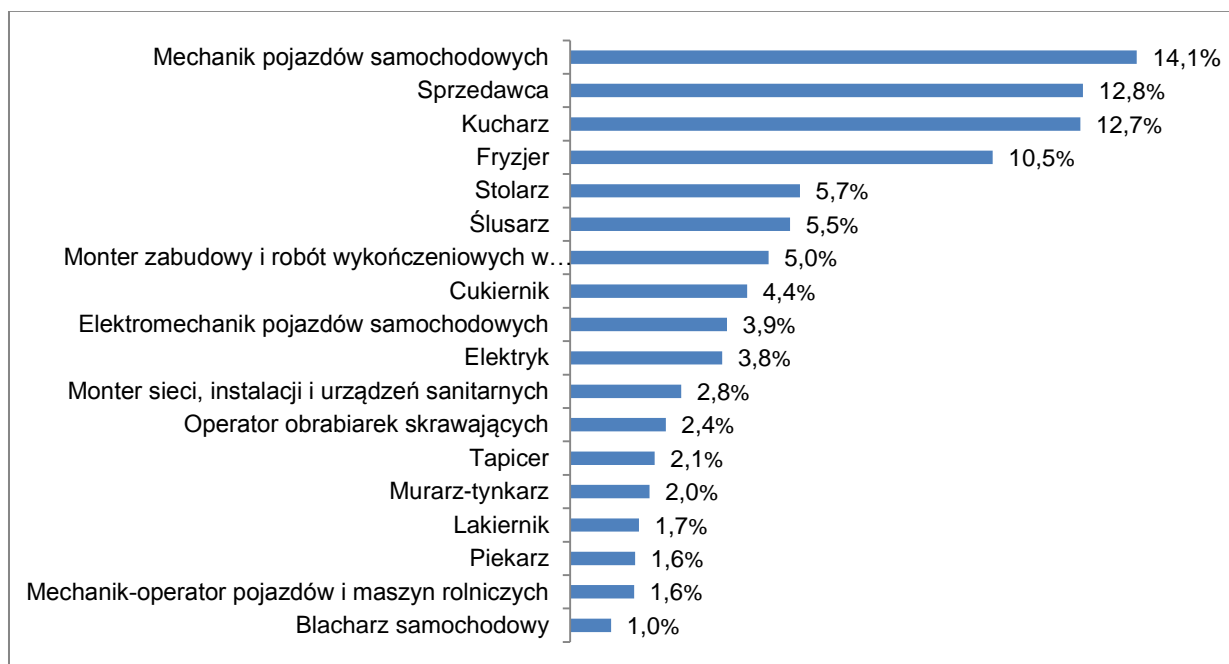
Źródło: System Informacji Oświatowej

Odnosząc się do poszczególnych kierunków prowadzonych w zasadniczych szkołach zawodowych na terenie województwa wielkopolskiego do najpopularniejszych kierunków (w kontekście największej liczby uczniów) należą: mechanik pojazdów samochodowych, sprzedawca, kucharz oraz fryzjer.

Analizując udział uczniów poszczególnych kierunków zasadniczych szkół zawodowych można zauważyć znaczący udział we wszystkich powiatach osób pobierających naukę w zawodach: mechanik pojazdów samochodowych, kucharz, sprzedawca oraz fryzjer. Zawody te zdecydowanie dominują w przeważającej większości powiatów.

W około połowie powiatów występował również znaczący udział osób przygotowujących się do wykonywania zawodu: stolarza (powiaty: chodzieski, czarnkowsko – trzcianecki, grodziski, leszczyński, nowotomyski, ostrowski, ostrzeszowski, pleszewski, rawicki, średzki, śremski, turecki, wągrowiecki, wolsztyński, złotowski oraz Miasto Leszno) oraz ślusarza (powiaty: czarnkowsko – trzcianecki, gostyński, kościański, krotoszyński, nowotomyski, pilski, pleszewski, rawicki, słupecki, szamotulski, złotowski oraz Miasto Konin).

Rysunek 17. Udział uczniów poszczególnych kierunków w ogóle uczniów zasadniczych szkół zawodowych w 2014 r. w województwie wielkopolskim.

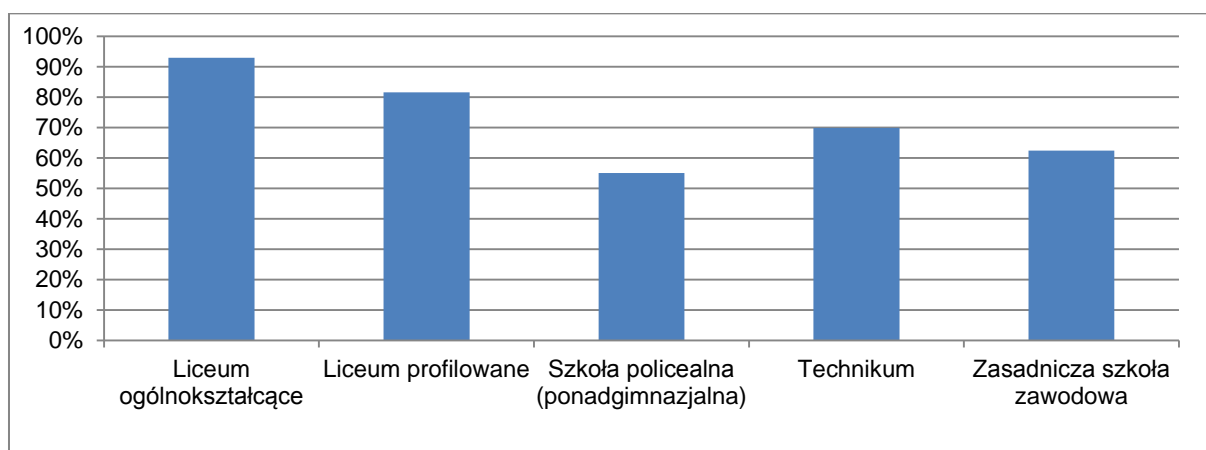
Źródło: System Informacji Oświatowej

Ponadto, można zaobserwować popularność niektórych zawodów jedynie w kilku powiatach. Do takich kierunków należą: monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (powiaty: gnieźnieński, gostyński, grodziski, jarociński, koniński, leszczyński, ostrowski, wolsztyński, złotowski, M. Kalisz, M. Konin), elektryk (powiaty: chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, gnieźnieński, kępiński, międzychodzki, pilski oraz M. Leszno), elektromechanik pojazdów samochodowych (powiaty: gnieźnieński, ostrowski, poznański, Miasto Kalisz oraz M. Poznań), operator obrabiarek skrawających (powiaty: kolski, krotoszyński, szamotulski, turecki oraz wrzesiński) oraz tapicer (powiaty: chodzieski, kępiński, obornicki, ostrzeszowski, wągrowiecki).

Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych

W 2013 roku w ramach IV edycji projektu Bilans Kapitału Ludzkiego został wydany raport przygotowany na podstawie badania uczniów i analizy kierunków kształcenia na poziomie ponadgimnazjalnym. Uczniowie wszystkich szkół zostali zapytani o zamiar późniejszego kształcenia się oraz o typ szkoły, w której chcieliby kontynuować naukę. Uczniowie liceów ogólnokształcących i profilowanych wykazywali największą chęć kontynuowania nauki – odpowiednio 92,9% i 81,5%. Zważywszy na fakt, że zasadnicze szkoły zawodowe mają przygotowywać swoich absolwentów do wykonywania zawodu i wejścia na rynek pracy, stosunkowo duży odsetek zamierza kształcić się dalej (62,4%).

Rysunek 18. Odsetek uczniów w wojewódzkie wielkopolskim zamierzających kształcić się dalej po zakończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły

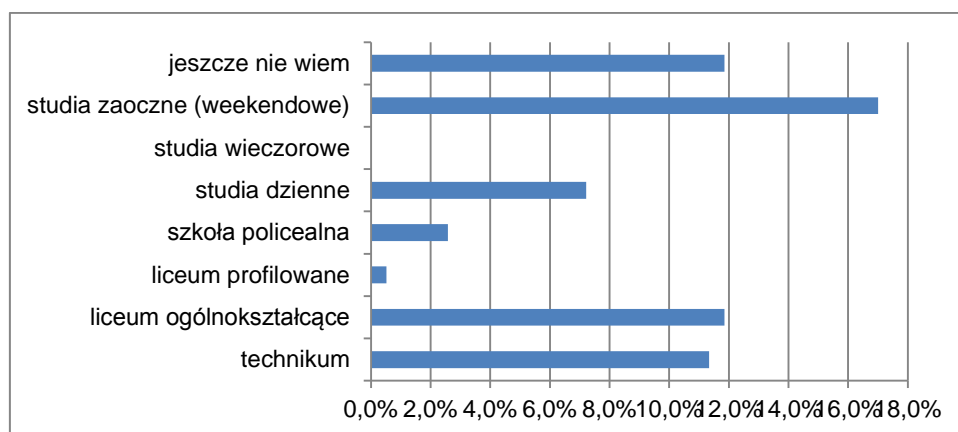

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014, N=2163

Zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 o zmianie ustawy o systemie oświaty, z dniem 1 września 2012 r. zlikwidowano pierwsze klasy liceów profilowanych oraz techników uzupełniających. Dlatego w momencie przeprowadzania badania, po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej kontynuacja nauki możliwa jest jedynie w liceum dla dorosłych, a na wyższych szczeblach jedynie po jej ukończeniu. Na pojawiające się odpowiedzi uczniów zasadniczych szkół zawodowych dotyczące tego, w jakiej szkole mają zamiar kontynuować naukę, wpłynąć mogło kilka czynników. Po pierwsze nieznaną schematu szkolnictwa i ścieżek edukacyjnych, które mogą obrać, po drugie niezrozumienie

pytania. Odpowiedzi mogły dotyczyć poziomu edukacji do której dążą, na co sugerować mogą odpowiedzi wskazujące na studia.

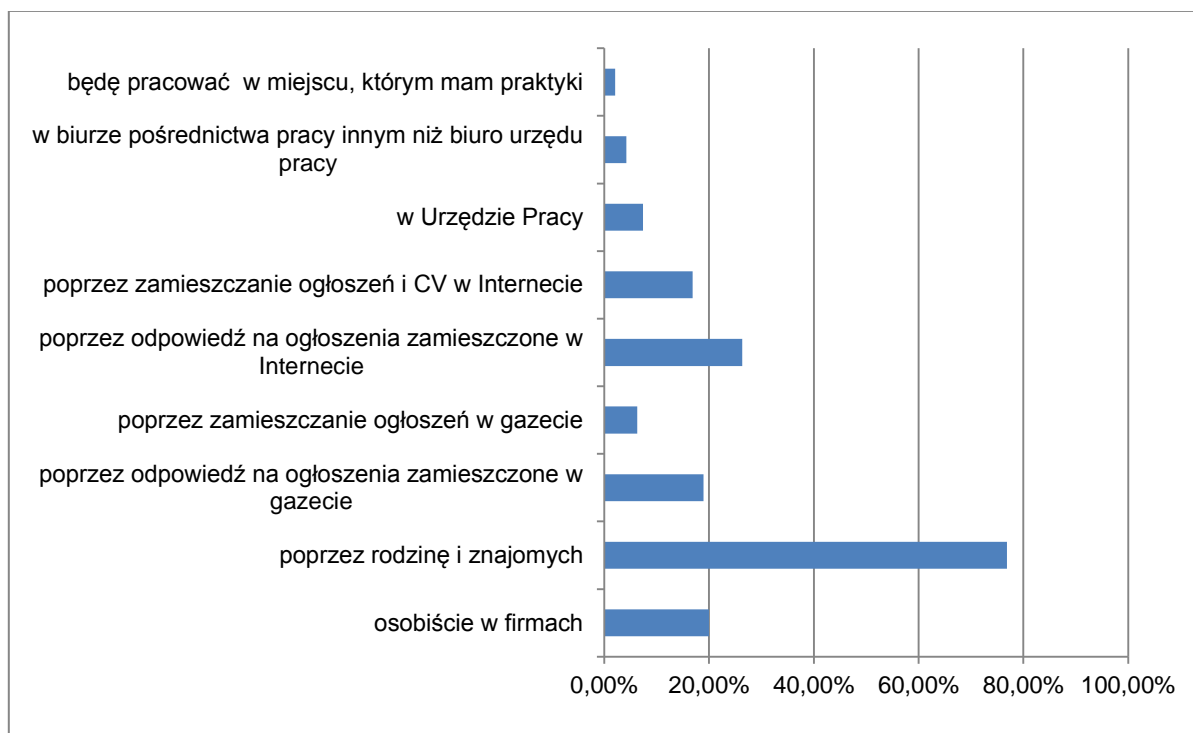
Rysunek 19. Typy szkół w jakich uczniowie zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim zamierzają kontynuować naukę po jej ukończeniu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014, N=194

Prawie 78% uczniów zasadniczych szkół zawodowych, które zamierzają kontynuować naukę bezpośrednio po ukończeniu szkoły zamierza w przeciągu 3 miesięcy podjąć pracę. Spośród nich już 65% zaczęło szukać pracy. Praca najczęściej poszukiwana jest poprzez rodzinę i znajomych, wskazało tak prawie 77% uczniów, kolejną już zdecydowanie rzadziej wykorzystywaną techniką jest odpowiadanie na ogłoszenia zamieszczane w Internecie - 26%, osobiste wizyty w firmach 20% oraz odpowiedź na ogłoszenia zamieszczane w gazecie prawie 19%.

Rysunek 20. Sposoby poszukiwania pracy przez uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014, N=95

W 2013 r., gdy realizowano IV edycję badań, minimalne wynagrodzenie za pracę pełnoetatową wynosiło 1 500 zł brutto (1 111,86 zł netto). Kwota przeciętnego wynagrodzenia (tzw. „średnia krajowa”) w tym samym roku wynosiła 3 521,67 zł brutto (2 500,77 zł netto).³

Uczniowi poproszeni zostali o podanie trzech kwot wynagrodzenia netto:

1. kwoty najniższej, za jaką zgodziliby się podjąć pracę,
2. kwoty, którą uznaliby za w miarę zadowalającą,
3. kwoty, na którą mogliby liczyć przy dużym szczęściu.

³ Raport „Kogo kształcą polskie szkoły?” IV edycja badań BKL

Tabela 2. Oczekiwania finansowe uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim

Najniższa pensja, za jaką podjąłbym / podjęłabym dziś tę pracę to	1 710,53
Pensja, którą uznał(a)bym dziś za w miarę zadowalającą to	2 378
Pensja, na jaką mógłbym / mogłabym liczyć przy dużym szczęściu	3 435,71

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014, N=187, N=189, N=188

Z powyższej tabeli wynika, że najniższa pensja za jaką uczeń byłby w stanie podjąć pracę wynosiła średnio 1 710,53 zł (netto) czyli prawie o 600 zł więcej niż minimalna pensja. Pensja, która uznawana jest za w miarę zadowalającą wynosi 2 378 zł (netto), czyli o około 123 zł mniej niż średnia krajowa. Natomiast pensja na jaką uczniowie liczą przy dużym szczęściu jest o ponad 930 zł wyższa niż średnia krajowa.

Ponadto, uczniowie zostali poproszeni o dokonanie samooceny własnych kompetencji. Ocenie podlegało 12 wyróżnionych głównych klas kompetencji. Dla niektórych z nich wydzielono szczegółowe umiejętności wchodzące w skład danej klasy. Ocenę przeprowadzono przy użyciu 5-punktowej skali (poziomy: niski, podstawowy, średni, wysoki oraz bardzo wysoki).

Najwyżej ocenianą kompetencją przez wszystkich uczniów były umiejętności interpersonalne, ogólna ocena wszystkich uczniów była 3,9. Nieco niżej zostały ocenione kompetencje językowe i sprawność fizyczna – 3,8. Jako najłabsze swoje umiejętności uczniowie postrzegają umiejętności techniczne – 2,6 oraz matematyczne i artystyczne - 3,1. Samoocena uczniów zasadniczych szkół zawodowych nie odbiegała znacząco od pozostałych uczniów, w porównaniu do średnich ocen wszystkich uczniów ocenili się gorzej w zakresie umiejętności matematycznych – 2,8 oraz technicznych z taką samą oceną.

Tabela 3. Samoocena posiadanych umiejętności uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim

umiejętności	liceum ogólnokształcące	liceum profilowane	szkoła policealna	technikum	zasadnicza szkoła zawodowa	Ogólna ocena kompetencji
kognitywne	3,6	3,5	3,4	3,4	3,3	3,4
techniczne	2,5	2,5	2,3	2,9	2,8	2,6

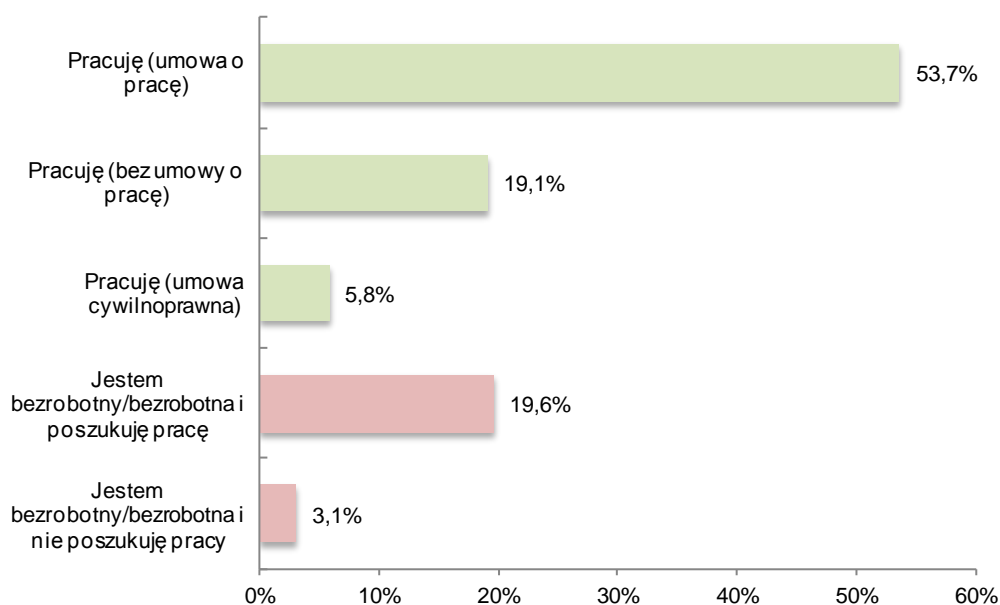
umiejętności	liceum ogólnokształcące	liceum profilowane	szkoła policealna	technikum	zasadnicza szkoła zawodowa	Ogólna ocena kompetencji
matematyczne	3,4	2,7	3,4	3,1	2,8	3,1
komputerowe	3,4	3,5	3,4	3,7	3,4	3,5
artystyczne	3,2	3,1	3,1	3,0	3,0	3,1
sprawność fizyczna	3,7	3,9	3,6	3,8	3,8	3,8
samoorganizacji	3,7	3,7	3,4	3,6	3,6	3,6
interpersonalne	4,0	4,0	3,7	4,0	3,9	3,9
biurowe	3,3	3,2	3,3	3,3	3,1	3,2
kierownicze	3,5	3,7	2,9	3,5	3,4	3,4
dyspozycyjność	3,7	3,9	3,5	3,8	3,8	3,7
językowe	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7	3,8
	3,5	3,5	3,3	3,5	3,4	

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014

1. Przyczyny bezrobocia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Do grona bezrobotnych należy 22,7% ogółu ankietowanych absolwentów. Zdecydowana większość spośród bezrobotnych aktualnie poszukuje pracy. **Nieposiadanie pracy jest ściśle uwarunkowane ukończoną szkołą oraz jej przynależnością do grona szkół generujących największe lub najmniejsze bezrobocie.** W obu przypadkach zależność potwierdził test Chi-kwadrat, wartością p-value < 0,001. W gronie respondentów ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie odnotowano 12,4% bezrobotnych, wśród respondentów ze szkół o największym bezrobociu bezrobotni stanowili 32,8% wszystkich ankietowanych.

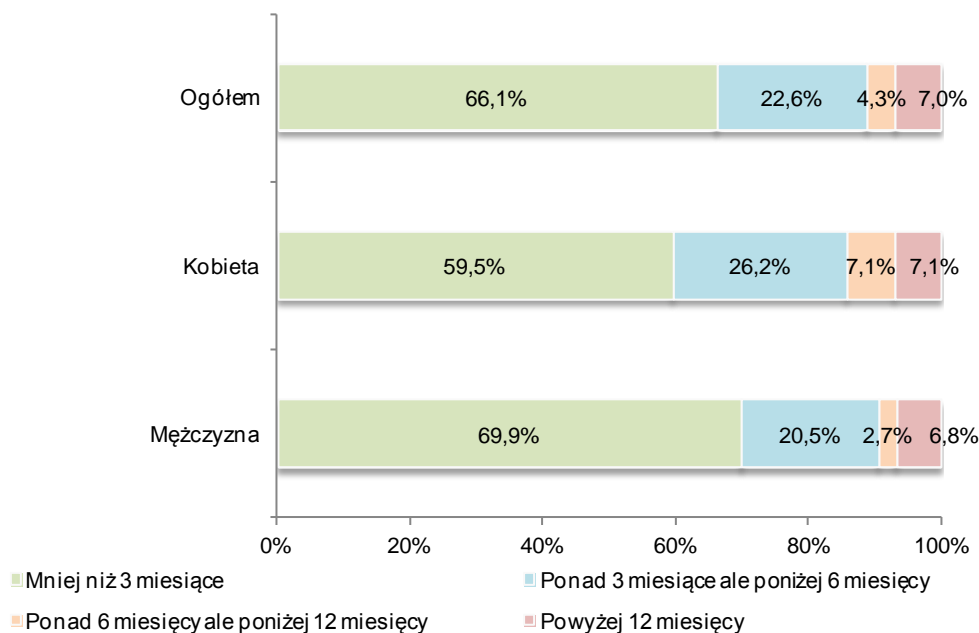
Rysunek 21. Badani absolwenci według statusu na rynku pracy $N=587$

Respondenci, którzy posiadają status osoby bezrobotnej w zdecydowanej większości pozostają bez pracy przez okres nie dłuższy niż 3 miesiące (66,1%). Pogłębiona analiza wykazała również, że to mężczyźni krócej od kobiet pozostają bez pracy. Jak widać bardziej narażone na bezrobocie są kobiety oraz osoby kończące naukę w szkołach generujących największe bezrobocie. Bezrobotni absolwenci posiadali najczęściej zawody: fryzjera (29

osób, 29,0% bezrobotnych wśród respondentów posiadających ten zawód), mechanika pojazdów samochodowych (29 osób, 21,0%), stolarza (12 osób, 41,4%), elektromechanika pojazdów samochodowych (12 osób, 19,4%), kucharza (9 osób, 50,0%), fotografa (8 osób, 61,5%), cukiernika (7 osób, 43,8%) oraz sprzedawcy (5 osób, 50,0%).

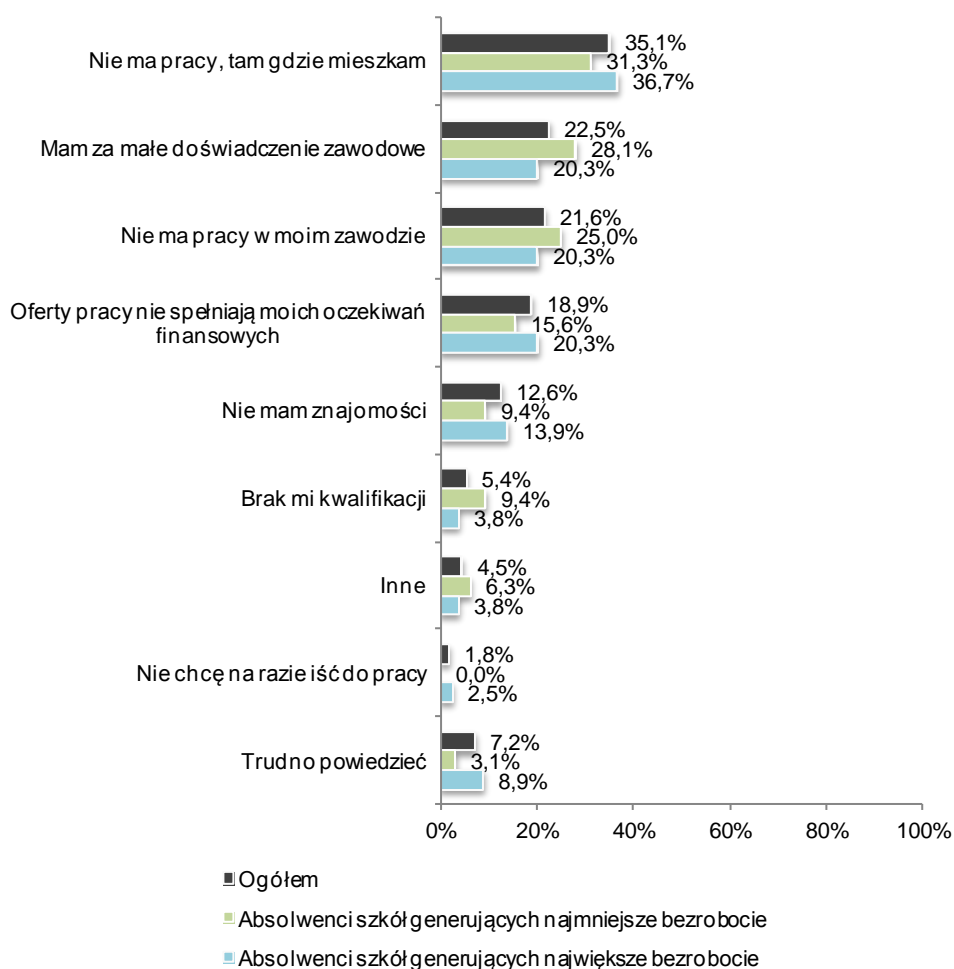
Rysunek 22. Czas pozostawania bez pracy a płeć absolwentów $N=115$

W trakcie badania zidentyfikowano główne przyczyny bezrobocia wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, którzy obecnie poszukują pracy. W ich opinii **największą barierę stanowi fakt, że w miejscu gdzie mieszkają nie ma pracy** (35,1% respondentów wskazało taką odpowiedź), zatem znaczenie mają uwarunkowania gospodarcze danego powiatu. Potwierdzają to wyniki badania przedstawione w dalszej części opracowania. Wyniki badania za istotne przyczyny bezrobocia każą uznać również: **zbyt małe doświadczenie zawodowe** (22,5%), **brak pracy w wyuczonym zawodzie** (21,6%) oraz **niskie oferowane wynagrodzenia, które nie spełniają oczekiwań bezrobotnych absolwentów poszukujących pracy** (18,9%). Bardzo istotny jest fakt, że niewielu absolwentów jako bezpośrednią przyczynę bezrobocia wskazało brak kwalifikacji. Ich

zdaniem to raczej brak doświadczenia, a nie brak kwalifikacji, utrudnia im podjęcie pracy. Na podstawie wyników badania można również przypuszczać, że absolwentów ze szkół generujących największe bezrobocie cechuje nieco większe zniechęcenie objawiające się przywiązywaniem większej wagi do przyczyn bezrobocia niezależnych od ich postawy. Częściej niż pozostali absolwenci twierdzą, że w miejscu ich zamieszkania nie ma pracy, częściej za przyczynę bezrobocia uznają brak znajomości, rzadziej natomiast zauważają swoje braki w doświadczeniu i kwalifikacjach zawodowych.

Rysunek 23. Przyczyny bezrobocia absolwentów poszukujących pracy a ukończona szkoła N=115

Podobne pytanie skierowano do bezrobotnych absolwentów, którzy aktualnie nie poszukują pracy. Porównanie wyników jest jednak niemożliwe z uwagi na fakt, że w toku badania

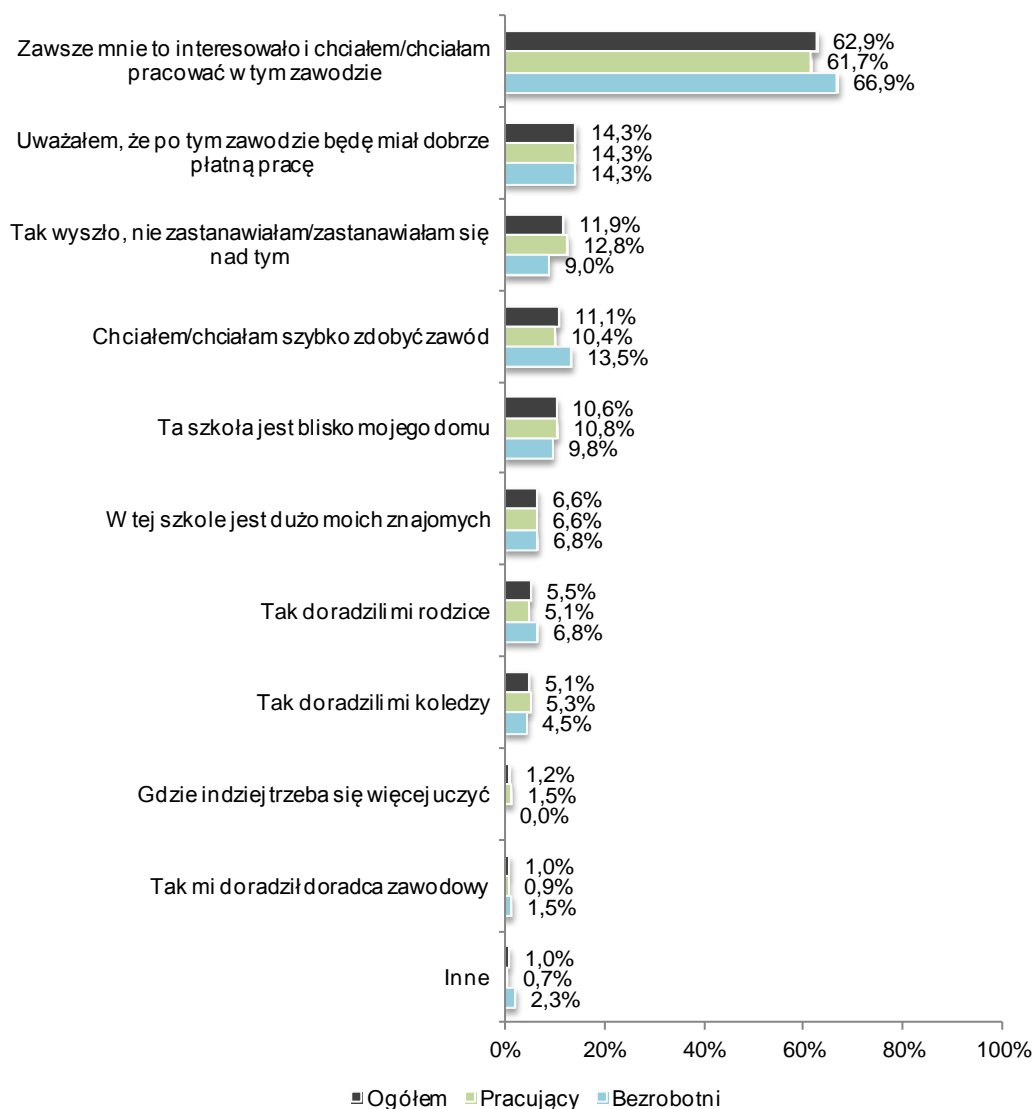
zidentyfikowano wyłącznie 18 bezrobotnych absolwentów w tej grupie, co implikuje wyniki obarczone wysokim błędem statystycznym. Niemniej, należy wskazać, że osoby nieposzukujące pracy przyczyn swojego bezrobocia upatrują przede wszystkim w aktualnym pobieraniu nauki/kursów (7 wskazań), braku kwalifikacji (2 wskazania) oraz opiece nad dzieckiem/osobą starszą (2 wskazania).

Spośród 18 bezrobotnych absolwentów, którzy obecnie nie poszukują pracy, kiedyś pracy szukało 10 osób (55,6%). Osoby te obecnie nie podejmują już takiego wysiłku przede wszystkim z powodu: aktualnie pobieranej nauki/kursów (3 osoby), z przyczyn osobistych (3 wskazania) oraz z braku potrzeby pracy, ponieważ utrzymują je inne osoby (2 wskazania). Warto zauważyć, że 8 kolejnych osób nie potrafiło wskazać bezpośrednich przyczyn nie poszukiwania zatrudnienia.

Na podstawie wyników badań, można stwierdzić, że problemem w podjęciu zatrudnienia po ukończeniu szkoły jest również niski poziom świadomości edukacyjno – zawodowej. Na wybór szkoły przez absolwentów największy wpływ miały zainteresowania i wcześniejsza chęć pracy w wyuczonym zawodzie. Odpowiedź taką wskazało 62,9% badanych absolwentów. Uprawniony jest zatem wniosek sugerujący raczej autoteliczną, a nie instrumentalną postawę względem wyboru szkoły wśród większości ankietowanych. Absolwenci wybierali szkołę, ponieważ ta oferowała pracę w zawodzie, który ich interesował. Pozostałe odpowiedzi wskazywane były zdecydowanie rzadziej. 14,3% respondentów podjęło decyzję o wyborze szkoły w związku z nadziejami na dobrze płatną pracę, można zakładać, że grupa ta przed wyborem zawodu dokonała rozeznania na rynku w zakresie możliwości, jakie niesie podjęcie nauki danego zawodu. 11,1% ankietowanych pragnęło szybko zdobyć zawód, motywacją dla nich mogłaby być zarówno zamiar jak najszybszego usamodzielnienia się, jak również brak chęci do podjęcia dalszej nauki. 11,9% badanych wybrało szkołę bezrefleksyjnie. Jest to niepokojące, że więcej niż co dziesiąty ankietowany, dokonał tak ważnej decyzji, jaką jest wybór szkoły ponadgimnazjalnej bez wcześniejszego zastanowienia i rozważenia takich aspektów jak szanse na znalezienie zatrudnienia czy zgodność kierunku z zainteresowaniami i predyspozycjami. Kolejnych 10,6% respondentów wybrało określoną szkołę, ponieważ znajdowała się blisko ich miejsca zamieszkania. Takie

odpowiedzi również mogą świadczyć o niesprecyzowanych planach ścieżki zawodowej, bądź braku możliwości komunikacyjnych.

Rysunek 24. Powody podjęcia nauki przez absolwentów w wybranej szkole N=587

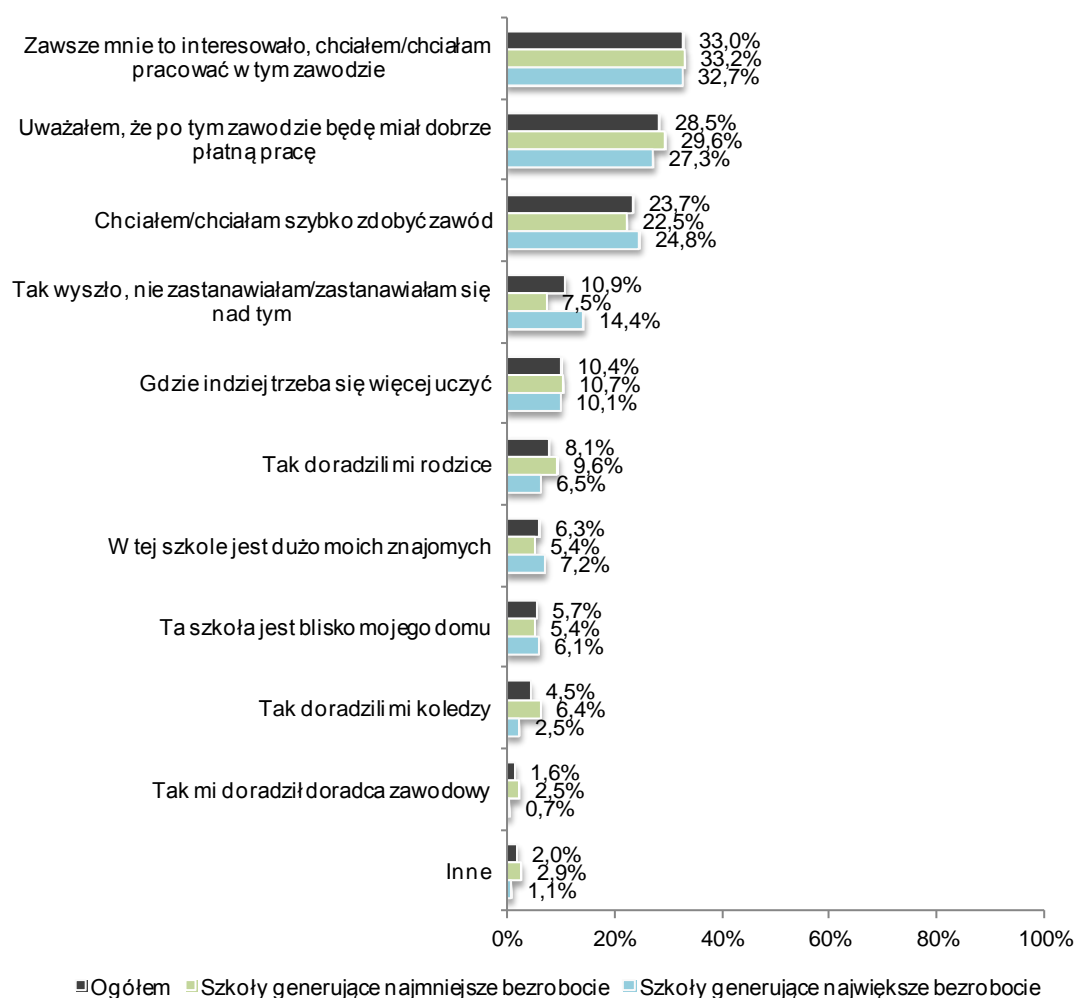

Wyłącznie 1,0% absolwentów wybrał szkołę kierując się opinią doradcy zawodowego. Wskazuje to na fakt, że młode osoby podejmujące decyzje edukacyjne w gimnazjum, w zdecydowanej większości nie biorą po uwagę opinii doradcy zawodowego. W tym

kontekście niepokojący się fakt, że pięciokrotnie więcej absolwentów bardziej od opinii doradcy zawodowego ceniło rady kolegów.

Podobne pytanie skierowano do uczniów. **10,9% ankietowanych przyznaje, że dokonało wyboru szkoły, ponieważ „Tak wyszło”**. Odsetek tych właśnie uczniów był wyższy w grupie szkół generujących większe bezrobocie.

Rysunek 25. Powody podjęcia nauki przez uczniów w wybranej szkole N=560

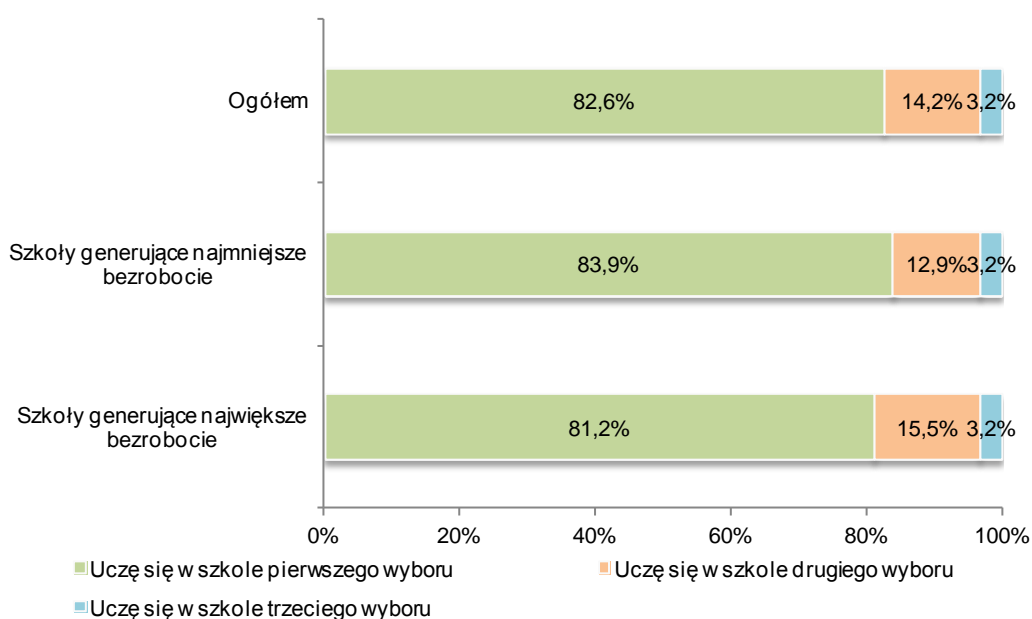

W tej grupie losowego wyboru dokonało 14,4% uczniów tj. prawie o połowę więcej niż w szkołach generujących najmniejsze bezrobocie. W porównaniu do absolwentów, uczniowie

zdecydowanie rzadziej wskazywali na kierowanie się podczas wyboru szkoły zainteresowaniami oraz chęcią pracy w konkretnym zawodzie. Większy jest również udział osób, którzy zdecydowali się na podjęcie nauki w wybranej szkole z uwagi na przekonanie o możliwości zdobycia dobrze płatnej pracy po jej zakończeniu bądź szybkim zdobyciu zawodu. Bardzo podobny (znikomy) w obu grupach był wpływ doradcy zawodowego na dokonanie wyboru dalszej szkoły.

Większość badanych uczniów dostała się do szkoły pierwszego wyboru (82,6%). Do szkoły drugiego wyboru dostało się 14,2% uczniów. W szkole trzeciego wyboru podjęło kształcenie jedynie 3,2% uczniów. Uczniowie uczęszczający do grupy szkół generujących największe bezrobocie wśród absolwentów nieznacznie częściej wskazywali, że szkoła do której się dostali była ich drugim wyborem (w tych szkołach grupa osób, która dostała się do szkoły drugiego wyboru była wyższa o 2,6 punktów procentowych). Grupa uczniów, którzy uczęszczają aktualnie do szkoły trzeciego wyboru stanowiła taki sam odsetek w obu typach szkół.

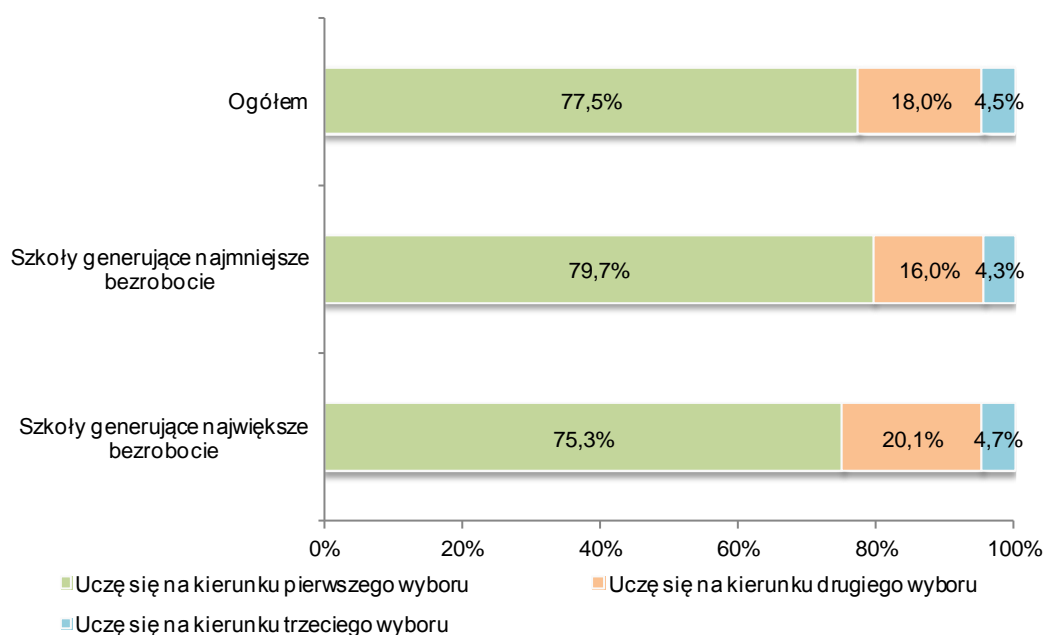
Rysunek 26. Aktualna szkoła uczniów a pierwszeństwo wyboru szkoły N=560

W wypadku zdecydowanej większości respondentów (77,5%) kierunek, w ramach którego podjęli kształcenie był kierunkiem pierwszego wyboru. W wypadku 18,0% badanych jest to

kierunek drugiego wyboru. 4,5% wskazuje, że uczy się na kierunku, który był ich trzecim wyborem. Wyniki badania w podziale na typ szkoły sugerują, że do szkół generujących największe bezrobocie częściej dostawali się uczniowie o nieco niższych wynikach w nauce na poziomie gimnazjum. Nie jest zjawisko powszechne, jednak zauważalne w świetle wyników badania, które może stanowić jedną ze składowych późniejszych problemów z uzyskaniem zatrudnienia.

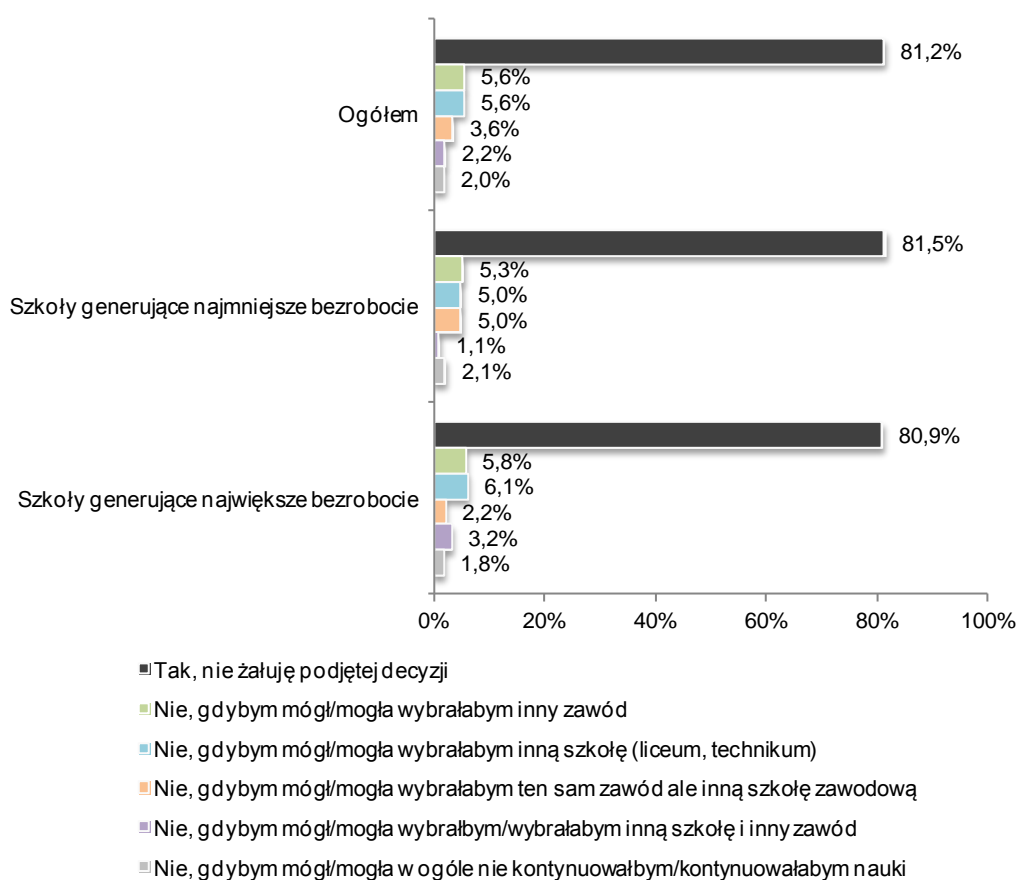
Rysunek 27. Aktualny kierunek kształcenia uczniów a pierwszeństwo wyboru kierunku N=560

Uczniowie zapytani o zadowolenie z dokonanego wyboru kierunku nauczania odpowiedzieli w większości, że są zadowoleni z wybranej szkoły oraz kierunku nauczania. Postawę taką deklaruje 81,2% badanych. 5,6% respondentów deklaruje chęć zmiany kierunku kształcenia, gdyby istniała taka możliwość. Wśród zawodów, które ta część badanych wybrałaby znalazły się: sprzedawca, tapicer, elektryk, fotograf, fryzjer bądź kosmetyczka. Jednak większość osób, która wskazała potencjalną chęć zmiany kierunku kształcenia, nie wie na co dokonałaby zmiany. 5,6% pytanych uczniów wskazało również, że gdyby istniała taka możliwość zmieniliby szkołę, w której się kształcą, na liceum bądź technikum. 3,6% badanych wybrałoby taki sam zawód, jednak inną szkołę zawodową. 2,2% z kolei wybrałoby

inny zawód oraz inną szkołę zawodową. 2,0% badanych nie wykazało chęci kontynuacji nauki, gdyby było to możliwe. Zadowolenie z wybranej ścieżki edukacyjnej uczniów uczących się w szkołach generujących wysokie bezrobocie oraz w szkołach generujących niskie bezrobocie jest podobne. Największą różnicę zdań można zauważyć wśród uczniów, którzy są zadowoleni z wyboru kierunku, jednak gdyby mieli możliwość, zmieniliby szkołę. Odsetek uczniów z takim zdaniem jest wyższy o 2,8 pkt. proc. wśród uczniów uczęszczających do szkół charakteryzujących się niższym bezrobociem wśród absolwentów.

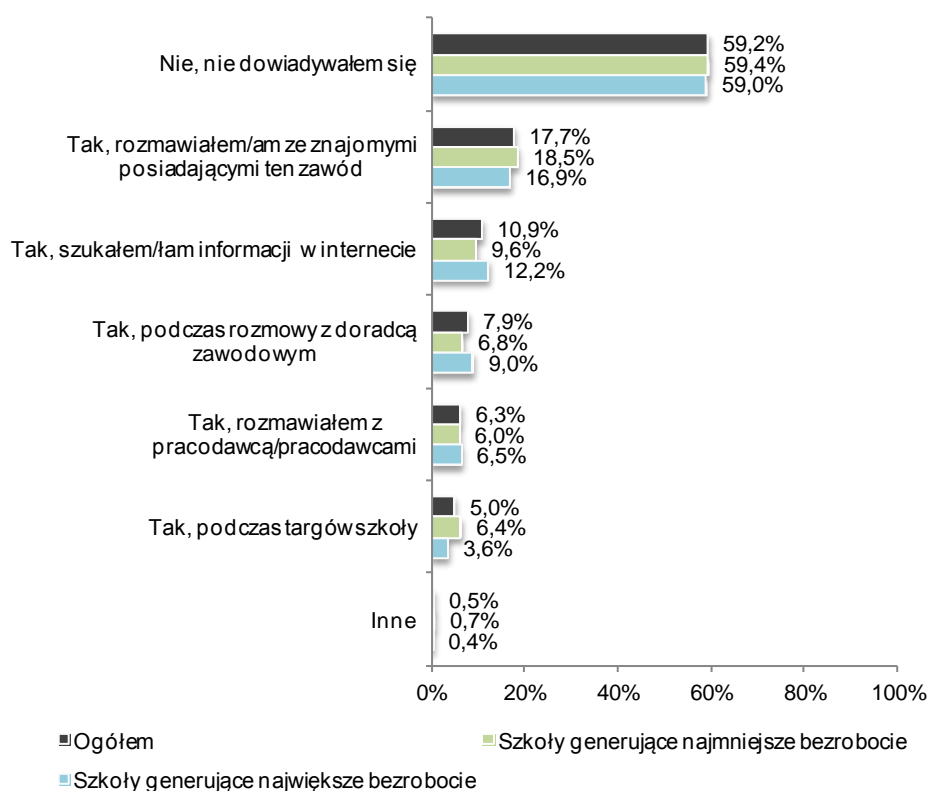
Rysunek 28. Zadowolenie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i szkoły N=560

Ponad połowa badanych uczniów (59,2%) wskazało, że przed wyborem kierunku nie poszukiwała informacji na temat możliwości znalezienia po nim pracy. Odsetek uczniów, prezentujących taką postawę był niemal równy w szkołach generujących najwyższe

oraz najniższe bezrobocie. **40,8% uczniów szkół zawodowych przed wyborem kierunku kształcenia dowiadywało się jak wygląda możliwość znalezienia zatrudnienia po kierunku, na którym chcieli podjąć kształcenie.** Taka postawa może przekładać się na zwiększenie możliwości znalezienia zatrudnienia w zawodzie, po ukończeniu szkoły.

Rysunek 29. Wybór kierunku kształcenia przez uczniów a poszukiwanie informacji o trudności w uzyskaniu po nim pracy N=560

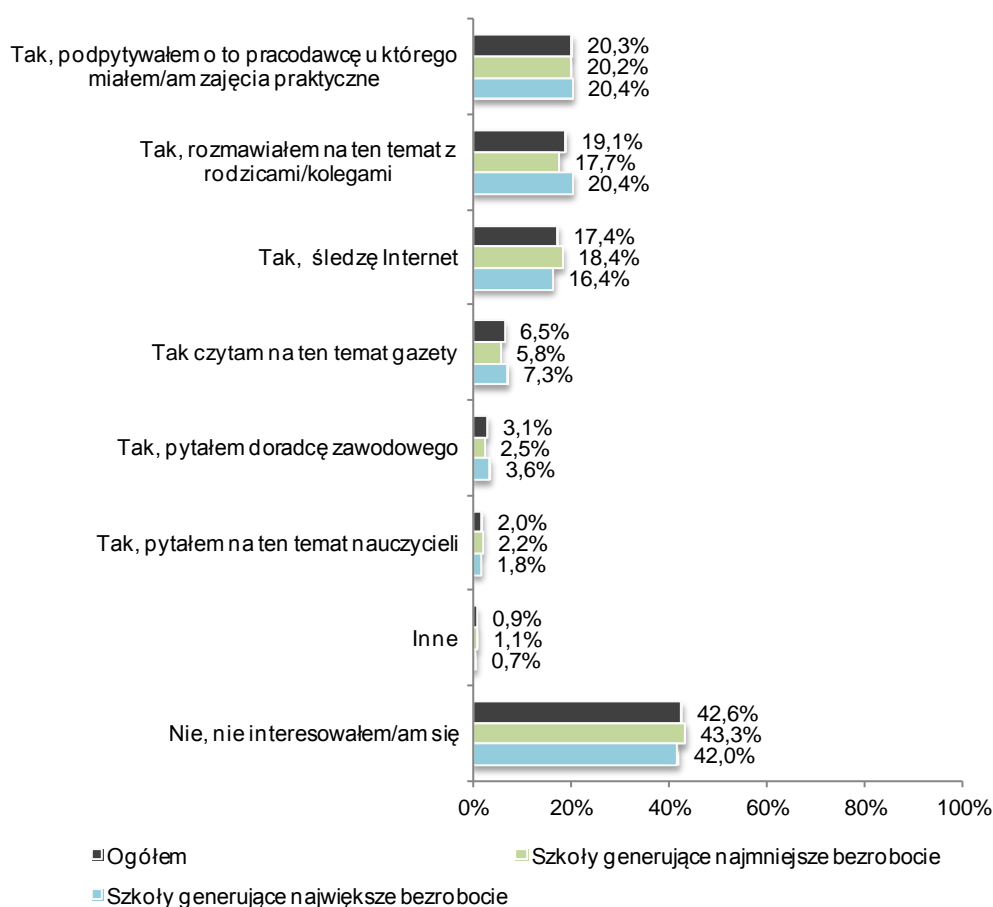

W celu uzyskania informacji o możliwości znalezienia pracy w danym zawodzie uczniowie rozmawiali ze znajomymi (17,7%), szukali informacji na temat wybranych zawodów w Internecie (10,9%), rozmawiali z doradcami zawodowymi (7,9%), rozmawiali z pracodawcami (6,3%) oraz poszukiwali informacji o możliwości zatrudnienia w zawodzie podczas targów, organizowanych przez szkoły (5,0%). **Niski odsetek uczniów wskazujących na rozmowy z doradcą zawodowym oraz z pracodawcami wskazuje na konieczność zintensyfikowania doradztwa na wcześniejszych etapach nauki,**

zdecydowanie w szkołach gimnazjalnych, a nawet w ostatnich klasach szkół podstawowych.

Duży odsetek badanych uczniów ostatnich klas szkół zawodowych nie interesował się w ciągu ostatniego półrocza tym, czy w ich miejscu zamieszkania można znaleźć pracę w zawodzie, którego się uczą. Bezrefleksyjna postawa z pewnością ma wpływ na poziom bezrobocia wśród przyszłych absolwentów.

Rysunek 30. Zainteresowanie uczniów możliwością uzyskania pracy w zawodzie w miejscu zamieszkania
N=560

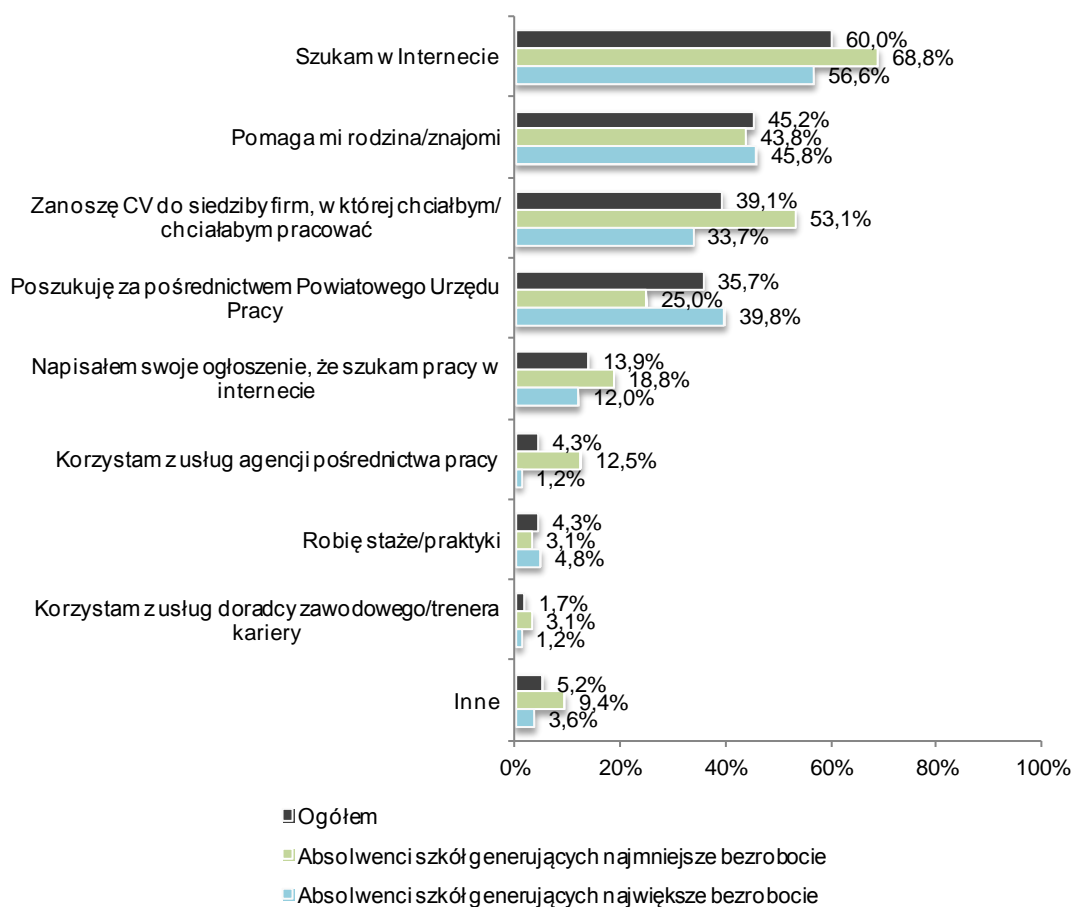
Aż 42,6% badanych nie wykazuje zainteresowania związanego z rozeznaniem możliwości zatrudnienia po ukończeniu szkoły w miejscu zamieszkania. Odsetek tych uczniów jest podobny w grupie szkół generujących największe bezrobocie wśród absolwentów (42,0%) i

w grupie, która generuje niedużą liczbę bezrobotnych (43,3%) Wśród pozostałych, najczęstszymi sposobami pozyskiwania wiedzy nt. możliwości uzyskania zatrudnienia po ukończeniu szkoły była rozmowa z pracodawcą, będącym organizatorem praktyk (20,3%), informacje pochodzące od kolegów/rodziny (19,1%), bądź Internet (17,4%).

Cofnąć swojej decyzji o wyborze szkoły nie chciałoby przeważające grono bezrobotnych absolwentów. 97,8% pracujących i 90,2% bezrobotnych absolwentów stojąc przed ponownym wyborem szkoły i kierunku kształcenia podjęłoby taką samą decyzję jak w przeszłości. Inny zawód wybrałoby 0,9% pracujących i 4,5% bezrobotnych absolwentów. Dodatkowo na ten sam zawód, ale inną szkołę zdecydowałoby się 0,8% bezrobotnych, a na inny typ szkoły 1,3% pracujących i 4,5% bezrobotnych absolwentów, a więc odsetki relatywnie nieduże. **Wyniki badania pośrednio wskazują na obojętność absolwentów zasadniczych szkół zawodowych względem sugestii dopasowania się do potrzeb rynku. O ile w przypadku osób, które znalazły pracę w wyuczonym zawodzie jest to raczej zrozumiałe, o tyle taka postawa niepokoi w przypadku osób obecnie bezrobotnych.**

Wyniki badania pozwoliły zidentyfikować istotną prawidłowość. Absolwenci ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie częściej od pozostałych szukają pracy w Internecie, zanoszą CV bezpośrednio do firm, w których chcieliby pracować, piszą własne ogłoszenia i publikują je w Internecie i korzystają z usług agencji pośrednictwa pracy. Istotnie rzadziej natomiast poszukują zatrudnienia za pośrednictwem powiatowego urzędu pracy – na tym polu bardziej aktywni są bezrobotni absolwenci ze szkół generujących największe bezrobocie. Zależność tę w większości przypadków potwierdził test Chi-kwadrat. Na podstawie wyników badania można zatem stwierdzić, że ukończona szkoła wpływa na późniejszą aktywność absolwenta związaną z poszukiwaniem pracy. Można przypuszczać, że **absolwenci ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie są nie tylko lepiej przygotowani do swoich ról zawodowych, lecz również są bardziej aktywni w poszukiwaniu pracy od osób kończących szkoły generujące największe bezrobocie.** Absolwenci ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie stosują zwykle więcej metod poszukiwania pracy.

Rysunek 31. Sposoby poszukiwania pracy a ukończona szkoła N=115

Przyczyny bezrobocia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych omówiono również w trakcie wywiadów jakościowych z dyrektorami szkół. Opinie dyrektorów szkół zawodowych dotyczące przyczyn problemów absolwentów na rynku pracy koncentrują się na trzech obszarach: **kompetencjach miękkich i postawach absolwentów, warunkach panujących na rynku pracy oraz współpracy między szkołami a pracodawcami.**

Pierwszy z nich dotyczy postawy oraz kompetencji miękkich absolwentów. Badani w tym zakresie podkreślają znaczenie zaangażowania uczniów w proces nauczania oraz pozyskiwania kwalifikacji na odpowiednim poziomie. Dyrektorzy szkół wiążą tę kwestię z predyspozycjami osobowościowymi uczniów oraz niedostatecznie dobrym rozeznanieniem rynku pracy i specyfiki danego zawodu na etapie wyboru profilu kształcenia.

Drugim, znaczącym uwarunkowaniem jest sytuacja lokalnego rynku pracy. W opinii części badanych, lokalne rynki pracy są na tyle chłonne, że są w stanie przyjąć absolwentów, jeśli ci wykażą odpowiednie zainteresowanie podjęciem zatrudnienia. Należy przy tym zaznaczyć, że na to zainteresowanie ma również wpływ jakość ofert pracy obecnych na rynku. Istotna w tym aspekcie jest również kwestia niskich wynagrodzeń, która również ma wpływ na wydłużony okres poszukiwania zatrudnienia, absolwenci mają bowiem określone oczekiwania płacowe.

Nieco odmienne wskazania pojawiały się w ramach wywiadów realizowanych wśród dyrektorów reprezentujących szkoły o najwyższym poziomie bezrobocia wśród absolwentów. Ta grupa wyraźnie częściej od pozostałych wskazywała na trudną sytuację absolwentów wynikającą z wielkości zapotrzebowania na pracowników na lokalnych rynkach pracy. Badani wskazywali na niewielką liczbę pracodawców, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach oraz niewielką mobilność absolwentów, którzy rzadko poszukują zatrudnienia poza miejscem zamieszkania.

Uważam, że po pierwsze jest mało pracy, po drugie jeżeli są już miejsca pracy, to są bardzo atrakcyjne i szybko zostają zajęte. Albo są miejsca pracy, ale oferują kiepskie warunki pracy lub wynagrodzenia i młodzież po prostu z tych ofert pracy nie korzysta.

[Szkoła o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Kolejnym czynnikiem wpływającym na trudności w znalezieniu zatrudnienia przez absolwentów jest sposób kształcenia stosowany w poszczególnych szkołach. W tym zakresie badani podkreślali kwestie związane z potrzebą ścisłej współpracy pomiędzy lokalnymi pracodawcami i placówkami edukacyjnymi, która nie jest realizowana we wszystkich placówkach w województwie. Prowadzenie kształcenia w oderwaniu od rynku pracy skutkuje późniejszymi trudnościami w znalezieniu zatrudnienia przez absolwentów. Warto podkreślić, że badani nie odnosili się do kształcenia w zawodach deficytowych, lecz współpracy na poziomie konkretnych kwalifikacji. Zdaniem respondentów, placówki podejmujące tak bliską współpracę z pracodawcami znacznie ograniczają ryzyko bezrobocia wśród swoich absolwentów.

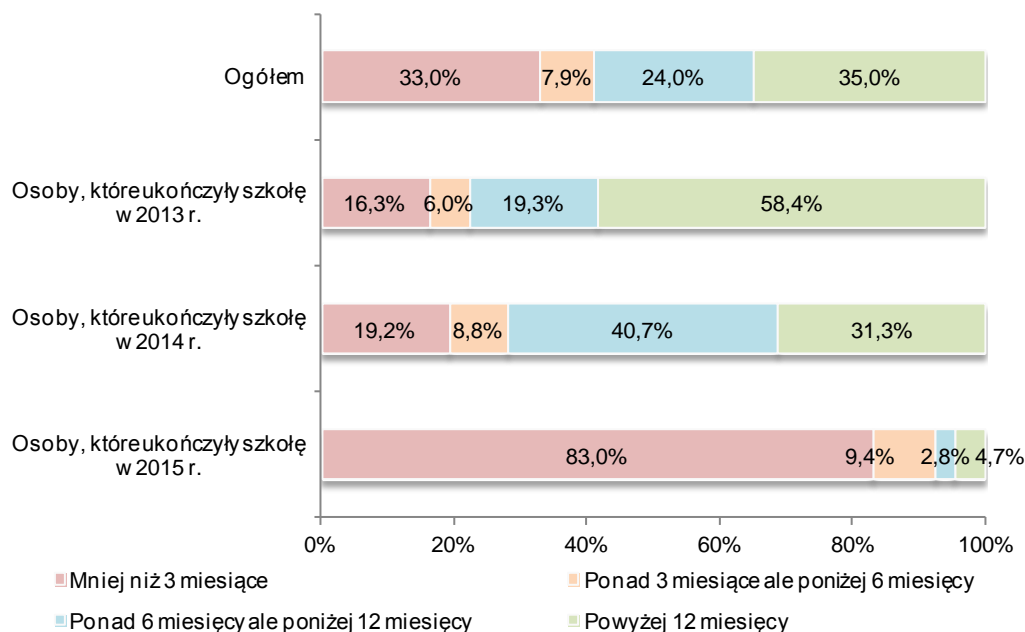
W toku badania fokusowego uznano, że jedną z przyczyn problemu ze znalezieniem zatrudnienia wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest powszechna **postawa pracodawców**, przejawiająca się niechęcią do zatrudniania absolwentów szkół z małym doświadczeniem zawodowym, wprost po szkole. Pracodawcom zależy na samodzielności pracowników, a osoby które niedawno ukończyły szkołę wymagają większej ilości uwagi ze strony pracodawców na początkowych etapach swojej kariery. Douczanie nowo przyjętych pracowników jest kosztowne, w związku z tym pracodawcy poszukują już doświadczonych kadr, które potrafią pracować samodzielnie. Potwierdza się zatem istotność braku doświadczenia jako bariery utrudniającej uzyskanie pracy.

Uczestnicy wywiadu fokusowego podkreślali zalety staży, jednak nawiązano również do przypadków problemów związanych z losami uczestników staży po zakończeniu tej formy wsparcia. Pracodawcy zatrudniają uczących się stażystów z powodu dofinansowania dla stanowiska pracy, jednak po zakończeniu programu stażowego i po spełnieniu wymagania formalnego zatrudnienia, zwalniają osoby, których nie obejmuje już program stażowy. Na wolne miejsce pracy zatrudnia się kolejną osobę, której praca jest dofinansowana. Praktyka taka uniemożliwia absolwentom uzyskanie większego doświadczenia oraz systematyczny rozwój u jednego pracodawcy.

2. Diagnoza czynników wpływających na dobrą sytuację zawodową absolwentów zasadniczych szkół zawodowych na rynku pracy

Zdecydowana większość badanych absolwentów w chwili obecnej posiada pracę. 53,7% posiada umowę o pracę, 5,8% pracuje na podstawie umowy cywilno-prawnej, a kolejnych 19,1% wykonuje pracę, która nie jest obwarowana jakąkolwiek umową, a zatem w szarej strefie. 33,0% absolwentów posiada pracę od mniej niż 3 miesięcy. 7,9% pracuje przez okres co najmniej 3, ale mniej niż 6 miesięcy. Kolejnych 24,0% absolwentów jest zatrudnionych przez okres co najmniej 6 miesięcy, ale krócej niż 12 miesięcy. Pozostałe 35,0% respondentów to osoby pracujące powyżej 12 miesięcy. Czas od jakiego ankietowani posiadają pracę jest silnie uzależniony od roku, w którym kończyli naukę. Z reguły im wcześniej zakończona edukacja, tym dłuższy staż pracy. Zależność tę potwierdził test Chi-kwadrat, gdzie $p\text{-value} < 0,001$.

Rysunek 32. Okres od jakiego absolwenci posiadają pracę $N=454$

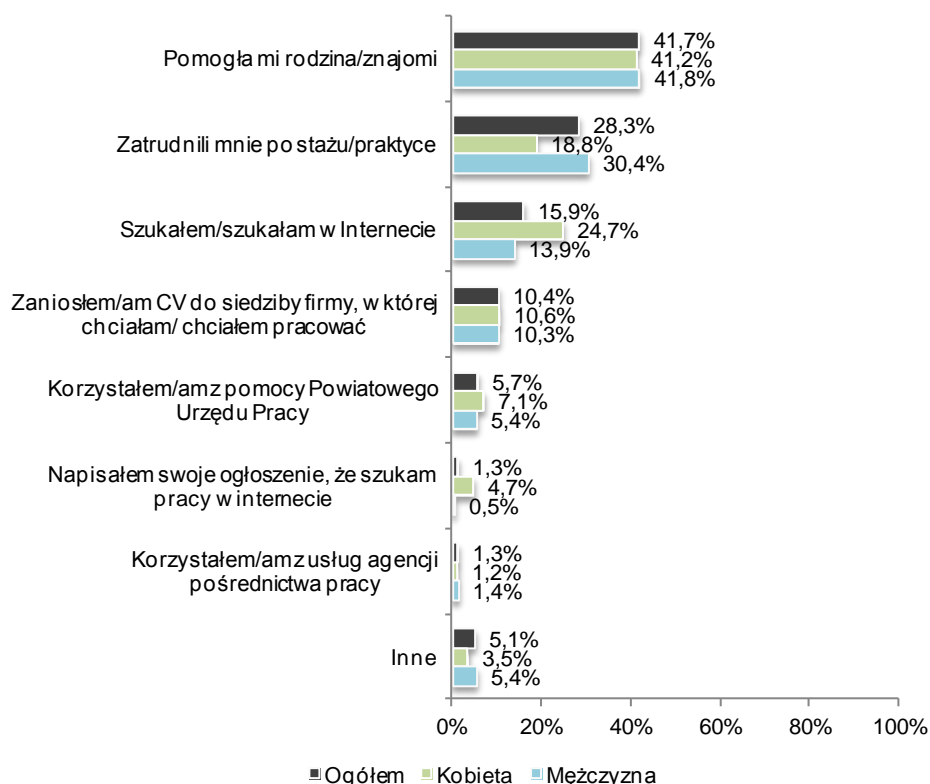

Wyniki badania wskazują, że większość pracujących absolwentów posiada pracę w wyuczonym zawodzie (59,9%). Zatrudnienie w zawodzie posiada 63,5% pracujących

kobiet i 59,1% pracujących mężczyzn. Nie zachodzi natomiast istotna korelacja, jeśli weźmiemy pod uwagę typ szkoły. 60,4% pracujących absolwentów szkół generujących najmniejsze bezrobocie i 59,3% absolwentów szkół generujących największe bezrobocie, pracuje w wyuczonym zawodzie. Respondenci, którzy nie pracowali w swoim zawodzie najczęściej posiadali zawody: mechanika pojazdów samochodowych (54 osoby, 49,5% wszystkich badanych absolwentów w tym zawodzie), fryzjera (25 osób, 35,2%), elektromechanika pojazdów samochodowych (23 osoby, 46,0%), elektryka (12 osób, 44,4%), monterka zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie (10, 29,4%), blacharza samochodowego (8 osób, 57,1%), murarza-tylnkarza (7 osób, 28,0%), monterka sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych (6 osób, 18,8%), stolarza (6 osób, 35,3%).

W ramach badania podjęto próbę określenia czynników wpływających na korzystną sytuację zawodową absolwentów.

Rysunek 33. Sposób uzyskania pracy przez pracujących absolwentów N=454

Wyniki wskazują, że głównym czynnikiem w opinii samych badanych mającym wpływ na dobrą sytuację zawodową pracujących absolwentów jest **pomoc rodziny/znajomych**. Dzięki tej pomocy pracę uzyskało 41,7% pracujących obecnie absolwentów.

Drugim najczęściej wskazywanym sposobem uzyskania pracy było wcześniejsze **odbycie stażu**, po upływie którego udało się uzyskać pracę (28,3%). Staż/praktyka jest niezwykle cennym narzędziem w walce z bezrobociem osób młodych, posiadających niewielkie doświadczenie zawodowe, ponieważ umożliwia nabycie praktycznych umiejętności oraz daje możliwość zapoznania się z charakterem pracy w danej branży.

Ponadto, 15,9% absolwentów udało się zdobyć pracę dzięki samodzielnym poszukiwaniom, a kolejnym 10,4% - dzięki zaniesieniu CV bezpośrednio do siedziby firmy, w której chcieli pracować. Bardzo niewielu absolwentów uzyskało zatrudnienie dzięki pośrednictwu prywatnych agencji zatrudnienia (1,3%), niewielu również udało się pozyskać pracę w wyniku pośrednictwa powiatowych urzędów pracy (5,7%). Na podstawie uzyskanych wyników można również zaobserwować, że mężczyźni częściej niż kobiety uzyskują zatrudnienie po odbyciu stażu bądź praktyki. Kobiety natomiast częściej uzyskiwały zatrudnienie, w efekcie poszukiwania ofert pracy w Internecie.

Kolejnym czynnikiem mogącym pozytywnie wpływać na efektywne poruszanie się na rynku pracy jest **zaangażowanie samych uczniów**. Badani zauważają pozytywne zmiany związane z wzrostem zainteresowania uczniów nauczaniem zawodem. Przekłada się to na wyraźnie wyższy odsetek przystąpień do egzaminów zewnętrznych oraz kończenia kształcenia w terminie. Uczestnicy badania wskazują, że blisko 100% uczniów przystępuje do egzaminów zewnętrznych. Wśród wypowiedzi respondentów, w omawianym temacie pojawiły się również odniesienia do pozytywnego wpływu zmian w szkolnictwie zawodowym, które miały miejsce w ostatnich latach. Dzięki nim uczniowie mają większe możliwości dobierania odpowiednich kwalifikacji, co wpływa na większą motywację do ich potwierdzenia w ramach egzaminów zewnętrznych.

Badani przyznają, że nie wszyscy uczniowie kończą naukę w terminie, jednakże jest to coraz mniejszy odsetek, który obecnie kształtuje się w przedziale od 2% do 5%. Przypadki takie związane są przede wszystkim z sytuacjami losowymi, sprawami rodzinnymi lub najczęściej wyjazdem zagranicznym. Natomiast ewentualne opóźnienia w zakończeniu kształcenia

powodowane są przez zmianę zawodu przez uczniów. Sama zdawalność egzaminów, zdaniem badanych stoi na wysokim lub bardzo wysokim poziomie, przy czym zdawalność jest uzależniona od konkretnego zawodu oraz, jak wskazują respondenci, od podmiotu prowadzącego egzaminy. W tym przypadku, badani zauważają wyższą zdawalność (powyżej 90%) egzaminów realizowanych przez cechy rzemieślnicze.

„Jeżeli chodzi o ukończenie szkoły w wymaganym terminie, to jest około 95-98%, natomiast sytuacja przystępowalności do egzaminów i zdawalności jest różna. Przed Okręgową Komisją Egzaminacyjną zdawalność jest na poziomie 50-60%, natomiast przed Izbą Rzemieślniczą ta zdawalność jest dużo, dużo wyższa, powyżej 90%”.

[Szkola o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Ponadto, uczestnicy wywiadów, niezależnie od typu szkoły, w większości zauważają zwiększone zainteresowanie uczniów gimnazjum podejmowaniem kształcenia zawodowego. Opinie dotyczące negatywnych zmian w tym zakresie pojawiały się sporadycznie. Trzeba przy tym podkreślić, że opinie przedstawicieli szkół nie znajdują potwierdzenia w danych statystycznych odnoszących się do zasadniczych szkół zawodowych (mniejsza liczba osób podejmujących naukę w zasadniczych szkołach zawodowych niż w innych typach szkół). Analizując kwestię zainteresowania szkolnictwem zawodowym, należy jednak również zwrócić uwagę na ogólne tendencje demograficzne, skutkujące zmniejszającą się liczbą absolwentów szkół gimnazjalnych. W przypadku zainteresowania uczniów utrzymującego się na stałym poziomie, wyrażonego niezmienną liczbą przyjęć do szkoły, przekłada się to na faktyczne zwiększenie się procentowego udziału uczniów chcących podjąć kształcenie zawodowe w ogólnej liczbie absolwentów gimnazjów. Zmiany te mogą wskazywać więc na wzrost zainteresowania uczniów tym typem kształcenia. Wskazując na ewentualne przyczyny zmian w decyzjach edukacyjnych uczniów, badani odnoszą się do wzrostu świadomości uczniów na temat korzyści płynących z pozyskania zawodu na wczesnym etapie życia, a także na zauważane przez nich tendencje na rynku pracy.

Obserwujemy wzrost zainteresowania, mamy uruchomioną w tym roku jedną klasę więcej wielozawodową i uczniowie coraz lepiej zaczynają postrzegać kształcenie na poziomie

szkoły zasadniczej. Mam nadzieję, że tak zostanie pomimo niżu demograficznego. Myślę, że to jest dobra droga.

[Szkoła o niskim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Uczestnicy badania fokusowego ustalili jednak, że w niektórych wielkopolskich powiatach brakuje spójnej polityki edukacyjnej wspierającej rozwój szkolnictwa zawodowego. Zwracano również uwagę na podejmowanie działań na rzecz poprawy sytuacji kształcenia zawodowego w niektórych powiatach jednak równocześnie wskazywano na ich słabą efektywność.

Uczestnicy wywiadu podkreślali konieczność podejmowania dalszych działań na rzecz promocji kształcenia zawodowego oraz stałego podnoszenia jego jakości. Uczestnicy wywiadu zwrócili uwagę na problem podkreślony wcześniej, tj. preferowanie przez osoby młode kontynuowania nauki w liceach ogólnokształcących oraz technikach. Podejmowanie nauki w zasadniczej szkole zawodowej jest, mimo zwiększonego zainteresowania, w dalszym ciągu wyraźnie rzadszym wyborem. Ważnym krokiem w tym zakresie jest inicjowanie i realizacja działań na rzecz właściwego postrzegania kształcenia zawodowego po latach zaniedbań w tym kierunku, kiedy naukę w zasadniczej szkole zawodowej traktowano jak coś gorszego, jako szkołę przeznaczoną dla mniej zdolnych osób. Zasadnicza szkoła zawodowa nie powinna być traktowana jako placówka przeznaczona dla najsłabszych uczniów, ale jako jedna z możliwości ścieżek kariery zawodowej, mogąca zapewnić dobrze płatną pracę na solidnych warunkach. Szkoła zawodowa, pozwala na zdobycie zawodu, pozyskanie konkretnych kwalifikacji i w żaden sposób nie zamyka możliwości dalszego kształcenia. Reforma szkolnictwa zawodowego w 2012 roku wprowadziła elastyczne rozwiązania dotyczące możliwości przekwalifikowania się absolwentów. Absolwenci szkół zawodowych mają obecnie większą możliwość łatwego dopasowania się do sytuacji panującej na rynku pracy, poprzez przekwalifikowanie się, bądź nabycie dodatkowych uprawnień. Czynnikiem ograniczającym możliwości absolwentów w tym zakresie jest chłonność rynku, co powoduje koniczność jego dobrego rozeznania oraz monitorowania następujących na nim zmian. Niestety część zasadniczych szkół zawodowych nie nadąża za potrzebami rynku, co jest widoczne w różnicach pomiędzy ofertą

szkół zawodowych a rynkowym zapotrzebowaniem na absolwentów poszczególnych kierunków. Szkoły zawodowe powinny dołożyć starań do ciągłego doskonalenia swojej oferty oraz dbać o jakość kształcenia.

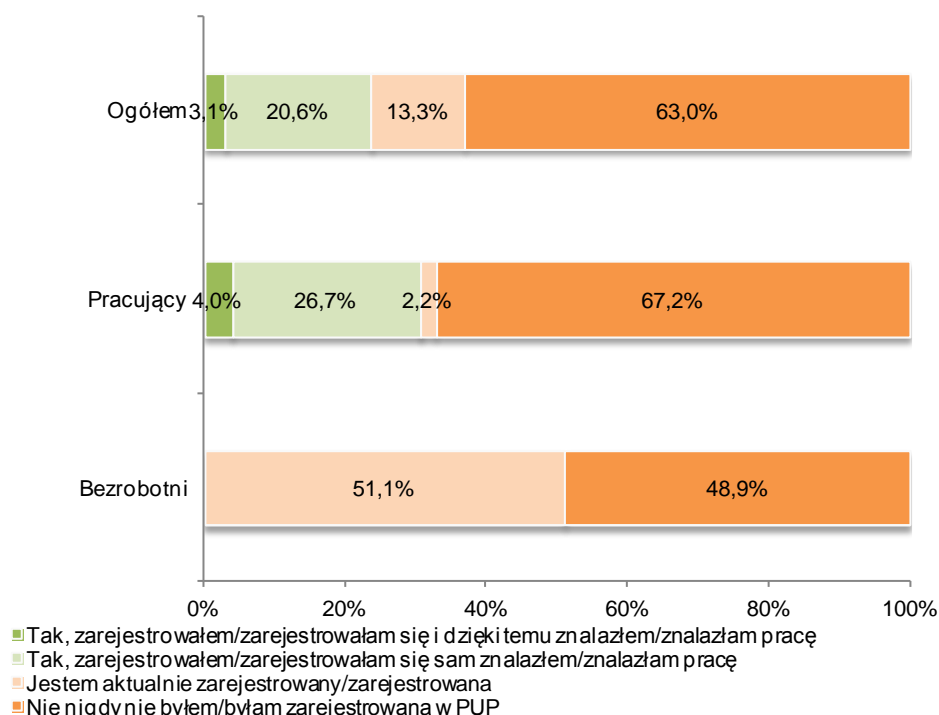
W tym procesie istotną rolę odgrywa również doradztwo zawodowe obecne w gimnazjach, które pozwala nakreślić przyszłym absolwentom ścieżkę kariery zgodną z ich zainteresowaniami oraz predyspozycjami. Doradztwo, choć rozwijane, nadal nie jest istotnym argumentem brany przez uczniów pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o kształceniu w przyszłości, na co wskazują wyniki badania ilościowego.

Badani podkreślali również znaczenie formy organizacji kształcenia zawodowego. Kształcenie uczniów w określonych zawodach jest prowadzone w oparciu o wytyczne Ministerstwa Edukacji Narodowej. Na tej bazie konstruowany jest program nauczania dla poszczególnych kierunków. Badane szkoły, niezależnie od ich typu, tworzą własne programy jak również korzystają z programów opracowanych przez KOWEziU, które następnie poddawane są modyfikacjom i dostosowanie do możliwości uczniów oraz placówki, a także potrzeb pracodawców. W tym zakresie pod uwagę brane są wyniki uczniów z próbnych egzaminów, których analiza pozwala na określenie elementów kształcenia, które wymagają poświęcenia dodatkowego nakładu czasu. Badane placówki podejmują w tym zakresie współpracę z pracodawcami, a uczniowie kształceni są pod konkretne stanowisko pracy. Z jednej strony powoduje to, że uczniowie są faktycznie przygotowani do podjęcia pracy na konkretnym stanowisku w danym zakładzie, natomiast z drugiej, badani wskazują na częściowy rozdźwięk pomiędzy wymaganiami pracodawców, a wymaganiami egzaminu zawodowego. Efektem tego rozdźwięku jest potrzeba przyswojenia przez uczniów różnego materiału, a także metod pracy odmiennych od tych stosowanych w lokalnych zakładach pracy.

W toku analizy zbadano również dotychczasową współpracę absolwentów zasadniczych szkół zawodowych z powiatowym urzędem pracy, **pomoc powiatowego urzędu pracy** ma bowiem wpływ na dalsze losy zawodowe absolwentów.

Aktualnie w rejestrach urzędów pracy przebywa 13,3% badanych absolwentów.

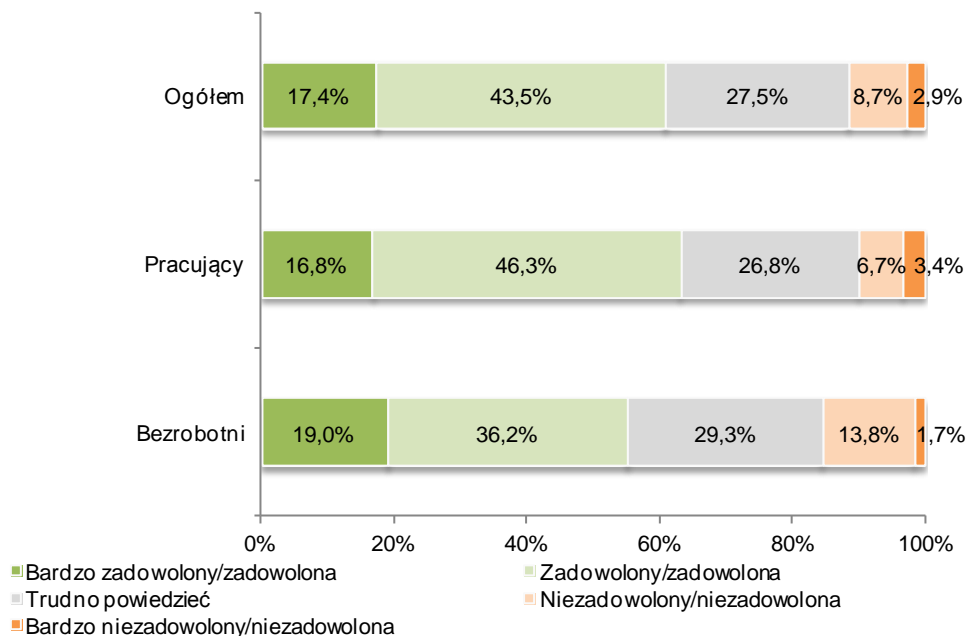
Rysunek 34. Rejestracja absolwentów w powiatowym urzędzie pracy N=587

Spośród osób obecnie pracujących 4,0% znalazło pracę dzięki pomocy PUP. 26,7% zarejestrowanych wcześniej w PUP pracę zdobyło na własną rękę. Zwraca uwagę fakt, że kilku ankietowanych jednocześnie pracuje (szara strefa) i figuruje w rejestrach PUP. **Dość niepokojący może wydać się natomiast fakt, że prawie połowa faktycznie bezrobotnych absolwentów nie posiada pracy i jednocześnie nie jest zarejestrowana w PUP.** Należy wyjaśnić, że „bezrobotny” w rozumieniu absolwentów to osoba, która nie posiada pracy, ale niekoniecznie osoba zarejestrowana w PUP. Jako bezrobocie swój status wskazywały też osoby, które nie zarejestrowały się w PUP, mimo że pracy nie posiadają.

Absolwentów, którzy dotychczas byli zarejestrowani w powiatowym urzędzie pracy poproszono o ocenę zadowolenia z uzyskanej tam pomocy. Osoby zadowolone zdecydowanie przeważają nad niezadowolonymi. Mimo niewielkich wymiernych efektów wsparcia w postaci uzyskania pracy, absolwenci są na ogół zadowoleni z pomocy udzielonej im w powiatowym urzędzie pracy.

Rysunek 35. Zadowolenie absolwentów z pomocy uzyskanej w powiatowym urzędzie pracy N=217

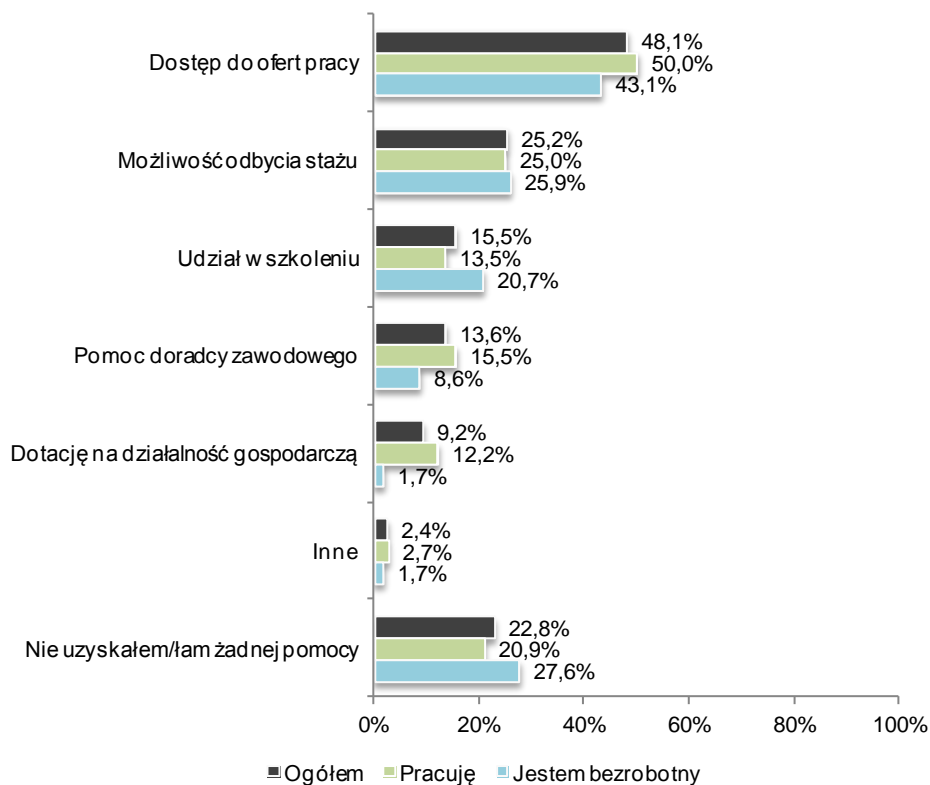

Wyłącznie niecałe 12,0% dotychczas zarejestrowanych wyraża postawę niezadowolenia.

Na stopień zadowolenia wpływ ma rodzaj uzyskanej pomocy. Najczęstszą formą oferowanej pomocy był dostęp do ofert pracy (48,1%). Dzięki pomocy powiatowego urzędu pracy, co czwarta osoba miała możliwość odbycia stażu. Staż/praktyka, według absolwentów jest drugim najskuteczniejszym sposobem na uzyskanie zatrudnienia. W najbliższych latach na zdobycie doświadczenia zawodowego szansą są również boni stażowe, jest to relatywnie nowa forma aktywizacji wprowadzona wraz z nowelizacją Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w 2014 r. W ramach boni stażowego pracodawca może otrzymać wsparcie finansowe w postaci premii w związku z zatrudnieniem stażysty po okresie odbywania stażu.

Do pozostałych form pomocy z jakich skorzystali zarejestrowani absolwenci należały: udział w szkoleniu (15,5%) oraz pomoc doradcy zawodowego (13,6%).

Rysunek 36. Rodzaj pomocy uzyskanej przez absolwentów w powiatowym urzędzie pracy $N=217$

Wyniki badania wskazują, że 22,8% absolwentów uważa, że w powiatowym urzędzie pracy nie otrzymało żadnej pomocy.

Kolejnym czynnikiem mogącym pozytywnie wpływać na sytuację absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest **podejmowanie dalszego kształcenia**. Obecnie 30,9% absolwentów zasadniczych szkół zawodowych generujących najmniejsze i 42,3% absolwentów szkół generujących największe bezrobocie pobiera naukę w liceum ogólnokształcącym dla dorosłych, a kolejnych 6,2% oraz 19,9% doksztalca się w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Około 18,0% ogółu absolwentów uczęszcza ponadto na kurs prawa jazdy. **Na podstawie wyników badania można przypuszczać, że zainteresowanie kwalifikacyjnymi kursami zawodowymi wzrośnie w przyszłości, bowiem 30,6%**

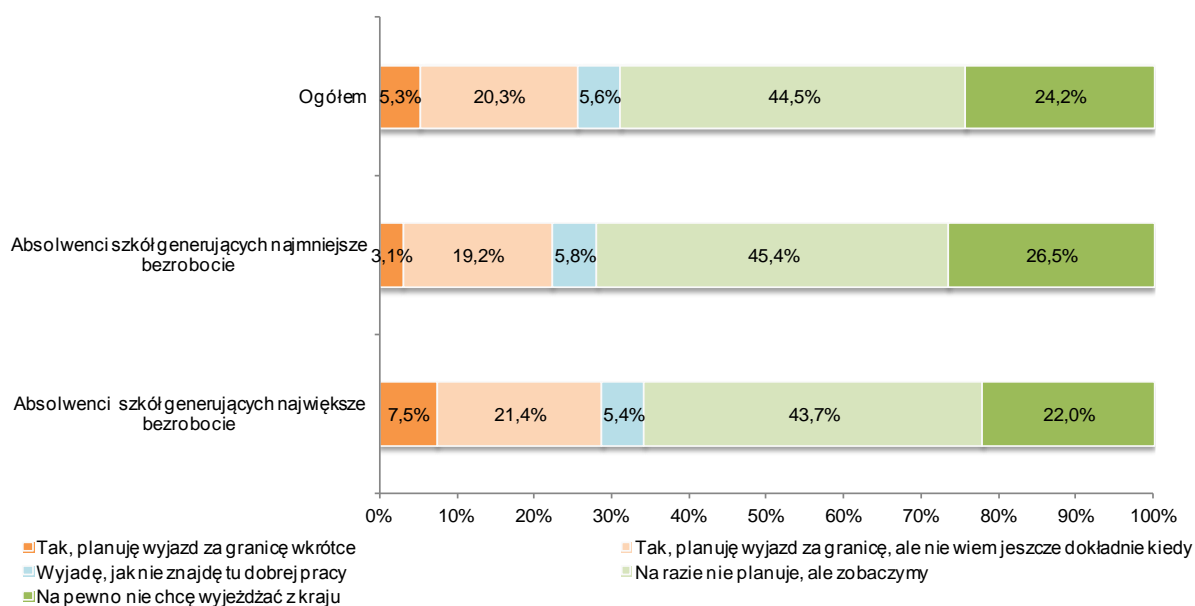
absolwentów szkół generujących najmniejsze i 25,8% absolwentów szkół generujących największe bezrobocie planuje udział w nich w okresie najbliższych 2 lat. Wyniki badania potwierdzają, że absolwenci szkół generujących największe bezrobocie podejmują znacznie więcej aktywności mających na celu pozyskanie dodatkowych kwalifikacji. Z dużym prawdopodobieństwem może to być spowodowane większymi problemami ze znalezieniem zatrudnienia i chęcią poprawy swojej sytuacji .

Tabela 4. Formy w jakich doksztalają się absolwenci N=587

Forma doksztalania	Absolwenci szkół generujących najmniejsze bezrobocie			Absolwenci szkół generujących największe bezrobocie		
	Tak	Nie, ale planuję w ciągu 2 lat	Nie i nie planuję	Tak	Nie, ale planuję w ciągu 2 lat	Nie i nie planuję
Pobieram naukę w LO dla dorosłych	30,9%	24,4%	44,7%	42,3%	21,3%	36,4%
Biorę udział w KKZ	6,2%	30,6%	63,2%	19,9%	25,8%	54,4%
Uczęszczam na kurs językowy	2,1%	25,1%	72,9%	2,5%	16,9%	80,6%
Uczęszczam na kurs komputerowy	0,0%	8,3%	91,7%	1,1%	3,5%	95,4%
Uczęszczam na kurs prawo jazdy	17,9%	16,2%	66,0%	18,1%	11,7%	70,2%
Inne formy doksztalania	0,0%	3,7%	96,3%	1,6%	4,5%	93,9%

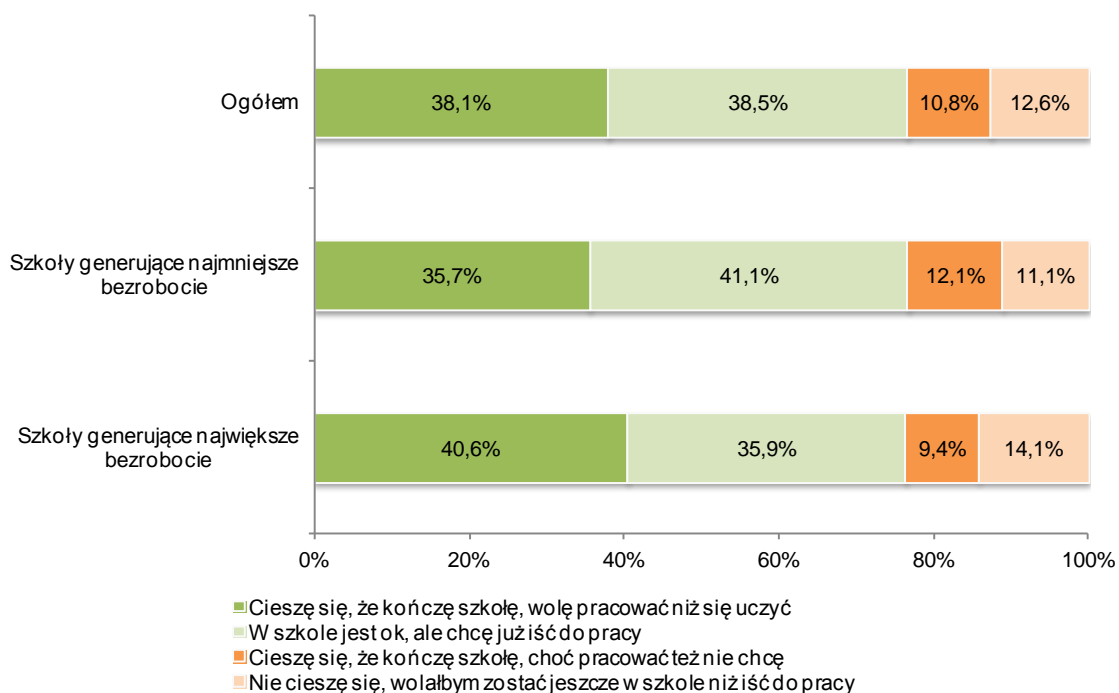
Równocześnie warto podkreślić, że **większość badanych absolwentów nie rozważa aktualnie wyjazdu za granicę.** Prawie co czwarty ankietowany jest przekonany, że chce zostać w kraju, 45% dopuszcza ewentualność wyemigrowania, ale obecnie nie ma takich planów. Wyjazd za granicę rozważa prawie 1/3 wszystkich ankietowanych. W nieco większym stopniu planują go osoby, które ukończyły szkoły generujące największe bezrobocie. Ogólnie taką możliwość rozważa 28,2% absolwentów ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie oraz 34,2% absolwentów szkół generujących największe bezrobocie. Pogłębiona analiza wyników badania potwierdziła, że celem emigracji będą przede wszystkim: Niemcy (16 wskazań), Holandia (6 wskazań), Wielka Brytania (4 wskazania) oraz państwa skandynawskie (2 wskazania).

Rysunek 37. Plany emigracyjne absolwentów $N=587$

Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych w większości nie odczuwają niepokoju związanego ze zbliżającym się ukończeniem nauki. 38,5% badanych lubi się uczyć, ale chce już zacząć pracę zarobkową. 38,1% badanych deklaruje, że cieszy się z zakończenia nauki, ponieważ zdecydowanie woli pracować niż się uczyć. 12,6% uczniów wolałoby jeszcze zostać w szkole, niż pracować, z kolei 10,8% cieszy się z zakończenia nauki, ale nie chce też iść do pracy. W szkołach generujących mniejsze bezrobocie wśród absolwentów nieco przeważa grupa badanych, która lubi szkołę, ale wolałaby już pracować. Z kolei wśród uczniów szkół, które generują większe bezrobocie nieco więcej uczniów woli pracować, niż się uczyć. Uczniowie przejawiają zatem dużą motywację do podjęcia pracy.

Rysunek 38. Postawy uczniów wobec zbliżającego się końca nauki N=560

Uczniowie ostatnich klas szkół zawodowych w dużym stopniu deklarują chęć dalszej nauki po ukończeniu szkoły zawodowej. 52,1% badanych deklaruje, że zamierza po ukończeniu szkoły nie tylko podjąć pracę, ale także kontynuować naukę. Samym podjęciem zatrudnienia jest zainteresowanych 21,5% uczniów. 12,7% badanych rozważa wyjazd poza granice Polski. 4,1% chce kontynuować naukę bez podjęcia pracy, a 2,5% nie zamierza ani podejmować nauki, ani szukać pracy. 6,4% uczniów na etapie trzeciej klasy zasadniczej szkoły zawodowej nie ma jeszcze sprecyzowanych planów.

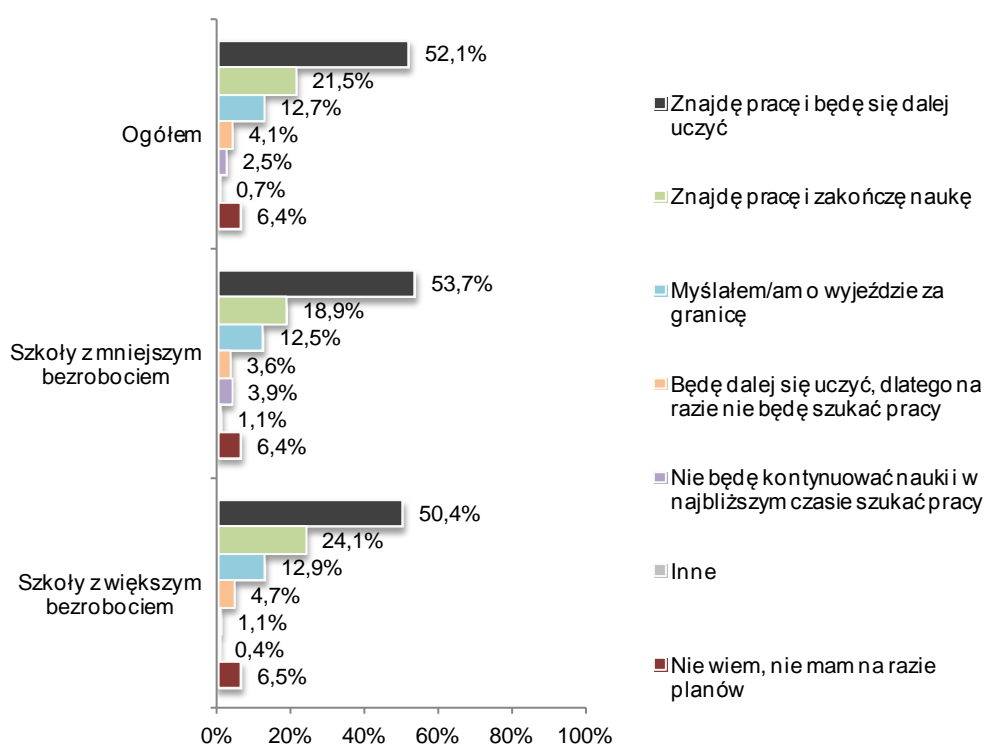
W porównaniu do danych z 2010 roku główne postawy uczniów ostatnich klas zasadniczych szkół zawodowych w stosunku do pracy i kontynuacji nauki pozostały zbliżone⁴ - tak jak pięć lat temu, tak obecnie największa grupa uczniów zamierza uzyskać zatrudnienie i kontynuować naukę. Osoby, które zamierzają kontynuować naukę w większości chcą zdobyć wykształcenie technika. Grupa ta liczy 70,8% badanych. 14,6% osób chce

⁴ Bezrobocie absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim. Uwarunkowania i możliwości poprawy sytuacji, Poznań 2011, s. 49.

kontynuować naukę w liceum dla dorosłych, a 14,3% planuje uczestnictwo w kursach zawodowych w celu zdobycia kolejnego zawodu.

W grupie szkół generujących mniejsze bezrobocie nieznacznie więcej uczniów chce po ukończeniu szkoły pracować i kontynuować naukę. W grupie placówek generujących większe bezrobocie więcej uczniów jest nastawionych na ukończenie nauki i znalezienie stałej pracy.

Rysunek 39. Plany uczniów po zakończeniu nauki N=560

Badanie pozwoliło ustalić, że uczniowie zasadniczych szkół zawodowych w większości podejmują wakacyjną pracę. 73,9% z nich deklaruje taką aktywność. Podejmowanie zatrudnienia w czasie wolnym od szkoły może przyczynić się do lepszego przygotowania do pracy przyszłych absolwentów ZSZ. Zetknięcie się z rynkiem pracy jeszcze podczas nauki daje uczniom możliwość zapoznania się ze środowiskiem pracy oraz wymaganiami pracodawców, co przekłada się na wzrost doświadczenia. **Najczęstszą formą**

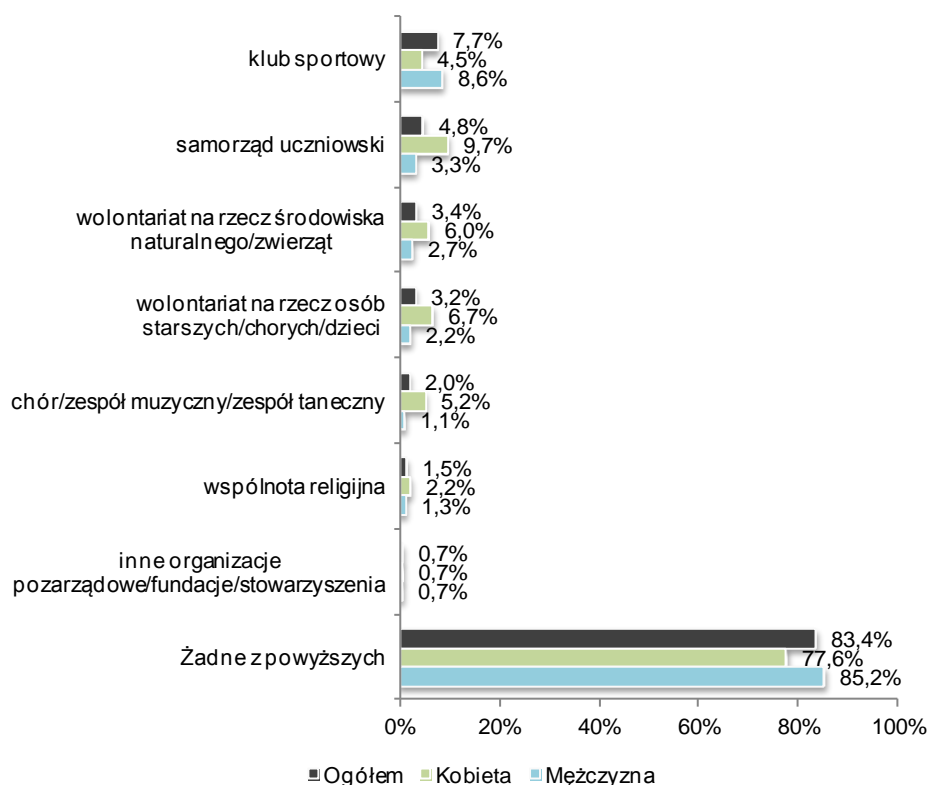
pracy wakacyjnej były praktyki zawodowe. W takim charakterze pracowało 42,8% uczniów, którzy zadeklarowali aktywność zawodową podczas przerwy wakacyjnej. Wśród pozostałych podejmowanych aktywności znalazły się praca w zawodzie, wyjazd za granicę, praca w firmie rodzinnej.

Problem postawy i aspiracji uczniów był również przedmiotem badania fokusowego. Badanie to potwierdziło, że uczniowie i absolwenci szkół zawodowych wykazują aktywną chęć pracy. Dla części główną motywacją do podjęcia zatrudnienia jest zdobycie środków finansowych (postawa instrumentalna względem zatrudnienia). Podczas poszukiwania pracy osoby te zwracają większą uwagę na oferowane przez pracodawców warunki finansowe, niż na profil zatrudnienia i zgodność miejsca pracy z wyuczonym zawodem. **„Przychodzą czasem ludzie, którzy szukają pracy w różnym zawodzie, często chodzi o pieniądze, a praca w zawodzie jest na drugim planie.”- Przedsiębiorca, zatrudnia absolwentów szkoły zawodowej (badanie FGI).**

Potwierdza się również, że istotna część absolwentów szkół zawodowych wybiera dalsze kształcenie – kontynuuje naukę zawodu bądź udaje się do szkół dla dorosłych. Niejednokrotnie przekonywani są do tego przez kadrę nauczycielską. Uczniowie/absolwenci, którzy lubią swoje zawody chętnie rozwijają się dalej w wyuczonym kierunku i szukają pracy w swoim zawodzie, między innymi w ramach kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Uczniowie lubiący swój zawód wykazują również większą determinację w zdobywaniu doświadczenia zawodowego. Grupa ta krytycznie podchodzi do oferowanych przez pracodawców warunków zatrudnienia, szuka pracodawców, którzy oferują pracownikom lepsze możliwości rozwoju i dba o zdobywanie nowych umiejętności w środowisku pracy. Grupa ta należy jednak do mniejszości. **„U mnie w klasie jakieś 40% uczniów będzie się dalej kształcić. Jeżeli lubią swój zawód, to mają sukcesy – wtedy jest łatwiej o pracę. Ja na przykład praktyki zmieniałem już cztery razy, ponieważ stwierdziłem, że nie robię tego co bym chciał.” – Uczeń szkoły zawodowej (badanie FGI).** Ważny czynnik w motywowaniu i rozwijaniu uczniów szkół zawodowych stanowi doradztwo zawodowe na wcześniejszych etapach edukacji oraz zachęcanie uczniów do świadomego podejmowania decyzji edukacyjnych. Ważny jest także rozwój ambicji zawodowych w uczniach podczas trwania edukacji. Promocja edukacji ustawicznej wydaje się tutaj działaniem nieodzownym.

Jednym z ważnych elementów wpływających na atrakcyjność na rynku pracy jest **poziom posiadanych kompetencji miękkich**. Jedną z form umożliwiających ich rozwój jest podejmowanie aktywności społecznej. Wyniki badania wskazują na bardzo niski poziom angażowania się w tym obszarze. Jedynie 16,6% absolwentów w trakcie nauki angażowało się w działalność organizacji i środowisk. 7,7% absolwentów działało w klubie sportowym, 4,8% angażowało się w samorządzie uczniowskim, 3,4% respondentów podejmowało wolontariat na rzecz środowiska naturalnego/zwierząt, a 3,2% – wolontariat na rzecz osób starszych/chorych/dzieci. Pozostałe aktywności podejmowane były przez jeszcze mniejsze grupy badanych. Kobiety częściej angażowały się w dodatkowe formy aktywności (z wyjątkiem klubów sportowych) niż mężczyźni.

Rysunek 40. Dodatkowe aktywności podejmowane przez absolwentów w trakcie nauki N=587

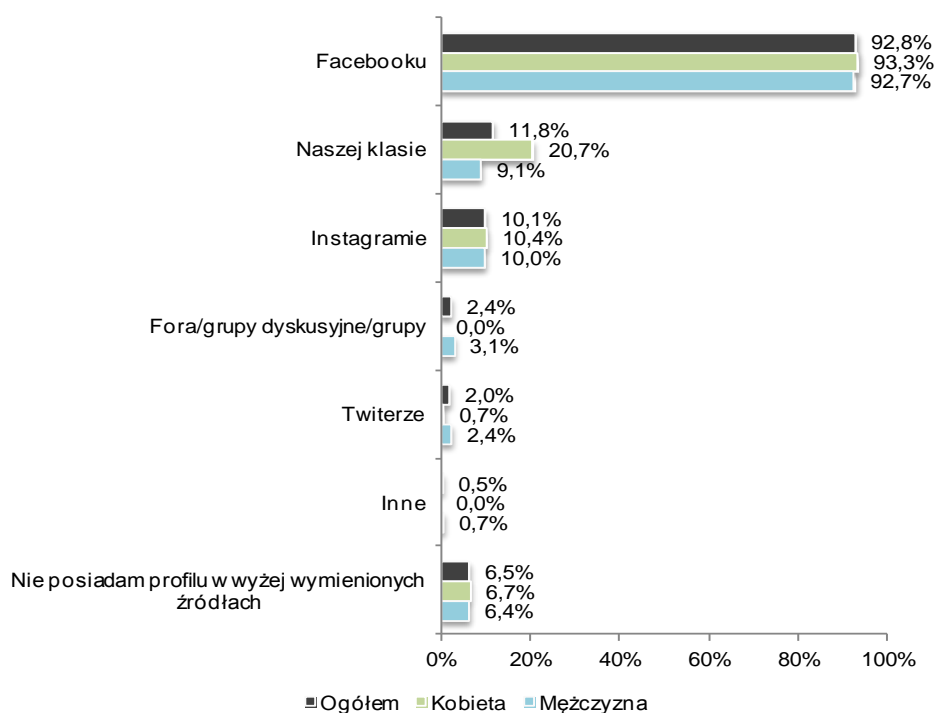
Również uczniowie rzadko korzystają z zajęć dodatkowych. Uczestnictwo w zajęciach dodatkowych w szkole deklaruje jedynie 6,3% badanych uczniów. Wśród innych – głównie

pozaszkolnych – zajęć, w których uczestniczy wspomniana grupa najczęściej pojawiały się zajęcia sportowe (uczestnictwo w tego typu zajęciach deklaruje 17,2% badanych) oraz kursy rozwijające umiejętności zawodowe. 4,7% uczniów deklaruje również uczestnictwo w działaniach samorządu uczniowskiego, 3,4% uczęszcza na spotkania wspólnoty religijnej. Uczniowie szkół zawodowych nie są więc grupą mocno zaangażowaną społecznie.

Niewielki udział osób angażujących się w dodatkowe formy aktywności zostały również zaobserwowany podczas badania pn. „Możliwości i ograniczenia osób młodych na wielkopolskim rynku pracy”, które swym zasięgiem objęło osoby w wieku 18-30 lat, niezależnie od posiadanego wykształcenia. Można więc zakładać, że niska motywacja do podejmowania dodatkowej aktywności społecznej jest zjawiskiem powszechnym wśród osób młodych, niezwiązanym z wyborem konkretnej szkoły. Jest to niepokojące ponieważ angażowanie się w dodatkowe formy aktywności może podnieść w przyszłości atrakcyjność zawodową m. in. poprzez rozwój umiejętności miękkich.

Dużo większą popularnością cieszą się wśród młodych osób media społecznościowe.

Rysunek 41. Aktywność absolwentów na wybranych portalach społecznościowych N=587

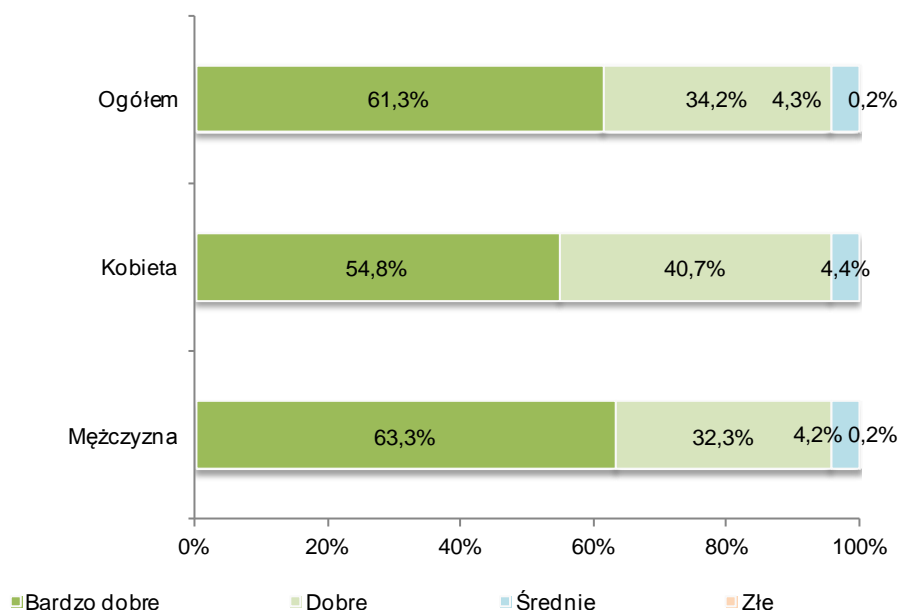

Spośród absolwentów biorących udział w badaniu 92,8% posiada profil na Facebook'u, 11,8% na Naszej klasie, a 10,1% na Instagramie. Pozostałe portale wymieniane były znacznie rzadziej. W jeszcze większym stopniu w sieci aktywni są badani uczniowie – konto na Facebook posiada 92,9%, na Instagramie (20,2%) oraz Naszej Klasie (14,5%).

Niewielkie zaangażowanie w działalność pozalekcyjną i duża aktywność na portalach społecznościowych nie wpływają niekorzystnie na utrzymywanie dobrych relacji respondentów z kolegami/koleżankami. 61,3% absolwentów ocenia je bardzo dobrze, a 34,2% dobrze. Jedynie 0,2% absolwentów wskazało, że były one złe.

Również zdecydowana większość uczniów deklaruje, że posiada bardzo dobre (52%) bądź dobre (38,2%) relacje ze znajomymi. Warto podkreślić, że uczniowie rzadziej niż absolwenci oceniali swoje relacje jako bardzo dobre.

Rysunek 42. Ocena stosunków z kolegami/koleżankami w szkole wg absolwentów N=587

Obszerna siatka kontaktów może oczywiście sprzyjać poszukiwaniu informacji o potencjalnej pracy, jednak nie zastąpi wiedzy, jaką można uzyskać bezpośrednio u doradcy

zawodowego, a do niego w celu sprawdzenia lokalnego rynku pracy zwraca się bardzo niewielki odsetek uczniów, podobnie zresztą jak absolwentów.

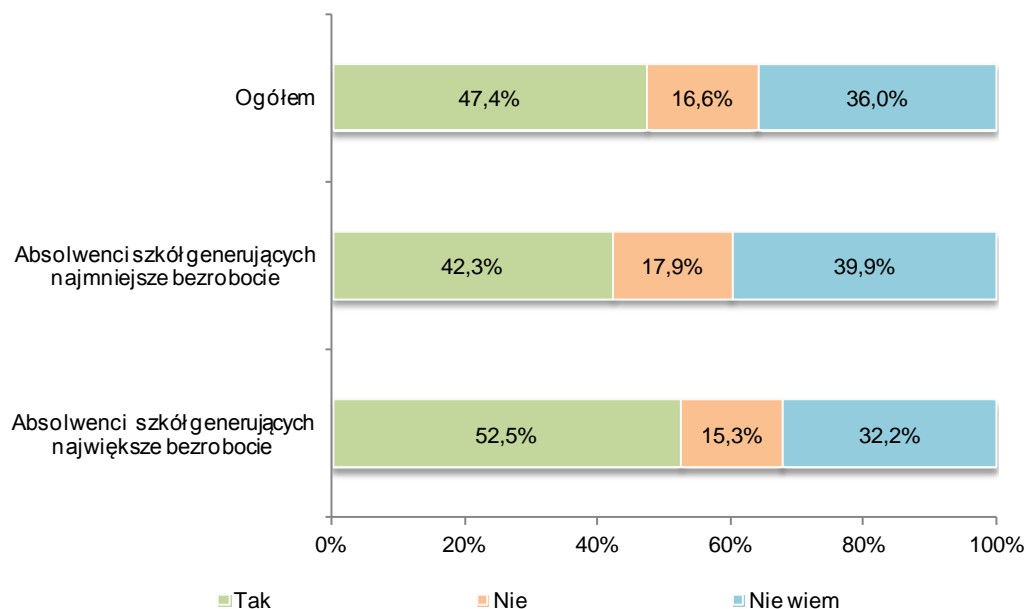
3. Relacja pomiędzy sytuacją zawodową absolwentów a wybranymi elementami związanymi z funkcjonowaniem szkół

W celu sprecyzowania czynników wpływających na sytuację absolwentów na rynku pracy przeprowadzono analizę wpływu wybranych elementów związanych z funkcjonowaniem szkoły na dalsze losy absolwentów.

Doradztwo zawodowe w szkołach

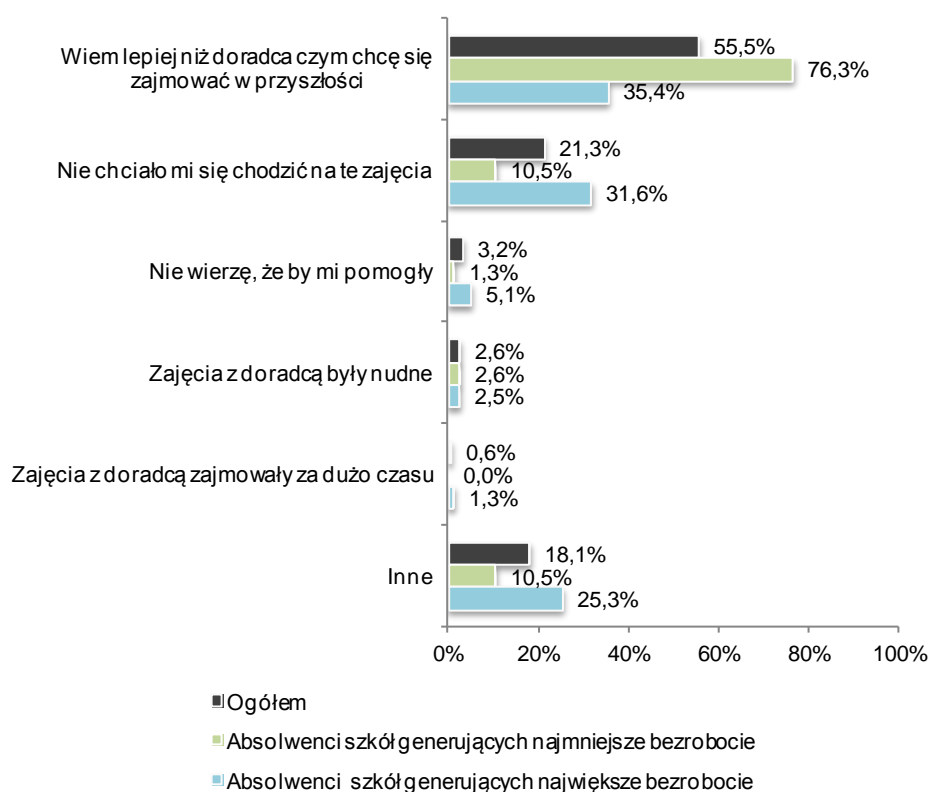
Tylko 47,4% absolwentów ma świadomość, że w ich szkołach był doradca zawodowy. Co istotne, większą świadomość w tym względzie mają absolwenci szkół generujących najniższe bezrobocie. **Fakt, że ponad połowa absolwentów nie wie o istnieniu doradcy zawodowego w szkole, wskazuje na to, że doradztwo nie spełnia swojej funkcji w pełni efektywnie.**

Rysunek 43. Wiedza o obecności doradcy zawodowego w szkołach absolwentów $N=587$

Powyższy wniosek potwierdza również fakt, że z usług doradców zawodowych korzystało 38,2% absolwentów generujących najmniejsze oraz 49,4% absolwentów generujących największe bezrobocie. Wśród powodów nie korzystania z usług doradcy wymieniano najczęściej brak zaufania do porad doradcy objawiający się przekonaniem absolwentów, że sami wiedzą lepiej czym powinni zajmować się w przyszłości (55,5% nieuczestniczących na zajęciach z doradcą zawodowym) oraz brak chęci do uczestnictwa w zajęciach (21,3%). Pozostałe przyczyny wskazywano zdecydowanie rzadziej.

Rysunek 44. Powody nie korzystania z usług doradcy zawodowego w szkole przez absolwentów N=155

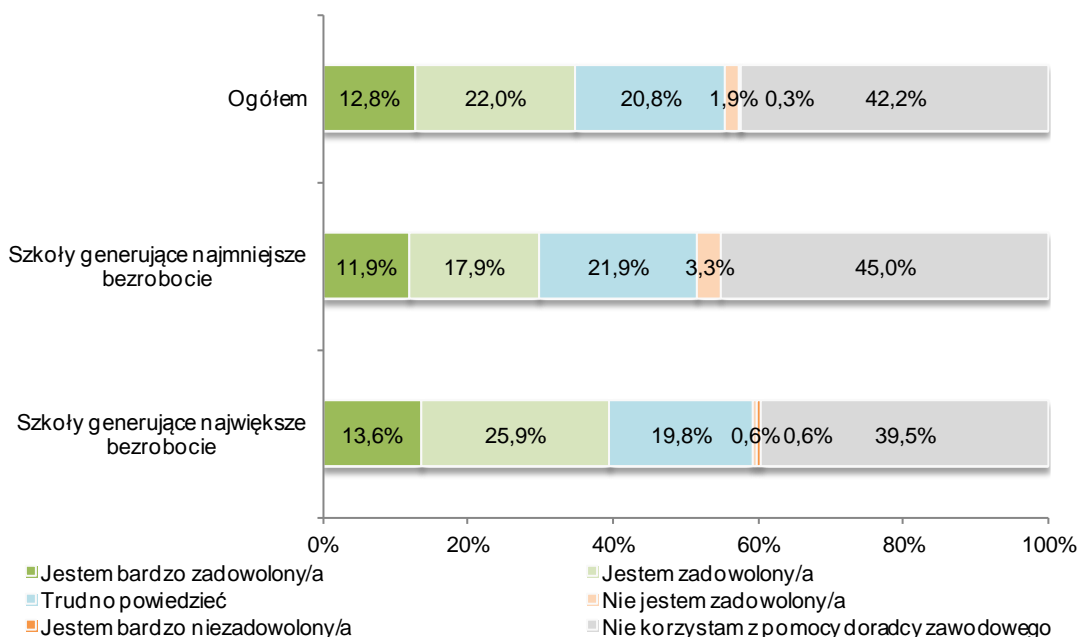

Zdecydowana większość uczestniczących w zajęciach wykazuje zadowolenie lub duże zadowolenie z pomocy doradcy zawodowego. W toku badania zidentyfikowano wyłącznie 1 niezadowolonego i 2 bardzo niezadowolonych absolwentów. 48,0% uczestników uważa dodatkowo, że zajęcia z doradcą zawodowym pomogły im przygotować się do poszukiwania

pracy. Przeciwnego zdania jest 16,0% absolwentów. Pozostali nie potrafili zająć w tej kwestii jednoznacznego stanowiska. Wyniki badania wskazują, że zajęcia z doradcą zawodowym są - w opiniach absolwentów – przydatne.

O jakość doradztwa zawodowego w szkołach zapytano również uczniów ostatnich klas szkół zawodowych. 56,5% uczniów wie, że w ich szkole funkcjonuje doradca zawodowy. 29,0% badanych deklaruje, że nie posiada informacji na temat obecności w ich szkole doradcy zawodowego. 14,6% uczniów wskazało, że w ich szkole nie ma kogoś takiego, jak doradca zawodowy. Pomimo świadomości istnienia doradcy zawodowego, większość badanych nie korzysta z jego pomocy. 42,2% uczniów, którzy wiedzą o istnieniu doradcy deklaruje, że nie korzysta z jego usług. Wśród osób, które wiedzą o zajęciach z doradcą, 12,8% jest bardzo zadowolona z porady zawodowej. 22% deklaruje, że jest zadowolona z usługi, a 20,8% nie potrafi określić stopnia zadowolenia z uzyskanej porady. 1,9% badanych wskazało, że nie są zadowoleni z uzyskanej pomocy.

Rysunek 45. Zadowolenie uczniów z pomocy doradcy zawodowego w szkole N=314

Nieco większą świadomość, dotyczącą obecności doradcy zawodowego mają uczniowie, którzy uczęszczają do placówek generujących większe bezrobocie. 59% badanych z tych

szkół wskazuje, że wie o doradcy zawodowym. Odsetek ten wynosi o 5 punktów procentowych więcej niż w placówkach, które nie generują wysokiego bezrobocia. Potwierdza to częściowo wniosek, że doradztwo zawodowe w szkołach (na wyższym lub niższym poziomie) nie jest bezpośrednią przyczyną gorszej sytuacji na rynku pracy, w której znajdują się osoby opuszczające szkoły generujące największe bezrobocie.

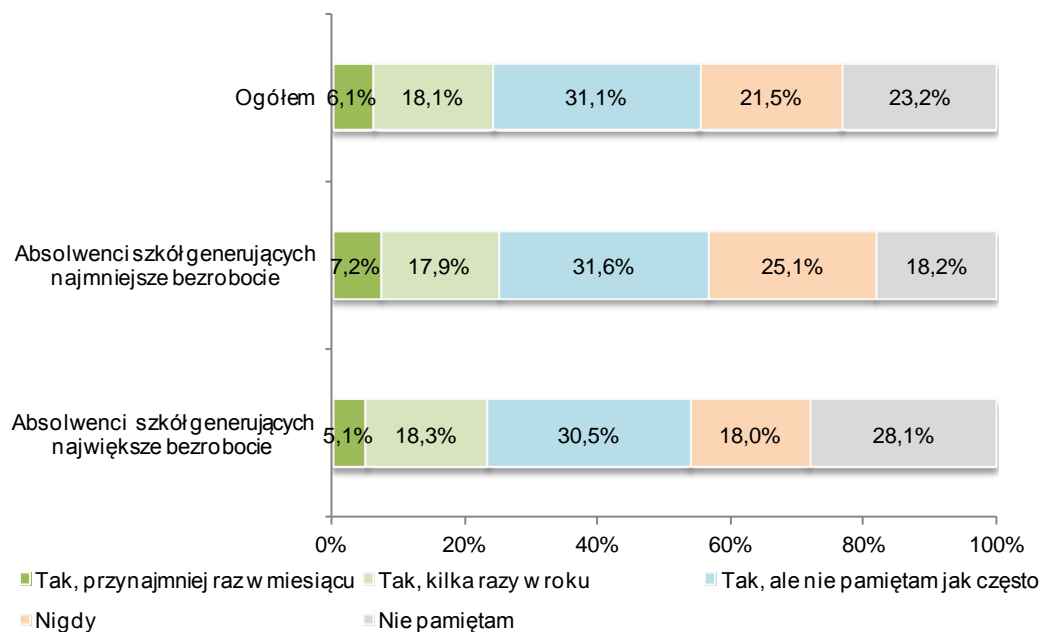
Wśród powodów niekorzystania z konsultacji u doradcy zawodowego, uczniowie najczęściej wskazywali, że nie chcieli im się uczęszczać na zajęcia, bez żadnej konkretnej przyczyny (35,8%) bądź, że wiedzą lepiej niż doradca zawodowy czym chcą się zajmować w przyszłości. Tę odpowiedź wskazało 25,2% niekorzystających z usług doradcy. 20,3% tej grupy uczniów nie wierzy, że doradca zawodowy jest w stanie im pomóc w jakikolwiek sposób. 4,9% respondentów twierdzi, że zajęcia były nudne, a 1,6% uważa, że zajmowały one za dużo czasu.

Wyniki badania ilościowego wskazują, że uczniowie i absolwenci, którzy skorzystali z doradztwa zawodowego są zadowoleni z jego przebiegu. Jak jednak ujawniło badanie fokusowe, doradztwo zawodowe w zasadniczych szkołach zawodowych funkcjonuje w okrojonej formie. Aktualnie na terenie szkół rolę doradcy zawodowego często pełni – niejako z konieczności – pedagog bądź nauczyciel posiadający dodatkowe kwalifikacje. Część szkół korzysta z pomocy poradni psychologiczno – pedagogicznej. Jednak w szkołach można zauważyć trendy, świadczące o zwiększonym zainteresowaniu uczniów, nauczycieli i dyrektorów tą formą pomocy w wejściu na rynek pracy. W szkołach, często z inicjatywy kadry, uczy się pisanie dokumentów aplikacyjnych oraz autoprezentacji. **„W przyszłości na pewno będzie w każdej szkole ktoś taki jak doradca zawodowy. Osoba, która będzie bezpośrednio kształcić i kierować – uczyć jak ma taki absolwent np. napisać CV, pomóc jaki wybrać kierunek albo pracę.” – Pracodawca, prowadzi agencję pracy (badanie FGI).**

Ponadto, wyniki badania absolwentów wskazują, że w co najmniej 55,3% szkół organizowane były spotkania lub zajęcia dotyczące poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy etc. Również z tych zajęć zadowolonych było wielu absolwentów – łącznie na zadowolenie lub bardzo duże zadowolenie wskazało

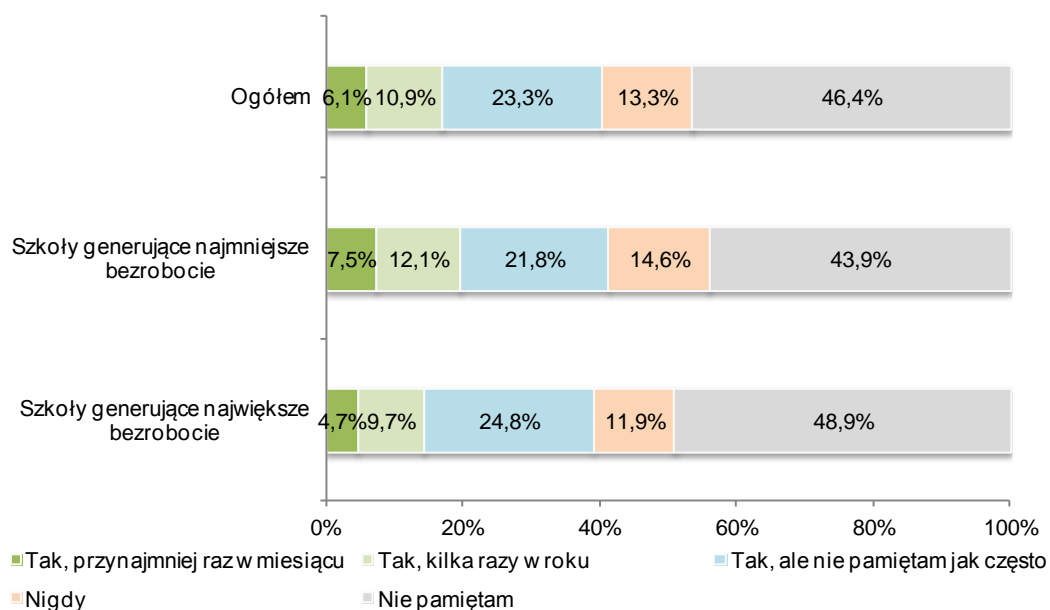
58,1% absolwentów, a na niezadowolenie lub bardzo duże niezadowolenie wyłącznie 3,6% absolwentów. Należy też zauważyć, że w zajęciach nie uczestniczyło wyłącznie 12,5% uprawnionych do tego absolwentów.

Rysunek 46. Organizacja w szkole zajęć/spotkań dotyczących poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy wg absolwentów N=587

Identyczne pytanie skierowano do uczniów. Większość ankietowanych (46,4%) nie pamięta czy w szkole były organizowane zajęcia bądź spotkania dotyczące poszukiwania pracy, planowania kariery zawodowej, prowadzenia własnej firmy oraz pokrewnych tematów. 23,3% twierdzi, że zajęcia dotyczące pracy były organizowane, ale nie pamiętają jak często. 13,3% badanych wskazuje, że w szkole nigdy nie było tego typu zajęć. 10,9% wskazuje, że spotkania tego typu były organizowane kilka razy do roku. Jedynie 6,1% badanych wskazuje z całą pewnością, że zajęcia tego typu są organizowane w szkołach co najmniej raz w miesiącu. W szkołach generujących mniejsze bezrobocie uczniowie częściej deklarowali, że omawiane zajęcia się odbywały.

Rysunek 47. Organizacja w szkole zajęć/spotkań dotyczących poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy wg uczniów N=560

Uczniowie, którzy uczestniczyli w spotkaniach dotyczących poszukiwania pracy nie potrafili w większości wypowiedzieć się na ich temat ani w dobry, ani w zły sposób. 46,9% badanych wskazało, że trudno im określić swoje zadowolenie z uczestnictwa w spotkaniach. Zadowolenie z uczestnictwa w spotkaniach deklaruje 28,6% uczniów. 11,6% było bardzo zadowolonych z uzyskanego wsparcia. 8,5% pytanych nie uczestniczyło w spotkaniach, a niezadowolenie wykazało 3,1% uczniów. Bardzo duże niezadowolenie ze spotkań odczuwało 1,3% badanych. W nawiązaniu do wyników badania, można stwierdzić, że świadomość oferty szkół ukierunkowanej na aktywizację zawodową i przedsiębiorczość jest wśród uczniów niska. **Nawet, jeżeli uczniowie są świadomi możliwości uzyskania porady zawodowej bądź zdobycia wiedzy na temat rynku pracy, nierzadko nie korzystają z tej możliwości, z dużą rezerwą odnosząc się np. do wiedzy doradcy zawodowego. Ci, którzy jednak skorzystali, są często zadowoleni.**

Doradztwo zawodowe nie jest w pełni obecne we wszystkich szkołach, których dyrektorzy wzięli udział w badaniu. Zdecydowana większość szkół nie posiada wyodrębnionego stanowiska doradcy, a ewentualne wsparcie jest realizowane przez pedagogów szkolnych

lub w ramach lekcji wychowawczych, czy zajęć z zakresu przedsiębiorczości. Nie oznacza to jednak, że uczniowie są pozbawieni możliwości skorzystania z usług doradczych. Placówki poddane badaniu często współpracują z zewnętrznymi jednostkami, które umożliwiają uczniom kontakt z doradcami. Odbywa się to jednak za pośrednictwem szkoły, która uprzednio aranżuje kontakt.

Dyrektorzy szkół podkreślają, że doradztwo zawodowe ma największe znaczenie na etapie szkolnictwa gimnazjalnego. To właśnie na tym etapie podejmowane są decyzje dotyczące dalszych kroków edukacyjnych. W opinii badanych na etapie podjęcia kształcenia zawodowego doradztwo nie odgrywa już tak ważnej roli. Dyrektorzy nie negują przy tym znaczenia tego wsparcia, lecz wskazują na jego ograniczone możliwości. W opinii badanych na tym etapie edukacji, rolą doradcy jest wskazywanie uczniom dalszych kierunków rozwoju oraz przygotowywanie ich do wyzwań przyszłej pracy zawodowej.

„Ten doradca zawodowy powinien być w gimnazjum, my nie mamy doradcy zawodowego, nie mamy takiego etatu, natomiast pan pedagog jest do dyspozycji ucznia, mamy kierownika szkolenia praktycznego i tutaj wydaje mi się, że jeżeli chodzi o jakąkolwiek wiedzę, którą uczeń chciałby uzyskać, to takie możliwości ma. My w doradztwie zawodowym możemy służyć pomocą rozmawiając o przyszłości po zasadniczej szkole zawodowej, bo on już przychodzi do nas z wybranym zawodem, także my wpływu na to nie mamy.”

[Szkoła o niskim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Wśród wypowiedzi respondentów pojawiły się wskazania dotyczące docierania doradców zawodowych badanych placówek bezpośrednio do uczniów szkół gimnazjalnych. Placówki te podejmują działania ukierunkowane na rozpoznanie predyspozycji potencjalnych przyszłych uczniów oraz przekazanie im informacji na temat charakterystyk danego zawodu przez co dokonują oni bardziej świadomego wyboru.

„Na Drzwiach Otwartych są prowadzone dla gimnazjalistów, którzy przychodzą szkołę odwiedzać, takie warsztaty z doradztwa zawodowego, na których uczniowie wypełniają ankiety, analizują materiały dotyczące różnych zawodów.”

[Szkoła o niskim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Badane szkoły w większości nie prowadzą monitoringu działań doradczych, a ewentualne zmiany w zakresie wsparcia wynikają głównie z uczestnictwa szkół w projektach dofinansowanych z funduszy unijnych. Jednocześnie część szkół posiada wypracowane systemy doradcze oraz prowadzi pomiar ich jakości poprzez obserwacje, wizytacje oraz badania losów absolwentów. W przypadku jednej ze szkół system doradztwa zawodowego przyjął bardzo rozbudowaną i kompleksową formę wychodzącą poza ramy wewnątrzszkolne. W omawianej placówce, uczniowie poza możliwością konsultacji z doradcą mają możliwość rejestracji na platformie elektronicznej, która ułatwia im kontakt z pracodawcami. Ponadto system doradztwa został powiązany z programem nauczania, który jest modyfikowany pod kątem predyspozycji i potrzeb uczniów.

W większości pozostałych placówek również podejmowane są działania z zakresu doradztwa zawodowego, które obejmują zajęcia indywidualne i grupowe, przekazywanie uczniom informacji o sytuacji na rynku pracy oraz kształtowanie umiejętności poszukiwania pracy. Dodatkowo badane placówki organizują dni otwarte dla uczniów gimnazjów, na których obecni są doradcy zawodowi, a w niektórych przypadkach zapraszani są również pracodawcy. Uczniowie są zachęceni do uczestnictwa w dodatkowych stażach i praktykach (w tym zagranicznych) oraz specjalistycznych kursach zawodowych. Badane placówki prowadzą również treningi interpersonalne oraz zajęcia z zakresu radzenia sobie ze stresem. Badane szkoły nie prowadzą powyższych działań samodzielnie lecz współpracują z szeregiem podmiotów funkcjonujących w obszarze rynku pracy i wspierania edukacji. Wśród organizacji z którymi najczęściej podejmowana jest współpraca znajdują się: pracodawcy, w tym również zrzeszenia pracodawców, urzędy pracy oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Co istotne, współpraca podejmowana jest przez wszystkie badane typy szkół.

Sytuacja zawodowa absolwentów a jakość kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych

Zdaniem uczestników badania fokusowego na dobrą sytuację zawodową absolwentów zasadniczych szkół zawodowych wpływa poziom nauczania w szkołach zawodowych, który w ostatnich latach wzrasta. W programach nauczania szkół zawodowych pojawia się coraz większa liczba zajęć praktycznych, co pomaga w znalezieniu pracy. Wyższy poziom nauczania jest zauważany przez pracodawców, co dobrze wpływa na postrzeganie absolwentów szkół zawodowych na rynku pracy: „**Jest coraz większa jakość nauczania w tych szkołach, więcej jest wiedzy praktycznej, która potem ułatwia znalezienie pracy.**” – *Przedsiębiorca*. Zdaniem uczestników wywiadu fokusowego szkoły zawodowe posiadają również dobrą bazę technologiczną, pozwalającą uczniom przyswoić więcej umiejętności praktycznych. Konkretnie umiejętności wyniesione ze szkoły podnoszą wartość pracownika w oczach przyszłego pracodawcy. Zwiększa to szansę na zdobycie i utrzymanie pracy, ze względu na obycie z narzędziami pracy. Podejmowanie działań na rzecz podnoszenia jakości zajęć praktycznych może do pewnego stopnia niwelować brak doświadczenia absolwentów (będący jedną z najczęściej wskazywanych przyczyn trudności w znalezieniu zatrudnienia) i w efekcie znacząco ułatwić poszukiwanie pierwszej pracy.

Analiza opinii dyrektorów przekonuje, że niewątpliwym wpływem na sytuację zawodową absolwentów mają programy nauczania wykorzystywane przez szkoły. Jednocześnie, w odniesieniu do własnych placówek oceniają oni dobrze lub bardzo dobrze adekwatność kwalifikacji zdobytych przez uczniów do potrzeb rynku pracy, jak również poziom zajęć teoretycznych oraz praktycznych. Nieco lepsza samoocena występuje we wskazanych zakresach w szkołach, które brały udział w badaniu z 2010 roku. Ocena pozostałych placówek kształtuje się na bardzo podobnym poziomie.

Tabela 5. Ocena poszczególnych kryteriów kształcenia na podstawie wywiadów indywidualnych z dyrektorami placówek edukacyjnych

Oceniane kryterium	Szkoły biorące udział w badaniu z 2010 roku	Szkoły o niskim odsetku bezrobocia wśród absolwentów	Szkoły o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów
Adekwatność kwalifikacji zdobytych przez uczniów w	4,5	4,3	4,4

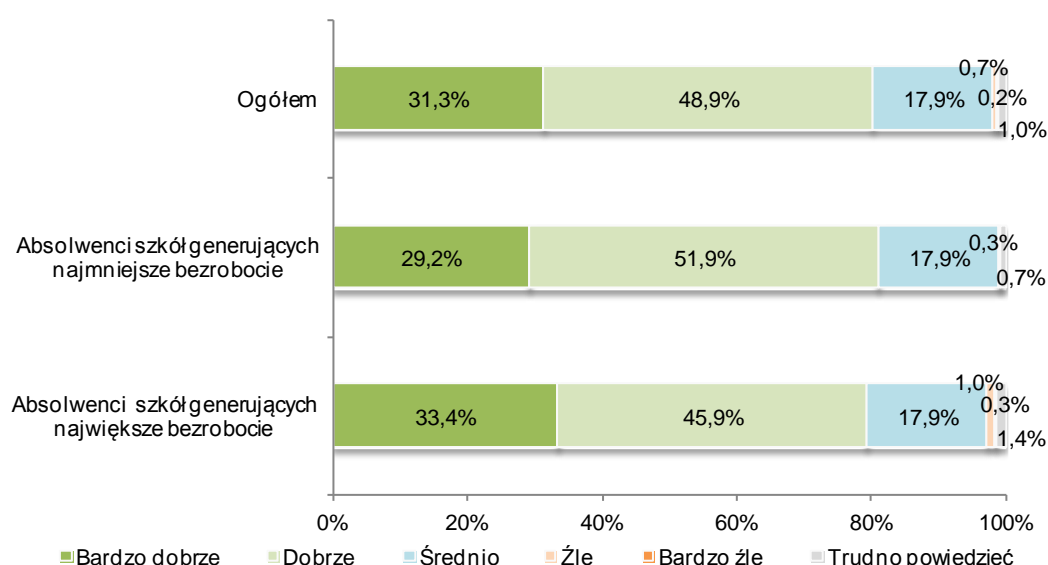
kontekście potrzeb rynku pracy			
Poziom zajęć teoretycznych zawodowych	4,8	4,4	4,3
Poziom zajęć praktycznych	4,6	4,4	4,4

Programy nauczania są poddawane monitoringowi w cyklicznych odstępach czasu. Na podejmowanie takich działań wskazały wszystkie badane jednostki. Najczęstszym elementem wykorzystywanym w ramach monitoringu są wyniki egzaminów zewnętrznych. W tym aspekcie, szkoły dokonują przeglądu części egzaminów, które sprawiały uczniom największą trudności. Na tej podstawie dokonywane są zmiany intensywności nauczania poszczególnych partii materiału. Obok analizy wyników egzaminów częstym elementem monitoringu jest ewaluacja programów nauczania podczas zebrań rady programowej w danej placówce. Zebrania te mają charakter branżowy i polegają na wymianie doświadczeń i obserwacji pomiędzy poszczególnymi nauczycielami. W ramach zrealizowanych wywiadów, badani często wskazywali również na kwestię analizy ilościowej oraz jakościowej postępów w nauce. Analizy te skupiają się na weryfikacji stopnia realizacji materiału na podstawie wypełnionych kart zajęć oraz ocen uzyskiwanych przez uczniów.

Dodatkowo, w przypadku czterech szkół, badani zwrócili również uwagę na prowadzenie monitoringu nauczania w oparciu o informacje zwrotne uzyskane bezpośrednio od pracodawców, z którymi współpracują dane jednostki. Na fakt ten zwróciły uwagę dwie szkoły charakteryzujące się wysokim wskaźnikiem bezrobocia wśród absolwentów oraz po jednej szkole z pozostałych dwóch grup. Sposób pozyskiwania informacji jest różny w poszczególnych placówkach. Respondenci w tym zakresie częściowo prowadzą konsultacje bezpośrednio z pracodawcami, jak również kwestie te są omawiane w ramach konsultacji z cechami rzemiosł. W jednym przypadku, szkoła korzysta z systemu wewnętrznej oceny kompetencji pracowników jednego z pracodawców, który zatrudnia blisko połowę absolwentów szkoły.

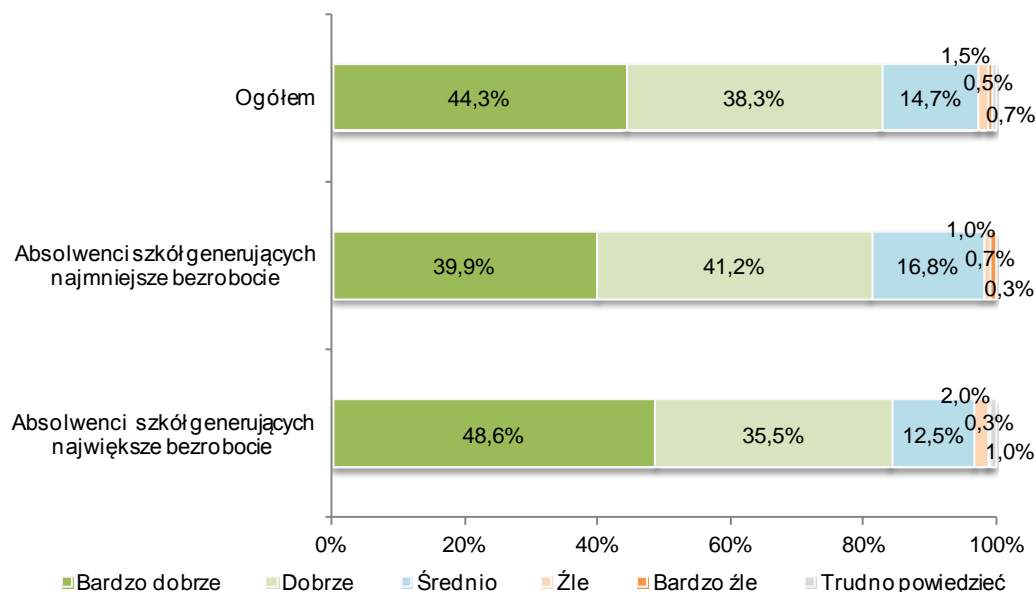
Absolwenci bardzo wysokie oceny przyznali odbywającym się w szkole zajęciom teoretycznym. O tym, że stały one na dobrym lub bardzo dobrym poziomie przekonanych jest 80,2% absolwentów. Na zły lub bardzo zły poziom zajęć teoretycznych wskazało wyłącznie 0,9% respondentów. Pogłębiona analiza nie wykazała istotnych rozbieżności w ocenach ze względu na typ szkoły (generującej najmniejsze lub największe bezrobocie), aktualny status na rynku pracy (pracujący lub bezrobotny) oraz płeć.

Rysunek 48. Poziom zajęć teoretycznych zdaniem absolwentów N=587

Bardzo dobrze oceniono również poziom zajęć praktycznych. 82,6% absolwentów wskazuje, że był on bardzo dobry lub dobry, a jedynie 2,0% ankietowanych uznało go za zły lub bardzo zły. Co istotne, nieco lepsze oceny pochodzą od absolwentów szkół generujących największe bezrobocie. Potwierdza się zatem, że ocena kształcenia w szkołach teoretycznie lepszych i teoretycznie gorszych jest niemal identyczna.

Rysunek 49. Poziom zajęć praktycznych zdaniem absolwentów $N=587$

Dalsza analiza wyników badania absolwentów potwierdza dobrą ogólną ocenę stopnia w jakim wiedza i umiejętności pozyskane w trakcie nauki pomogły (w przypadku pracujących) lub pomogą (w przypadku bezrobotnych) w uzyskaniu zatrudnienia. Każdy z respondentów dokonał oceny z wykorzystaniem pięciostopniowej skali, gdzie 1 – oznaczało, że wiedza i umiejętności nie pomogły wcale, a 5 – bardzo pomogły. **Analiza uzyskanych odpowiedzi wskazuje na dobrą ocenę pozyskanej wiedzy i umiejętności. Średnia arytmetyczna ocen zarówno w przypadku osób pracujących, jak również bezrobotnych wyniosła 3,9 (mediana 4,0).** Nieco lepsze oceny pochodzą od osób, które naukę ukończyły w 2015 roku – średnia 4,0, absolwenci z roczników 2013 i 2014 przyznali oceny, których średnia wyniosła 3,8. **Istotnych różnic w ocenie nie zidentyfikowano w przypadku absolwentów szkół generujących największe i najmniejsze bezrobocie.**

Zajęcia praktyczne najczęściej były oceniane przez uczniów bardzo dobrze. Ocenę taką przyznało 39,1% badanych osób. 36,6% respondentów stwierdziła, że poziom realizacji

zajęć praktycznych był dobry, zaś średnio ocenia je 16,6% badanych. Ocenę złą przyznało 4,1% respondentów, a bardzo złą 3,6%.

Uczniowie w drugiej klasie szkoły zawodowej uczęszczali średnio na dwa przedmioty praktyczne, kończące się zaliczeniem w formie egzaminu. Oceny z tych zajęć były najczęściej dobre. Uczniowie ostatnich klas szkół zawodowych w większości nie przystępowali do egzaminów poprawkowych na koniec drugiego roku kształcenia. Brak poprawek deklaruje aż 91% badanych. Do jednego egzaminu poprawkowego przystąpiło 7,0% uczniów. Dwa egzaminy poprawkowe miało 1,8% badanych. Do trzech poprawek przystąpiło 0,2% pytaných uczniów. Ilość uczniów, przystępujących do egzaminów poprawkowych jest podobna w grupie szkół generujących większe bezrobocie oraz w grupie generującej mniejsze bezrobocie.

Zajęcia teoretyczne zostały ocenione przez uczniów niewiele gorzej, niż praktyczne. **Większość uczniów ocenia, że zajęcia teoretyczne są realizowane w szkołach zawodowych na poziomie dobrym.** Taką opinię reprezentuje 50,5% badanej grupy. Na poziomie bardzo dobrym, zajęcia teoretyczne oceniło 19,6% badanych. 23,8% respondentów ocenia zajęcia teoretyczne średnio, 3,4% źle, a 2,7% bardzo źle.

Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych osiągają dostateczne wyniki w nauce. Największy odsetek badanych, po zakończeniu nauki w drugiej klasie, deklaruje średnią na poziomie 3,0 – 3,4 (30,9%). 25,9% badanych uzyskało wyniki na poziomie średniej 3,5 - 3,9. Wyższe średnie – powyżej 4,0 oraz niższe średnie, poniżej 3,0, uzyskały grupy liczące 15,2% badanych uczniów. Bardzo niskie i bardzo wysokie wyniki uzyskują małe grupy uczniów. **W grupie szkół charakteryzujących się większym bezrobociem wśród absolwentów znajduje się nieco więcej uczniów osiągających wyniki bardzo dobre,** o wynikach w nauce mieszczących się w przedziale 4,5 – 4,9 (4,0% uczniów w szkołach generujących wysokie bezrobocie, 2,8% w szkołach generujących niskie bezrobocie) oraz 5,0 i więcej (4,7% w szkołach z generujących wysokie bezrobocie, 3,6% w szkołach generujących niskie bezrobocie).

Zajęcia dodatkowe organizowane w szkołach

Kolejnym czynnikiem niewątpliwie wpływającym na dobrą sytuację zawodową na rynku pracy są możliwości jakie szkoły dają swoim uczniom, a także wsparcie dla najsłabszych uczniów. Działania takie są podejmowane we wszystkich badanych placówkach. Przyjmują one formę dodatkowych zajęć wyrównawczych realizowanych w ramach tzw. godzin karcianych (dodatkowych), wynikających z zapisów w karcie nauczyciela. Wsparcie przewidziane jest dla uczniów charakteryzujących się trudnościami w nauce lub chcących podnieść swoje kwalifikacje w danym przedmiocie. Jednocześnie badani zwracają uwagę na fakt, iż pomimo tego, że zajęcia są realizowane uczniowie nie zawsze z nich korzystają. Wynika to przede wszystkim z liczby innych zajęć prowadzonych zarówno na terenie placówki, jak i w miejscach odbywania praktyk. Wpływ na frekwencję na zajęciach wyrównawczych ma również kwestia dojazdów z miejsca zamieszkania.

Poza zajęciami wyrównawczymi prowadzonymi w ramach godzin karcianych, badane szkoły w zdecydowanej większości umożliwiają swoim uczniom uczestnictwo w dodatkowych zajęciach przygotowujących do egzaminów lub rozwijających ich zainteresowania. W tym zakresie prowadzone są koła naukowe oraz zajęcia przygotowujące do konkursów czy olimpiad. Jednocześnie, w przypadku szkół charakteryzujących się wysokim poziomem bezrobocia wśród absolwentów, wskazania dotyczące prowadzenia zajęć specjalistycznych i rozwijających zainteresowania pojawiają się wyraźnie rzadziej – 5 szkół na 10, wobec 8 na 10 w przypadku szkół z niskim poziomem bezrobocia wśród absolwentów oraz 6 na 9 w przypadku grupy szkół badanych w 2010 roku.

Wyniki badania wskazują, że co najmniej 80,6% absolwentów brało udział w zajęciach z zakresu BHP. Odsetek ten z całą pewnością jest większy, bowiem aż 15,0% respondentów w chwili realizacji badania nie pamiętało czy takie zajęcia miały miejsce. Udziałowi w zajęciach BHP zdecydowanie zaprzeczyło 4,4% absolwentów.

Wyniki badania wskazują, że większość szkół oferuje zajęcia z obcego języka zawodowego. 60,3% absolwentów brało udział w takich zajęciach, a kolejnych 8,0% nie jest pewnych swojego udziału/nie potrafi sobie przypomnieć. Udało się także ustalić, że zajęcia oferują podobne odsetki szkół wg typu (generujące najmniejsze i największe bezrobocie).

W toku badania absolwenci ocenili również w jakim stopniu szkoła pomogła rozwinąć wybrane umiejętności społeczne. Ocen dokonano w pięciostopniowej skali, gdzie 1 – oznaczało, że szkoła wcale nie pomogła, a 5 – szkoła pomogła bardzo. We wszystkich obszarach poddanych ocenie średnia arytmetyczna wskazań respondentów była wyższa od przeciętnej. Najlepiej oceniono pomoc szkoły obliczoną na zwiększenie chęci rozwijania się oraz rozwój pracy samodzielnej (odpowiednio 4,2 i 4,1). Nieco gorsze oceny przyznano pomocy w rozwoju umiejętności rozmawiania z innymi ludźmi, umiejętności pracy w grupie oraz umiejętności radzenia sobie ze stresem. Oceny są do siebie zbliżone niezależnie od typu szkoły.

Tabela 6. Stopień w jakim szkoła pomogła rozwinąć umiejętności absolwentów $N=587$

Umiejętność	Ogółem	Absolwenci szkół generujących najmniejsze bezrobocie	Absolwenci szkół generujących największe bezrobocie
Chęć rozwijania się	4,2	4,1	4,2
Umiejętność pracy samemu	4,1	4,1	4,1
Umiejętność rozmawiania z różnymi ludźmi, często mającymi inne zdanie niż ja	3,9	4,0	3,8
Umiejętność pracy w grupie	3,9	3,9	3,9
Umiejętności radzenia sobie ze stresem	3,8	3,8	3,8

Baza dydaktyczna

W toku prowadzonych wywiadów, badani odnieśli się również do kwestii zasobów materialnych i ludzkich będących w posiadaniu poszczególnych placówek. W tym kontekście wypowiedzi respondentów okazały się bardzo zróżnicowane. Jednakże różnice te nie są związane z poczynaniami absolwentów na rynku pracy. W każdej z badanych grup szkół znalazły się jednostki, których dyrektorzy wskazywali na bardzo wysoki poziom posiadanych zasobów. Jednocześnie oceny te uzależnione są również od typu zajęć prowadzonych przez poszczególne szkoły. W przypadku placówek, które nie prowadzą kształcenia praktycznego tj. uczniowie odbywają przygotowanie w centrach kształcenia praktycznego lub bezpośrednio u pracodawców zapotrzebowanie na wyposażenie sal jest wyraźnie niższe. W przypadku tych szkół, kluczową kwestie odgrywają warunki lokalowe oraz kadrowe.

Placówki, które prowadzą kształcenie praktyczne często wskazują na średni poziom posiadanego wyposażenia. Wynika to w dużej mierze z wysokości dostępnych środków finansowych, a także postępujących zmian technologicznych. Należy jednak zaznaczyć, że większość badanych zauważa pozytywne zmiany wynikające z ciągłego doposażania warsztatów oraz rozbudowy budynków szkolnych. Jako potwierdzenie posiadania odpowiedniej bazy, badani najczęściej wskazują na możliwość przeprowadzania egzaminów zawodowych na terenie szkoły. Największą barierę w zakresie modernizacji bazy dydaktycznej stanowią środki finansowe, które niejednokrotnie przewyższają możliwości poszczególnych jednostek. Nie bez znaczenia są w tym przypadku dotacje organów prowadzących. Badane placówki z różnym skutkiem starały się również pozyskać zewnętrzne środki finansowe, między innymi z funduszy unijnych. Jednakże nie jest to jedyne źródło pozyskiwania unowocześnionej bazy. Badani wskazywali również na kierowanie próśb do trzeciego sektora, a także na pozyskiwanie pomocy dydaktycznych bezpośrednio od współpracujących z nimi pracodawców.

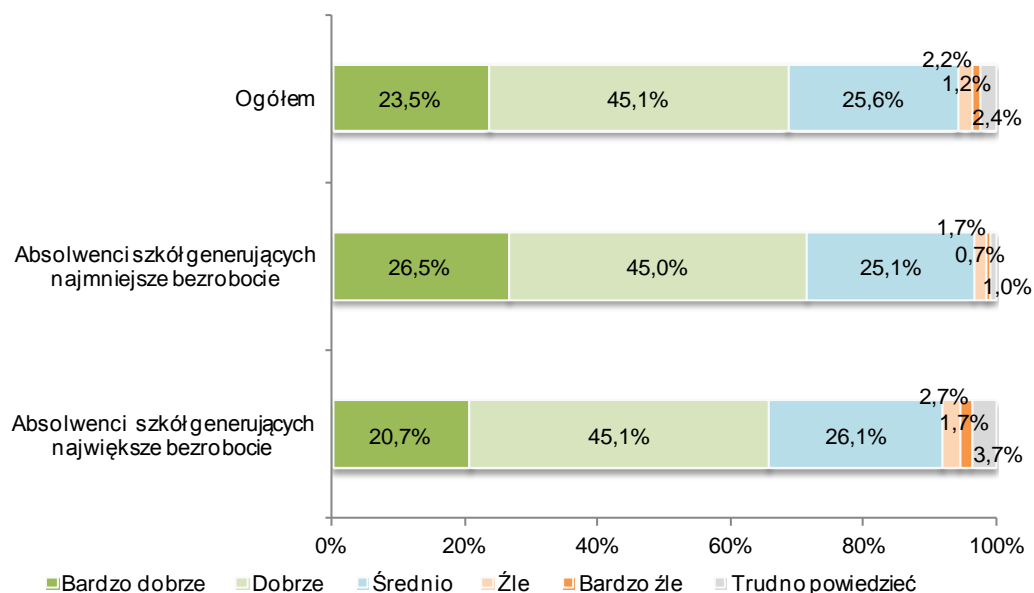
Jednocześnie należy zaznaczyć, że wśród badanych podmiotów znalazły się również jednostki, których wyposażenie stoi na bardzo wysokim poziomie – przewyższającym zasoby posiadane przez lokalnych pracodawców. Potwierdzenie takich opinii znajdziemy w wywiadach ilościowych z uczniami i absolwentami.

„Praktycznie w 100% sale lekcyjne są wyposażone w urządzenia typu projektory, tablice multimedialne i inne pomoce dydaktyczne. Myślę, że nie jest najgorzej aczkolwiek chciałoby się więcej zwłaszcza, że szkoły zawodowe będą zawsze drogimi pod tym względem szkołami, bo postęp technologiczny i techniczny jest tak dynamiczny obecnie, że będą wymagały ciągłych inwestycji, żeby sprostać zapotrzebowaniu na rynku pracy i oczekiwaniom pracodawców.”

[Szkoła o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

Wysoko oceniono również wyposażenie szkół, zarówno tych generujących największe, jak też najmniejsze bezrobocie. Potwierdzeniem tego wniosku były przytoczone wyniki badania fokusowego. W trakcie wywiadu fokusowego zauważono, że w wymiarze technologicznym szkoły są dobrze przygotowane do kształcenia uczniów. Posiadają dobrą bazę narzędziową, która pozwala zapoznawać młodzież ze specjalistycznym sprzętem. **„Jeśli chodzi o kształcenie w zawodach praktycznych to mamy bardzo dobre wyposażenie: kasy fiskalne, wszelkie pracownie potrzebne do zdobywania umiejętności praktycznych, sale komputerowe.”- Nauczycielka, wychowawczynie klas zawodowych, badanie FGI.**

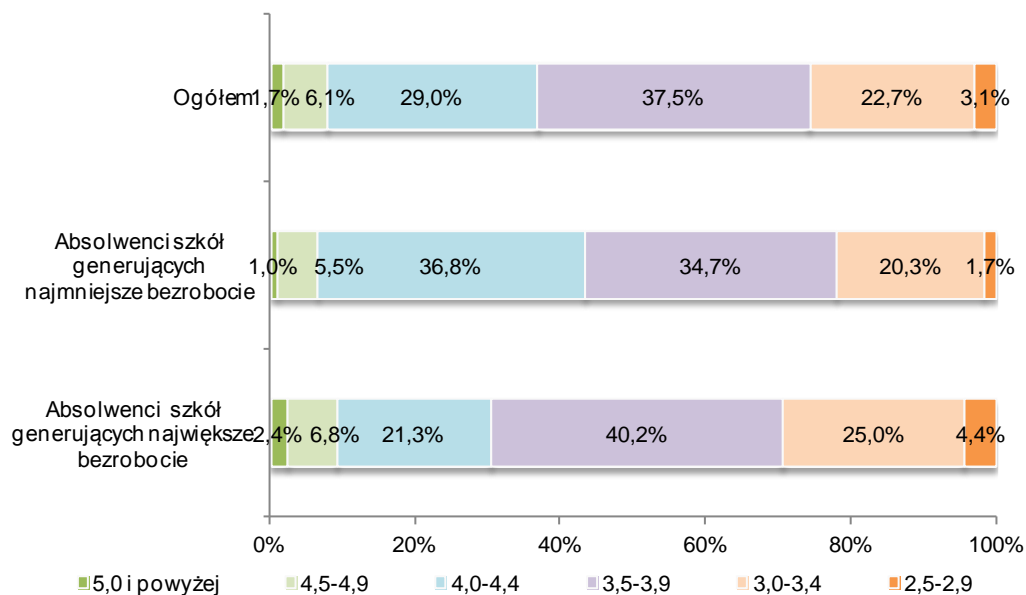
Rysunek 50. Ocena wyposażenia szkół zdaniem absolwentów N=587

Na bardzo dobre lub dobre wyposażenie utożsamiane z wyposażeniem pracowni oraz dostępnością maszyn i narzędzi, wskazało 68,6% absolwentów. Źle lub bardzo źle wyposażenie ocenia wyłącznie 3,4% ankietowanych.

Szkoły oferują dobre warunki do nauki, lecz oceny badanych absolwentów okazały się przeciętne. Widać przy tym wyraźnie, że absolwenci w szkołach generujących najmniejsze bezrobocie osiągnęli na koniec szkoły lepsze rezultaty w nauce od absolwentów ze szkół generujących największe bezrobocie. Nieco lepsze oceny odnotowano również w przypadku osób obecnie pracujących, a gorsze w gronie osób obecnie bezrobotnych. Obie zależności potwierdził test Chi-kwadrat na poziomie p-value < 0,01. **Przyczyn gorszej sytuacji zawodowej tych absolwentów nie należy więc szukać w poziomie oferowanych zajęć, czy wyposażeniu pracowni, lecz wiązać raczej z zaangażowaniem w naukę samych uczniów, a prawdopodobnie również z danymi ekonomicznymi charakteryzującymi poszczególne części województwa wielkopolskiego.**

Rysunek 51. Średnia ocen absolwentów N=587

W odniesieniu do zasobów ludzkich, w zdecydowanej większości, dyrektorzy wskazują na

odpowiednią liczbę nauczycieli oraz dobry poziom ich przygotowania. Warto jednak zwrócić uwagę na kwestię poruszoną przez jednego z dyrektorów dotyczącą trudności z utrzymaniem nauczycieli o wysokich kwalifikacjach. Utrudnienia te związane są z bardzo dobrą sytuacją na lokalnym rynku pracy, a co za tym idzie łatwością w poruszaniu się nauczycieli po rynku pracy.

Polityka kadrowa w badanych placówkach przedstawia się bardzo podobnie. Wszystkie szkoły prowadzą działania umożliwiające nauczycielom stałe podnoszenie posiadanych kompetencji i kwalifikacji. Do najczęściej wymienianych możliwości rozwoju należy zaliczyć zróżnicowane kursy i szkolenia, zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne. Kadra pedagogiczna ma również możliwość uczestnictwa w studiach podyplomowych. Uczestnicy badania wskazują, że doszkalanie nauczycieli odbywa się w każdym roku, natomiast częstotliwość podnoszenia kompetencji przez konkretnych nauczycieli jest w dużej mierze uzależniona od ich zaangażowania. Należy przy tym zaznaczyć, iż dyrektorzy szkół wskazują na postawy nauczycieli świadczące o wysokim zainteresowaniu uczestnictwem w zróżnicowanych formach doskonalenia zawodowego.

Szkolenia oraz kursy, w których uczestniczą nauczyciele są zróżnicowane, zarówno pod względem tematyki, jak i źródeł finansowania. Obejmują one zarówno szkolenia wysoce specjalistyczne, jak na przykład obsługa obrabiarek sterowanych numerycznie, jak również szkolenia z zakresu kompetencji miękkich. W każdej z badanych grup znalazły się placówki, których nauczyciele uczestniczyli w projektach dofinansowanych z funduszy unijnych, jednakże szkoły te stanowią mniejszość w badanych grupach.

Zakres oraz częstotliwość działań podnoszących kwalifikacje nauczycieli uzależniony jest również od przyjętego sposobu zarządzania tym procesem. Wszystkie badane placówki posiadają indywidualne plany rozwoju zawodowego nauczycieli, które są ściśle powiązane ze ścieżką kariery zawodowej. Jednocześnie nie wszystkie placówki w pełni motywują swoich pracowników do ich realizacji. Wyraźna większość respondentów w ramach wywiadów nie potwierdziła posiadania systemu motywacyjnego.

Wszystkie szkoły umożliwiają swoim nauczycielom uzyskanie uprawnień egzaminatorów, co w większości przypadków jest bardzo pożądane pod względem możliwości lepszego

przygotowywania uczniów do egzaminów, a sami nauczyciele są zachęceni do ich uzyskiwania. Znacznie mniejsza grupa badanych wskazała natomiast na odbywanie staży lub praktyk przez nauczycieli. Jeśli już natomiast działania takie są podejmowane, mają one krótkotrwały charakter (około 2 tygodni) i służą przede wszystkim dokonaniu obserwacji funkcjonowania zakładów pracy w kontekście zmian technologicznych.

Postępy nauczycieli oraz jakość ich pracy jest na bieżąco monitorowana we wszystkich szkołach. Służą temu między innymi wizytacje, a także podsumowania poszczególnych semestrów, w tym analizy ocen, frekwencji oraz wyników z egzaminów zewnętrznych. Wśród wskazań dotyczących sposobów monitorowania pracy nauczycieli, pojawiły się również informacje o pozyskiwaniu opinii uczniów na temat prowadzonych zajęć. Natomiast jedna z placówek posiada wewnętrzny dział ewaluacyjny, którego rolą jest ocena między innymi jakości pracy kadry pedagogicznej.

Współpraca szkół z pracodawcami

Na dobrą sytuację absolwentów zasadniczych szkół zawodowych niewątpliwie ma również wpływ współpraca podejmowana między placówkami edukacyjnymi a pracodawcami i innymi podmiotami funkcjonującymi w ramach rynku pracy.

Współpraca badanych placówek z lokalnymi pracodawcami odbywa się na różnych płaszczyznach. Przede wszystkim dotyczy ona sfery organizacji zajęć praktycznych oraz opiniowania programów nauczania. W grupie badanych dyrektorów jedynie jeden wskazał, że szkoła nie podejmuje współpracy z pracodawcami przy tworzeniu programów nauczania. Należy przy tym również zaznaczyć, że jednym z najbardziej pożądaných obszarów współpracy z pracodawcami jest patronat nad poszczególnymi klasami i gwarancja zatrudnienia absolwentów.

Pole do współpracy pojawia się również w zakresie uczestnictwa pracodawców w egzaminach oraz wspieraniu badanych szkół przy doposażeniu bazy dydaktycznej, przy czym pracodawcy raczej nie są angażowani do pomocy przy organizacji ośrodków egzaminacyjnych. Również organizacja dodatkowych kursów i szkoleń stanowi rzadkość, co

jest spowodowane głównie wysokimi kosztami. Sytuacja wygląda inaczej w przypadku nauczycieli, którzy stosunkowo często podnoszą swoje kwalifikacje bezpośrednio u lokalnych pracodawców. Badane placówki podejmują również inne formy współpracy, polegające na grupowych wycieczkach do lokalnych zakładów pracy czy organizacji szerszych spotkań i seminariów promujących szkolnictwo zawodowe. W przypadku części placówek, współpraca rozwinęła się również w kierunku programu stypendialnego dla najlepszych uczniów.

„My z Regionalną Izbą Przemysłowo Handlową stworzyliśmy taki program i ta RIPH funduje co roku najlepszym uczniom w zawodzie stypendia, to są stypendia jednorazowe, ale co roku na koniec roku wręczamy tym uczniom, którzy wyróżniają się, mają bardzo dobre i wyższe oceny z zajęć praktycznych i jednocześnie bardzo dobre wyniki dydaktyczne. Kapituła wybiera kilku, najczęściej jest to 4 uczniów [...]”

[Szkoła biorąca udział w badaniu z 2010 roku, badanie IDI]

Poza współpracą z lokalnymi pracodawcami, badane placówki podejmują również wspólne działania z innymi podmiotami takimi jak urzędy pracy, wyższe szkoły zawodowe i politechniki, fundacje i stowarzyszenia, a także inne szkoły zawodowe z całego kraju. Jednakże najczęściej wymienianymi podmiotami, z którymi współpracują badane szkoły są zdecydowanie cechy rzemiosł oraz organizacje zrzeszające pracodawców. Co istotne, współpraca z wyróżnionymi podmiotami jest prowadzona przez wszystkie grupy badanych szkół.

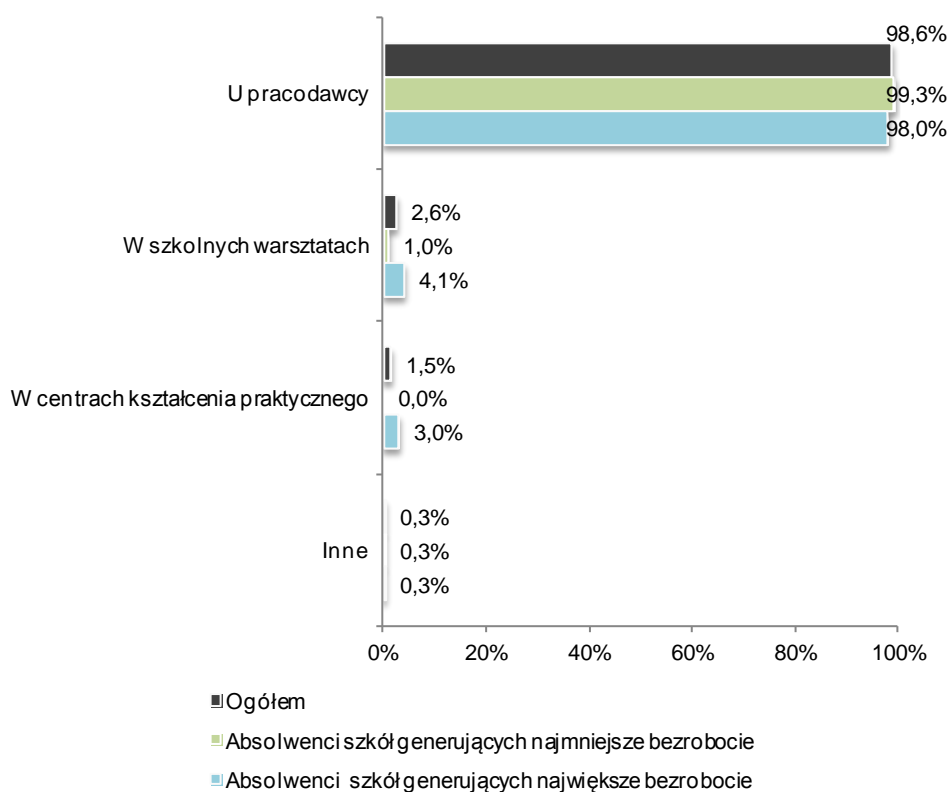
Najpopularniejszą formą współpracy zasadniczych szkół zawodowych z pracodawcami jest organizacja zajęć praktycznych.

Uczniowie realizowali zajęcia praktyczne głównie u pracodawców. Tę formę realizacji zajęć wskazało 80,4% badanych. Zdecydowanie mniej popularną formą zajęć praktycznych była praca w szkolnych warsztatach. Ten sposób nauki praktycznej wskazało 15,0% badanych uczniów. Jeżeli chodzi o formy realizacji zajęć praktycznych przez uczniów zasadniczych szkół zawodowych, najrzadszą formą była praca w centrach kształcenia

praktycznego. W takiej formie zajęcia praktyczne realizowało jedynie 7% respondentów. 0,7% badanych realizowało zajęcia praktyczne w innej formie – między innymi we własnych/rodzinnych warsztatach.

Analiza wyników badania przedstawionych wcześniej wskazuje na dobrą ocenę zajęć praktycznych wśród absolwentów. W tym miejscu przypomnieć należy, że 98,6% absolwentów zajęcia praktyczne odbywało u pracodawcy. Wyłącznie 2,6% absolwentów wskazało jeszcze na szkolne warsztaty, a 1,5% na centra kształcenia praktycznego. Podobnie było wśród uczniów. Nie zachodzi tutaj istotna rozbieżność, jeśli wyniki badania rozdzielić na szkoły generujące najmniejsze i największe bezrobocie w regionie.

Rysunek 52. Miejsce organizacji zajęć praktycznych absolwentów N=587

Współpraca z pracodawcami to jednak nie tylko zajęcia praktyczne. Szerzej problem kooperacji omówiono w trakcie badania fokusowego. Szkoły i pracodawcy współpracują

zwykle w zakresie organizacji praktyk i staży. Jakość tej współpracy, według kadry szkolnej, zależy od podejścia pracodawcy do zatrudnianych uczniów. Generalnie praktyki i staże dają dobre przygotowanie, a praca ucznia jest monitorowana przez szkołę, która stara się interweniować w wypadku występowania problemów. **„Mamy kontakt z pracodawcą, ale to zależy czy on sam chce się kontaktować. My jako wychowawcy jesteśmy zainteresowani tym jak się zachowują nasi uczniowie, odwiedzamy ich na praktyce”.- Nauczyciel, wychowawca klas zawodowych, badanie FGI.**

Formą współpracy zyskującą na popularności jest obejmowanie patronatów nad poszczególnymi klasami przez konkretne firmy. Współpraca tego typu daje duże możliwości, ponieważ opiera się na stałym kontakcie pracodawcy oraz szkoły. Szkoła wie, jakie braki mają uczniowie, więc może na bieżąco uzupełniać ich wiedzę. Pracodawca z kolei w efekcie patronatu zyskuje pracowników kształconych pod swoje potrzeby. **„U nas trzy lata temu otworzyła się klasa patronacka i ta fabryka serów jest zainteresowana zatrudnieniem uczniów. [...] Uczeń jest zatrudniony w tej firmie i potem oddelegowany po naukę do szkoły.” – Nauczyciel, wychowawca klas zawodowych, badanie FGI.**

W celu zwiększenia szans absolwentów na znalezienie zatrudnienia należałoby pogłębić współpracę na linii szkoła – uczeń – pracodawca. Szkoły mają dobre relacje z pracodawcami, posiadają też bazę kontaktów potencjalnych kooperantów. Jednak gdyby pracodawcy zatrudniali młodocianych uczniów szkół zawodowych w ramach przygotowania zawodowego, współpraca przebiegałaby lepiej. **„Problemem jest zawiązanie się linii uczeń-firma-szkoła. Myślę, że gdyby oni [uczniowie] byli pracownikami młodocianymi, to by to inaczej wyglądało. Gdyby tak byli zatrudniani. Natomiast uczniowie odbywają u pracodawcy jakąś część praktyki. Wina leży pewnie po stronie pracodawcy.” – Dyrektor szkoły zawodowej, badanie FGI.**

W ramach poprawy jakości współpracy między szkołami zawodowymi a pracodawcami powinno się dążyć do zmiany nastawienia pracodawców w stosunku do uczniów, których przyjmują w ramach zajęć praktycznych. Jeżeli pracodawcy zaczną postrzegać praktykantów i doksztalających się u nich uczniów, jako potencjalnych pracowników i włożą więcej

zaangażowania w realizację praktyk oraz kontakt ze szkołami, jakość współpracy się polepszy.

Pracodawcy uczestniczący w badaniu fokusowym deklarują, że planują rozwijanie współpracy ze szkołami zawodowymi w celu pozyskiwania pracowników. Kontakt ze szkołami chcieliby uzyskać poprzez szkolnych doradców zawodowych. **„Powoli są takie zamysły, żeby zacząć pozyskiwać osoby bezpośrednio ze szkół. Kiedy kończy się rok szkolny – kontaktować się.” – Pracodawca, badanie FGI.** Pracodawcy widzą także potencjał we współdziałaniu na linii szkoły zawodowe-firmy, opartym na gwarantowaniu zatrudnienia uczniom szkół zawodowych w firmie, z którą nastąpi współpraca. Żeby taka współpraca zaistniała w zadowalającym stopniu, szkoły oraz firmy muszą zainwestować w kadre w postaci koordynatorów praktyk oraz opiekunów dla uczniów, którzy będą aranżowali zatrudnienie w ramach tego typu współpracy. **„Dany kandydat wybierze jakąś szkołę i ta szkoła będzie mu gwarantowała pracę poprzez podpisanie wstępnych umów z pracodawcą. [...] Potrzebni będą koordynatorzy, którzy będą połączenie między szkolnictwem, a pracodawcą koordynowali.” – Pracodawca, badanie FGI.**

Współpraca pracodawców ze szkołami jest niezwykle istotna, ponieważ niesie wielostronne korzyści. Jest ona przydatna dla szkół i uczniów ponieważ umożliwia nabycie praktycznych umiejętności niezbędnych do wykonywania danego zawodu, tym samym wpływając na podniesienie atrakcyjności absolwentów szkół na rynku pracy. Jest również korzystna dla pracodawców, ponieważ zwiększa szanse na przygotowanie wysoko wykwalifikowanej kadry, będącej potencjalnymi pracownikami danego pracodawcy. Jest wreszcie korzyścią dla całego regionu ponieważ podnosi jego atrakcyjność inwestycyjną.⁵

Zagraniczne wyjazdy w ramach staży lub praktyk

Wpływ na zatrudnienie mogą mieć również rozbudowane programy partnerskie oraz współpraca szkół z partnerami samorządowymi. Dyrektorzy z reguły dbają o dostępność

⁵ Wnioski pochodzące z seminarium polsko-brytyjskiego nt szkolnictwa zawodowego, które odbyło się 03.03.2015 r. w Warszawie. Spotkanie zorganizowane przez British Council i Ambasadę Brytyjską, we współpracy z Ministerstwem Edukacji Narodowej.

informacji na temat praktyk, staży, programów unijnych oraz innych programów rozwijających uczniów, organizowanych przez instytucje samorządowe. Samorząd również często informuje o możliwościach uczestnictwa w programach edukacyjnych wprowadzanych z inicjatywy dyrekcji szkół.

Pozytywny wpływ na sytuację uczniów mogą mieć również zagraniczne wyjazdy w ramach staży lub praktyk organizowane przez część placówek. Spośród badanych grup, wyjazdy takie prowadzone są 13 placówkach, w tym 6, które charakteryzują się wysokim odsetkiem bezrobocia wśród absolwentów. W przypadku grupy szkół o niskim poziomie bezrobocia wśród absolwentów, działania takie podejmują 4 placówki, a 3 kolejne dopiero je rozpoczynają.

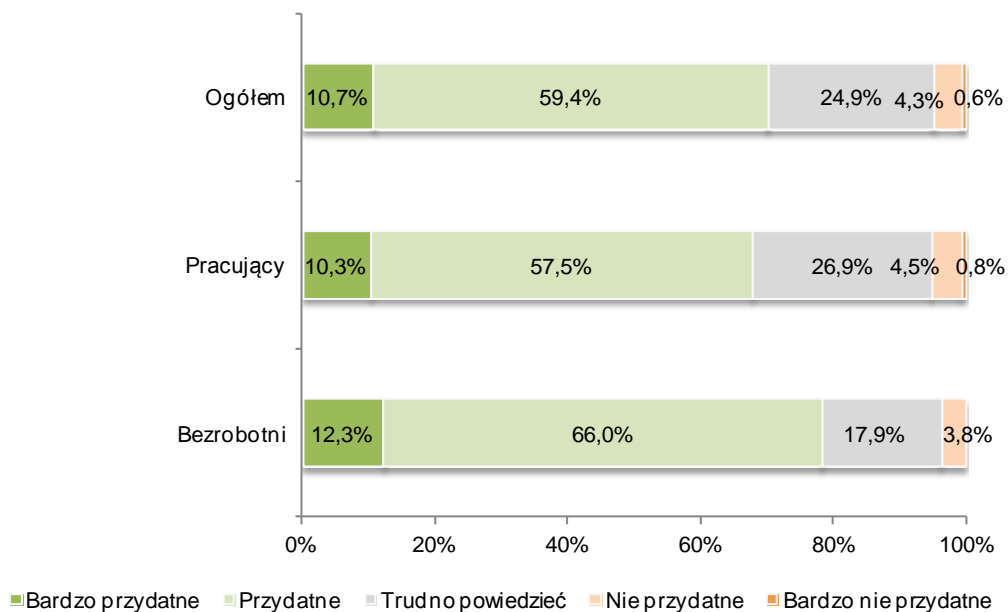
Wyjazdy zagraniczne w badanych placówkach są realizowane zarówno przy udziale środków unijnych, jak również przy udziale innych programów wymiany uczniów, w tym programów partnerskich między szkołami. Należy przy tym zauważyć, że dyrektorzy podkreślali iż częściej wyjazdy obejmują uczniów technikum, którzy nie są tak mocno związani z lokalnymi pracodawcami w zakresie odbywania zajęć praktycznych.

Dodatkowe zajęcia dotyczące prowadzenia działalności gospodarczej

Spośród wszystkich absolwentów 82,6% przyznało, że brało udział w zajęciach dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej (82,8% absolwentów ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie i 82,4% absolwentów ze szkół generujących największe bezrobocie). Udziałowi w takich zajęciach zaprzeczyło 6,0% ogółu absolwentów. 70,1% absolwentów oceniło zajęcia jako przydatne lub bardzo przydatne, co każe wnioskować o dużym zadowoleniu uczniów związanym z uczestnictwem w zajęciach. Dobra ocena zajęć przekłada się bezpośrednio na wysokie zainteresowanie otworzeniem w przyszłości własnej firmy. Taki krok rozważa obecnie 60,0% absolwentów, w tym 66,2% absolwentów z roku 2013, 61,8% osób kończących szkołę w 2014 roku i 53,6% absolwentów z roku 2015. Co ciekawe, to kobiety wykazują większe zainteresowanie założeniem firmy (64,9%) niż mężczyźni (58,7%). Bardziej przedsiębiorczy są również absolwenci szkół generujących najmniejsze bezrobocie

(63,9%). W przypadku absolwentów szkół generujących największe bezrobocie odsetek zainteresowanych uruchomieniem własnej działalności gospodarczej sięgał 56,1%. Zależności te potwierdził test Chi-kwadrat.

Rysunek 53. Ocena poziomu przygotowania zajęć dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej wg absolwentów N=485

4. Opinie uczniów, absolwentów i przedstawicieli szkół na temat zmian w szkolnictwie zawodowym wprowadzonych w 2012 r.

O zmianach w szkolnictwie zawodowym wprowadzonych w 2012 r. słyszało wyłącznie 36,3% absolwentów, w tym zdecydowanie ponadprzeciętny odsetek absolwentów, którzy ukończyli naukę w 2015 r. (48,7%). Także uczniowie ostatnich klas zasadniczych szkół zawodowych w większości nie są świadomi zmian, wprowadzonych w szkolnictwie zawodowym w 2012 roku. Aż 77,9% badanych uczniów twierdzi, że nigdy nie słyszało o takich zmianach. Świadomość zmiany w systemie nauczania w 2012 roku ma jedynie 22,1% badanych.

Zmiany w szkolnictwie zawodowym wprowadzone w 2012 roku – choć nie dostrzegane przez wszystkich – są postrzegane pozytywnie. To jeden z wniosków pochodzący z badania fokusowego. Możliwość ukończenia liceum ogólnokształcącego w przyspieszonym trybie oraz określenie czasu nauki w szkołach zawodowych na trzy lata daje absolwentom gruntowną wiedzę i więcej możliwości dalszego rozwoju wiedzy i umiejętności. **„Po skończeniu kształcenia w jednym zawodzie możesz uczyć się w kolejnym. Tylko musisz skończyć szkołę zawodową w zakresie kształcenia z przedmiotów ogólnokształcących.” – Nauczycielka, wychowawczyni klas zawodowych, badanie FGI.**

Dobłą stroną reformy szkolnictwa zawodowego z 2012 roku było wprowadzenie do oferty kształcenia szkół zawodowych kwalifikacyjnych kursów zawodowych dla uczniów, absolwentów oraz osób dorosłych. Kursy te są dobrym rozwiązaniem, cieszą się również sporym zainteresowaniem. Organizacja kursów kwalifikacyjnych jest również dla niektórych szkół pewnym utrudnieniem, ze względu na strukturę finansowania szkolnictwa. Jeżeli organem prowadzącym szkołę nie jest jednostka samorządu terytorialnego, pieniądze na kształcenie słuchaczy w ramach kursów szkoła otrzymuje dopiero po zaliczeniu przez ucznia egzaminu. Szkoły prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego otrzymują dotacje na każdego ucznia. **„Szkoła taka jak moja nie jest zainteresowana kursami dla absolwentów. Ustawa wprowadziła zapis, że szkoła nie prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego dostaje pieniądze dopiero wtedy, jeśli uczeń zda. Jeśli**

szkoła jest prowadzona przez jednostkę samorządu terytorialnego, to te szkoły dostają dotacje na każdego ucznia.” – Dyrektor szkoły zawodowej, badanie FGI.

Reforma z 2012 roku wprowadziła nowe możliwości kształcenia dla absolwentów szkół zawodowych, w postaci kursów i egzaminów kompetencji. Formy te dają możliwość przekwalifikowania się absolwentom szkół zawodowych. Jednak, zdaniem badanych absolwenci nie mają dostatecznej wiedzy na temat posiadanych przez siebie uprawnień i kwalifikacji. W efekcie nie wiedzą jak kierować swoją karierą zawodową. System kształcenia jest obecnie skomplikowany i stał się nieczytelny dla uczniów. Zwiększenie świadomości w tym zakresie jest bardzo istotne, ponieważ wiedza na temat oferowanych przez system możliwości, związanych z przekwalifikowaniem absolwentów szkół zawodowych daje im możliwość szybkiej reakcji na zapotrzebowania rynku.

Wprowadzenie konieczności kształtowania umiejętności miękkich i organizacyjnych u uczniów szkół zawodowych przyczyniło się do lepszego przygotowania absolwentów szkół zawodowych do wykonywania niektórych zawodów. Umiejętności te odgrywają dużą rolę w zawodach zakładających pracę z ludźmi. Uzupełnienie programu kształcenia o naukę umiejętności miękkich daje absolwentom przygotowanie, które zostanie wykorzystywane w przyszłości.

Odnosząc się do reformy szkolnictwa zawodowego przeprowadzonej w 2012 roku, dyrektorzy biorący udział w badaniu prezentują zróżnicowane stanowiska. Negatywne opinie na temat zmian związane są przede wszystkim z kwestiami organizacyjnymi. Rozpatrywane są one w kontekście przygotowywania oraz rozkładu egzaminów, które ze względu na wprowadzenie kwalifikacji są znacznie częstsze. Wpływa to na trudności w organizacji całego procesu, w tym poszukiwania egzaminatorów oraz zaangażowanie własnych nauczycieli posiadających uprawnienia egzaminacyjne w wyjazdy związane z obowiązkami w tym zakresie. Szkoły zawodowe stają przed problemem związanym z czasowym brakiem kadry dydaktycznej co utrudnia realizację podstawy programowej. Kadra zarządzająca szkołami zawodowymi zwróciła również uwagę na kwestie związane z potrzebą dostosowania warsztatów oraz stanowisk egzaminacyjnych do określonych wymogów dla

danego zawodu. Niejednokrotnie obciążenia finansowe przewyższają możliwości placówek edukacyjnych.

Dyrektorzy zauważają również problemy związane z nadmierną dowolnością w tworzeniu programów nauczania co negatywnie wpływa na możliwości uczniów do zmiany placówki. Badani w tym kontekście wskazywali na znaczne różnice programowe realizowane w poszczególnych placówkach dla tych samych zawodów. Dowolność ta wpływa również na trudności w doborze określonych materiałów, które będą oceniane podczas egzaminów zewnętrznych.

Dyrektorzy badanych szkół dostrzegają również szereg pozytywnych stron związanych z wprowadzonymi zmianami. Podstawową korzyścią jest wyraźne ułatwienie uczniom zdobywania konkretnych umiejętności potwierdzanych egzaminami zewnętrznymi, co wpływa na zwiększenie możliwości stosunkowo łatwego przekwalifikowania się uczniów. Kadra zarządzająca dostrzegła również pozytywne zmiany w procesie kształcenia praktycznego, które na poziomie podstawy programowej zostało zwiększone w wymiarze godzinowym, a także większe znaczenie kompetencji miękkich.

„Reforma umożliwi absolwentom szybkie przekwalifikowywanie się. Zdobywanie nowych kwalifikacji na kursach zawodowych i różnego rodzaju umiejętności. Uczniowie szkół zawodowych mogą po zdobyciu średniego wykształcenia na poziomie dla dorosłych od razu kontynuować kształcenie, aby zdobyć tytuł technika w zawodzie, w którym chcą się kształcić. Jedna kwalifikacja umożliwia zdobycie następnej i kolejnej, a co za tym idzie zdobywanie następnych tytułów technika.”

[Szkola o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

5. Analiza zmian dotyczących kształcenia wprowadzonych w wybranych szkołach zasadniczych zawodowych objętych badaniem w 2010 r. w ciągu ostatnich czterech lat oraz ich wpływu na zmianę w zakresie ilości bezrobotnych

W 2010 r. w ramach projektu systemowego Wielkopolskie Obserwatorium Rynku Pracy zrealizowano badania pn. „Bezrobocie absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim. Uwarunkowania i możliwości poprawy sytuacji”. Celem badania była analiza funkcjonowania 20 zasadniczych szkół zawodowych generujących największą liczbę bezrobotnych, spośród wszystkich szkół tego typu funkcjonujących na terenie województwa wielkopolskiego.

Po upływie 5 lat, aż 11 spośród objętych w 2010 r. szkół nie zaliczono do grona szkół, których absolwenci mają największe trudności ze znalezieniem zatrudnienia, a 2 spośród nich znalazły się w grupie szkół o najmniejszym udziale bezrobotnych wśród swoich absolwentów.

Zmiany dotyczące kształcenia rozpatrzono na podstawie opinii dyrektorów szkół. Mając na uwadze zawody w jakich prowadzone jest kształcenie w poszczególnych szkołach, najczęściej nauczonym zawodem jest mechanik pojazdów samochodowych. Zawód ten występuje we wszystkich szkołach niezależnie od typu. W następnej kolejności nauczany jest zawód stolarza. Ten kierunek kształcenia jest nauczany głównie w szkołach, które brały udział w poprzednim badaniu oraz szkołach generujących największą liczbę bezrobotnych absolwentów. Podobna różnica występuje również w przypadku pozostałych, najpopularniejszych zawodów.

Należy przy tym zwrócić uwagę na wyraźną różnicę w średniej liczbie zawodów nauczanych w poszczególnych typach szkół. Placówki generujące najmniejsze bezrobocie, kształcą średnio w 10 zawodach. W przypadku szkół, które brały udział w poprzedniej edycji badania jest to 19 zawodów, natomiast placówki charakteryzujące się największym bezrobociem wśród absolwentów prowadzą nauczanie w około 24 zawodach.

Tabela 7. Najczęściej prowadzone kierunki kształcenia

	Szkoły badane w 2010 roku	Szkoły generujące najmniejsze bezrobocie	Szkoły generujące największe bezrobocie	Łącznie
Mechanik pojazdów samochodowych	9	7	9	5
Stolarz	9	4	10	3
Elektromechanik pojazdów samochodowych	8	6	8	2
Elektryk	8	5	8	1
Kucharz	8	4	9	1
Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych	8	4	9	1
Ślusarz	9	3	9	1
Cukiernik	8	3	9	0
Fryzjer	7	4	9	0
Sprzedawca	9	4	7	0
Lakiernik	7	3	9	9
Murarz-tylnkarz	8	4	7	9
Piekarz	6	3	9	8
Blacharz samochodowy	7	3	7	7
Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie	6	3	8	7
Dekarz	6	2	7	5
Tapicer	6	2	5	3
Wędliniarz	4	2	6	2
Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	5	0	5	0

Pozostałe zawody w których prowadzone jest kształcenie: Cieśla - 9, Fotograf - 9, Blacharz - 8, Operator obrabiarek skrawających - 8, Kamieniarz - 7, Krawiec - 7, Monter-elektronik - 7, Drukarz - 6, Zdun - 5, Kaletnik - 4, Kominarz - 4, Monter maszyn i urządzeń - 4, Zegarmistrz - 4, Złotnik-jubiler - 4, Betoniarz-zbrojarz - 3, Kowal - 3, Kuśnierz - 3, Garbarz skór - 2, Introligator - 2, Mechanik maszyn i urządzeń precyzyjnych - 2, Monter elektronik - 2, Monter mechatronik - 2, Rolnik - 2, Elektromechanik - 1, Malarz - 1, Mechanik motocyklowy - 1, Modelarz odlewniczy - 1, Monter mechatronik, monter urządzeń tematyki przemysłowej - 1, Obuwnik - 1, Ogrodnik - 1, Operator urządzeń przemysłu szklarskiego - 1, Optyk-mechanik - 1, Pomoc hotelarska - 1

Badane szkoły dokonywały lub planują dokonać zmian w swojej ofercie edukacyjnej. W ostatnich 5 latach, 4 placówki wycofały ze swojej oferty następujące zawody: wędliniarz, blacharz, blacharz samochodowy, drukarz, lakiernik, złotnik-jubiler, malarz – zmiany te zostały wprowadzone w 2 placówkach, które brały udział w poprzednim badaniu oraz 2 placówkach o najmniejszym bezrobociu. W ciągu najbliższych 3 lat, trzy szkoły

charakteryzujące się najniższym wskaźnikiem bezrobocia wśród absolwentów planują wycofać ze swojej oferty zawody: fryzjer, sprzedawca oraz elektromechanik pojazdów samochodowych.

W odniesieniu do utworzonych kierunków kształcenia, działania takie podjęło w ostatnich 5 latach 13 spośród badanych placówek (5 szkół badanych w 2010 roku 7 o najniższym wskaźniku bezrobocia oraz jedna o najwyższym). Wyszczególnione placówki wprowadziły do swoich ofert następujące zawody: cieśla, dekarz, murarz-tylnik, obuwnik, zdun, zegarmistrz, złotnik-jubiler, monter sieci, operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, mechanik maszyn i urządzeń precyzyjnych. Natomiast w ciągu najbliższych 3 lat, 5 szkół planuje wprowadzić nowe zawody do swojej oferty – szkoły wyróżniające się najniższym bezrobociem wprowadzą następujące zawody: blacharz samochodowy, lakiernik, mechanik motocyklowy, betoniarz-zbrojarz. Natomiast jedna szkoła wyróżniająca się największym bezrobociem wśród absolwentów planuje wprowadzić zawód: technik usług kosmetycznych.

Spośród wszystkich szkół, poddanych badaniu w 2010 roku, które wprowadziły zmiany w ofercie edukacyjnej w ostatnich latach (łącznie 8 szkół), jedna charakteryzuje się niskim poziomem bezrobocia wśród absolwentów, a jedna wysokim. Pozostałe placówki nie wyróżniają w tym aspekcie na tle pozostałych szkół w województwie.

Tabela 8. Zmiany wprowadzone w szkołach poddanych badaniu w 2010 roku

Szkoła	Zawody wprowadzone w ostatnich 5 latach	Zawody wycofane w ostatnich 5 latach
Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 3, ul. Wolności 23, 63-400 Ostrów Wielkopolski – obecnie niski odsetek bezrobocia	-	betoniarz-zbrojarz
Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ul. Prymasa S. Wyszyńskiego 2, 64-800 Chodzież	-	betoniarz-zbrojarz, blacharz, drukarz, złotnik-jubiler
Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ul. Chodzieska 29, 64-700 Czarnków	monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych, monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, wędliniarz, monter sieci	malarz
Zasadnicza Szkoła Zawodowa ul. Milewskiego	mechanik maszyn i urządzeń	-

Szkoła	Zawody wprowadzone w ostatnich 5 latach	Zawody wycofane w ostatnich 5 latach
3B, 62-700 Turek	precyzyjnych	
Zasadnicza Szkoła Zawodowa w Rawiczu, ul. Hallera 12, 63-900 Rawicz	monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych	-
Zasadnicza Szkoła Zawodowa Nr 1, ul. Paderewskiego 27, 63-000 Środa Wielkopolska	murarz-tylnkarz	-
Zasadnicza Szkoła Zawodowa, ul. Mickiewicza 4, 64-500 Szamotuły	operator maszyn i urządzeń przemysłu spożywczego, mechanik maszyn i urządzeń precyzyjnych	-
Zasadnicza Szkoła, ul. Kolejowa 11, 62-600 Koło – obecnie wysoki odsetek bezrobocia	murarz-tylnkarz	-

Zmiany w ofercie poszczególnych szkół, zarówno te, które zostały już przeprowadzone, jak również te planowane, wynikają przede wszystkim z zapotrzebowania lokalnego rynku pracy, które powoduje rotację poszczególnych zawodów w ofertach szkół. Zapotrzebowanie jest identyfikowane zarówno poprzez konsultacje z różnymi pomiotami, w tym urzędami pracy oraz Centrum Kształcenia Zawodowego, jak również informacje na temat potrzeb są pozyskiwane bezpośrednio od lokalnych pracodawców. Szczególnie istotne wydają się konsultacje z pracodawcami, których „zamówienia” umożliwiają realizację danego kierunku.

Analizując sytuację szkół objętych badaniem w 2010 r. można zauważyć zdecydowaną różnicę w liczbie prowadzonych kierunków. Szkoły, które aktualnie zostały zaliczone do grona placówek generujących niższe bezrobocie prowadziły ich zdecydowanie mniej (każda aktualnie prowadziła naukę w 4 zawodach). W przypadku szkół, których znaczna część absolwentów w dalszym ciągu ma znaczące problemy na rynku pracy średnio było to 21 kierunków.

Ponadto, w odniesieniu do szkół objętych badaniem w 2010 a aktualnie zaliczonych do tych które generują najmniejsze bezrobocie zauważono następujące cechy:

- prowadzone kierunki odpowiadają potrzebom lokalnego rynku pracy,
- zmiany w świadomości edukacyjno – zawodowej uczniów swoich szkół. W obu szkołach podejmowane są starania na rzecz informowania młodych osób nt. możliwości zatrudnienia w konkretnych zawodach. Zwrócono również uwagę na znaczenie doradztwa zawodowego

w szkołach gimnazjalnych, przed podjęciem decyzji o kontynuowaniu nauki w danej szkole ponadgimnazjalnej,

- szeroka współpraca z pracodawcami, funkcjonującymi na lokalnych rynkach pracy oraz m. in. urzędami pracy, uczelniami wyższymi, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, organizacjami branżowymi,
- zwrócenie uwagi na konieczność stałego podnoszenia kwalifikacji nauczycieli poprzez specjalistyczne kursy i szkolenia bądź przekwalifikowanie,
- zwrócenie uwagi na rozwój umiejętności społecznych,
- wzrost zainteresowania uczniów gimnazjów nauką w tych szkołach.

6. Dobre i złe praktyki szkół i organów założycielskich szkół wpływające na zatrudnienie absolwentów

Dobre praktyki wpływające na zatrudnienie absolwentów, realizowane przez szkoły i organy założycielskie opierają się przede wszystkim na wzajemnej komunikacji pomiędzy tymi jednostkami. Organy założycielskie reagują na uwagi i potrzeby dyrektorów placówek, co dobrze wpływa na ofertę edukacyjną szkół. Równocześnie zdaniem dyrektorów złą praktyką organów założycielskich jest brak kontroli nad dostosowaniem oferty edukacyjnej do ogólnej struktury rynku i zapotrzebowania na zawody, które występuje w praktyce. Według dyrektorów szkół zawodowych kontrola ilości uczniów dopuszczanych do nauki w danym profilu zawodowym powinna być sprawowana przez organy prowadzące na podstawie informacji statystycznych, dotyczących zapotrzebowania na dane zawody w regionie oraz w odniesieniu do demografii. Zdaniem dyrektorów jednostki prowadzące organy często bezkrytycznie odpowiadają na potrzeby zgłaszane przez dyrektorów, nie monitorują ilości absolwentów i nie modelują oferty edukacyjnej szkół w zależności od ilości uczniów kształconych w latach poprzednich w danym zawodzie, a postawa taka mogłoby wpłynąć na zmniejszenie stopy bezrobocia wśród absolwentów szkół zawodowych. Pozwoliłoby to również dostarczyć specjalistów w zawodach, na które występuje zapotrzebowanie, jednak nie kształci się ich aktualnie w wymaganej liczbie.

Do dobrych praktyk szkół należy utrzymywanie stałych kontaktów z pracodawcami, którzy mogą zagwarantować uczniom praktykę. Szkoły współpracują z dobrymi firmami, które pomagają na bieżąco w unowocześnianiu i uaktualnianiu programów nauczania.

Złą praktyką, pojawiającą się w szkołach jest kształcenie uczniów wyłącznie na poczet egzaminów. Celem takiego postępowania jest zawsze podniesienie pozycji szkoły w rankingach, jednak nie przekłada się to na wyposażenie absolwentów w różnorodne umiejętności.

Dobłą praktyką organów prowadzących szkoły jest tworzenie zespołów opiniująco-doradczych, złożonych ze specjalistów, związanych ze szkolnictwem zawodowym.

W ramach działań, mających na celu lepsze dopasowanie oferty edukacyjnej ZSZ do lokalnego rynku pracy. Przykładem takiego działania jest powołanie w Poznaniu w 2014 roku organu opiniująco-doradczego dla szkół zawodowych, działającego przy Prezydencie Miasta. Organ składa się z dyrektorów szkół zawodowych. Zadaniem zespołu jest promocja i doradztwo w zakresie kształcenia zawodowego w regionie. Powoływanie organów doradczych jest dobrą praktyką, wspomagającą rozwój szkolnictwa zawodowego, a co za tym idzie lepsze dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy. Większą efektywność w tworzeniu planów działania oraz rekomendacji rozwojowych dla szkół mógłby osiągnąć zespół opiniująco-doradczy złożony nie tylko z dyrektorów szkół, ale również z przedstawicieli pracodawców. Współpraca między dydaktykami i pracodawcami umożliwiłaby opracowanie ekspertyz dla oświaty, które uwzględniałyby również realne potrzeby pracodawców. **„Zespół powinien być tak zbudowany, że z jednej strony jest zespół, który reprezentuje oświatę, a z drugiej pracodawców. Trzeba wychodzić naprzeciw oczekiwaniom na rynku pracy.” – Pracodawca, badanie FGI.**

Wszyscy badani dyrektorzy dostrzegają również duże znaczenie rozwoju kompetencji miękkich oraz odpowiednich postaw uczniów i kładą nacisk na ich kształtowanie. Jednocześnie podejście poszczególnych placówek do tej kwestii jest zróżnicowane. W ramach prowadzonych wywiadów, respondenci wskazywali zarówno na rozwijanie u swoich uczniów postaw przedsiębiorczości, jak również umiejętności komunikacyjnych, pracy w grupach oraz ciągłego podnoszenia swoich umiejętności. Zróżnicowanie w tym przypadku polega na działaniach podejmowanych przez placówki w tym kierunku. Część z nich prowadzi w tym celu dedykowane zajęcia z przedsiębiorczości, inne natomiast korzystają ze wsparcia środków unijnych w zakresie realizacji programów stażowych i podnoszących kompetencje uczniów. Inne placówki skupiają się natomiast na wsparciu doradcy zawodowego, który bada predyspozycje uczniów i przygotowuje ich do poruszania się po rynku pracy. Należy przy tym zaznaczyć, że w tym zakresie nie występują wyraźne różnice pomiędzy poszczególnymi typami szkół.

„Uważam, że są bardzo znaczące te kompetencje miękkie, dlatego też poświęcamy, nawet wyodrębniliśmy, takie specjalne przedmioty, które mają włożyć taki szczególny nacisk na te

kompetencje, m.in. kompetencje personalno-społeczne i uczniowie wszyscy mają taki przedmiot, jest też organizacja małych zespołów, jest też język obcy zawodowy, który jest wprowadzony dodatkowo oprócz zawodowych, bierzemy pod uwagę zapotrzebowanie i sąsiadów.”

[Szkola o wysokim odsetku bezrobocia wśród absolwentów, badanie IDI]

7. Wnioski i rekomendacje służące poprawie jakości kształcenia oraz losów absolwentów zasadniczych szkół zawodowych

Badanie przeprowadzono w dwóch grupach zasadniczych szkół zawodowych – szkołach generujących największe i najmniejsze bezrobocie w województwie wielkopolskim. Szkoły generujące największe bezrobocie pochodziły z powiatów:

1. gnieźnieńskiego,
2. gostyńskiego,
3. grodzkiego,
4. jarocińskiego,
5. kolskiego,
6. miasta Konina (2 szkoły),
7. pleszewskiego,
8. wrzesińskiego
9. złotowskiego.

Znajdujące się na drugim biegunie, szkoły generujące najmniejsze bezrobocie ulokowane są w powiatach:

1. gnieźnieńskim,
2. mieście Kaliszu (3 szkoły),
3. mieście Poznaniu (2 szkoły),
4. międzychodzkiem,
5. nowotomyskim,
6. ostrowskim
7. poznańskim.

Wniosek 1. Nie ma znaczącej różnicy pomiędzy poziomem nauczania w szkołach.

Ogół wyników badania uprawnia do wniosku, że ocena zajęć teoretycznych i praktycznych w dwóch typach szkół, widziana oczyma uczniów i absolwentów nie różni się prawie wcale. Zarówno w szkołach generujących największe, jak i najmniejsze bezrobocie ocena zajęć teoretycznych i praktycznych jest do siebie zbliżona i – co ważne – w obu typach szkół

dobra. Uczestnicy badania fokusowego przekonani byli, że poziom nauczania w zasadniczych szkołach zawodowych wzrasta.

Ważnym wnioskiem jest jednak konieczność uwzględniania podczas realizowania zmian w ofercie szkoły danych statystycznych, aktualnej sytuacji lokalnego rynku pracy, analizy potrzeb pracodawców, losów absolwentów czy trendów na rynku i ewentualnych zmian w tym zakresie.

Rekomendacja: podejmowanie działań na rzecz utrzymania wysokiego poziomu zajęć teoretycznych i praktycznych

Wniosek 2. Widoczny jest niższy udział osób podejmujących naukę w zasadniczych szkołach zawodowych. Osoby kończące gimnazjum chętniej decydują się na kontynuację nauki w technikum lub liceum ogólnokształcącym.

Szkoła zawodowa, pozwala na zdobycie zawodu, pozyskanie konkretnych kwalifikacji i w żaden sposób nie zamyka możliwości dalszego kształcenia. Dlatego powinna być traktowana jako jedna z możliwych ścieżek kariery zawodowej, mogąca zapewnić dobrze płatną pracę na solidnych warunkach, a nie jako jedyna alternatywa dla uczniów osiągających gorsze wyniki w nauce niż ich rówieśnicy w gimnazjum. Przekonujące są tutaj wyniki niniejszego badania. Niemal 60% pracujących absolwentów posiada pracę w wyuczonym zawodzie. W odniesieniu do wszystkich badanych odsetek ten wynosi około 46%. Wynik wskazujący, że 77% badanych absolwentów pracuje, a 46% pracuje w zawodzie uznać należy za relatywnie dobry i przekonujący, że nauka w zasadniczej szkole zawodowej umożliwia zdobycie zatrudnienia. Potwierdzają to również obiektywne dane statystyczne. Odsetek pracujących absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy jest w przypadku zasadniczych szkół zawodowych z województwa wielkopolskiego faktycznie niezauważalnie niższy (o 0,6 punktu procentowego) od odsetka dla szkół policealnych i średnich zawodowych, a znacznie przewyższa ten sam odsetek wyliczony dla liceów ogólnokształcących (o 7,5 punktu procentowego).

Rekomendacja: poprawa wizerunku kształcenia zawodowego na poziomie zasadniczym zawodowym. Walka ze stereotypami związanymi z tym typem szkół.

Wniosek 3. Znacząca rola zajęć dotyczących prowadzenia własnej działalności.

Z badań wynika, że nie należy rezygnować z prowadzenia w zasadniczych szkołach zawodowych zajęć dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej. Bierze w nich udział zdecydowana większość badanych, a same zajęcia oceniane są jako przydatne. Dobrym rezultatem zajęć jest nie tylko zadowolenie uczniów i absolwentów, ale także możliwość zapewnienia im podstawy wiedzy na etapie szkoły ponadgimnazjalnej w zakresie prowadzenia firmy. Decyzje o otwarciu własnej działalności rozważa obecnie 60,0% absolwentów. Odsetek osób pragnących podjąć własną działalność gospodarczą wzrasta wraz z kolejnym rokiem od ukończenia szkoły. Absolwenci zatem nie podejmują decyzji o samozatrudnieniu natychmiast po otrzymaniu świadectwa, raczej zdobywają doświadczenie jako pracownicy najemni, aby po zaznajomieniu się z pracą w zawodzie rozważyć decyzję o uruchomieniu własnego biznesu. Co ciekawe, zajęcia te wpływają pozytywnie na przedsiębiorczość młodych kobiet. To kobiety wykazują bowiem większe zainteresowanie założeniem firmy (64,9%) niż mężczyźni (58,7%). Bardziej przedsiębiorczy są również absolwenci szkół generujących najmniejsze bezrobocie (63,9%), co po raz pierwszy potwierdza, że grupa ta relatywnie swobodniej porusza się po rynku pracy, cechuje się większą odwagą i jest wyraźnie lepiej zaktywizowana.

Rekomendacja: stałe doskonalenie jakości zajęć z zakresu prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Monitorowanie potrzeb osób młodych w tym zakresie oraz uwzględnianie ich w procesie nauczania.

Wniosek 4. Zaobserwowano różnice w poziomie aktywności zawodowej absolwentów szkół generujących największe bezrobocie oraz absolwentów generujących najmniejsze bezrobocie.

Wyniki badania wskazują, że problem absolwentów zasadniczych szkół zawodowych generujących największe bezrobocie wynika m. in. z różnic w poziomie aktywizacji zawodowej (rozumianej jako wyrobienie postaw względem rynku pracy oraz poszukiwania zatrudnienia) osób kończących te szkoły w relacji do poziomu tej aktywizacji obserwowanego u osób ze szkół generujących mniejsze bezrobocie. W szkołach, których absolwenci częściej mają trudności w uzyskaniu zatrudnienia, jest on po prostu niższy. Istotnych prawidłowości zidentyfikowano co najmniej kilka. Absolwenci ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie

częściej od pozostałych szukają pracy w Internecie, zanoszą CV bezpośrednio do firm, w których chcieliby pracować, piszą własne ogłoszenia i publikują je w Internecie i korzystają z usług agencji pośrednictwa pracy. Istotnie rzadziej natomiast poszukują zatrudnienia za pośrednictwem powiatowego urzędu pracy – jedynie na tym polu wyraźnie bardziej aktywni są bezrobotni absolwenci ze szkół generujących największe bezrobocie.

Badanie potwierdza, że absolwenci ze szkół generujących najmniejsze bezrobocie są bardziej aktywni w poszukiwaniu pracy i bardziej biegli w „poruszaniu się” po rynku pracy od osób kończących szkoły generujące największe bezrobocie.

Osoby ze szkół generujących większe bezrobocie częściej przyczyny swojego bezrobocia upatrują w czynnikach od siebie niezależnych, jak brak pracy w miejscu ich zamieszkania, czy brak znajomości, rzadziej natomiast zauważają swoje braki w doświadczeniu i kwalifikacjach zawodowych. Można przypuszczać, że szkoły generujące mniejsze bezrobocie większy nacisk kładą na kształtowanie opisanych wyżej umiejętności około zawodowych. Stąd wynika również konieczność podejmowania dalszych działań na rzecz promocji kształcenia ustawicznego oraz świadomego i racjonalnego podejmowania decyzji edukacyjno –zawodowych.

W raporcie podniesiony został również problem znaczenia umiejętności miękkich. Szkoły powinny zapewnić uczniom, możliwość ich rozwoju zarówno poprzez organizację zajęć z doradcą zawodowym, skupionych na tej problematyce, ale także poprzez inicjowanie przedsięwzięć wymagających kompetencji miękkich (np. projekty grupowe, działalność kół zainteresowań, promowanie wśród osób młodych angażowania się w aktywność społeczną). Kompetencje te powinny być kształtowane w trakcie całego okresu kształcenia. Osoby młode podejmujące naukę w szkołach zawodowych powinny również być świadome zmian, jakie zaszły w ustawodawstwie regulującym kształcenie zawodowe oraz możliwości jakie mają w trakcie i po zakończeniu nauki.

Rekomendacja: realizacja działań rozwijających umiejętności miękkie wśród uczniów oraz podnoszenie poziomu ich aktywizacji zawodowej poprzez:

- 1) kształtowanie umiejętności autoprezentacji,
- 2) treningi umiejętności,
- 3) przekazywanie wiedzy związanej z poszukiwaniem pracy
- 4) przekazywanie wiedzy o lokalnym rynku pracy i wymaganiach pracodawców,

- 5) promocję kształcenia ustawicznego oraz mobilności zawodowej i terenowej (zwłaszcza w szkołach generujących większe bezrobocie).

Wniosek 5. Na sytuację absolwentów zasadniczych szkół zawodowych niewątpliwym wpływ ma kondycja gospodarcza lokalnego rynku pracy

Jedną z kluczowych przyczyn bezrobocia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest kondycja lokalnego rynku pracy, przede wszystkim brak ofert pracy. Na pytanie czym objawia się owa gorsza kondycja, odpowiedź znaleźć można w danych statystycznych charakteryzujących lokalne rynki pracy województwa wielkopolskiego.

Podmioty gospodarki narodowej na 1000 ludności w 2013 r.			
Szkoły generujące największe bezrobocie		Szkoły generujące najmniejsze bezrobocie	
gostyński	93	m. Kalisz	115
grodziski	93	m. Poznań	192
jarociński	84	międzychodzki	95
kolski	77	nowotomyski	108
m. Konin	108	ostrowski	99
pleszewski	89	poznański	150
wrzesiński	108		
złotowski	71		
Średnia	90	Średnia	113
W obliczaniu średniej nie uwzględniono Miasta Poznania			
Stopa bezrobocia w końcu czerwca 2015 r. (%)			
Szkoły generujące największe bezrobocie		Szkoły generujące najmniejsze bezrobocie	
gostyński	8,9%	m. Kalisz	5,7%
grodziski	7,3%	m. Poznań	2,9%
jarociński	10,1%	międzychodzki	7,9%
kolski	13,5%	nowotomyski	4,4%
m. Konin	11,2%	ostrowski	6,9%
pleszewski	7,5%	poznański	3,3%
wrzesiński	10,9%		
złotowski	13,6%		
średnia	10,4%	średnia	5,6%
W obliczaniu średniej nie uwzględniono Miasta Poznania			

W powiatach, gdzie ulokowane są szkoły generujące największe bezrobocie funkcjonuje niewiele organizacji pozarządowych działających na rzecz aktywizacji osób młodych. Najwięcej w Koninie – 6. Zaledwie jedna taka organizacja działa w powiecie jarocińskim,

tylko trzy w powiatach kolskim, pleszewskim i złotowskim. Dla porównania, w powiatach szamotulskim, śremskim i kościańskim działa ich odpowiednio: 15, 9 i 11. Średnia stopa bezrobocia na koniec czerwca 2015 r. w powiatach, gdzie zlokalizowane są szkoły o najmniejszym bezrobociu absolwentów wynosi około 6,0%. W powiatach, gdzie funkcjonują szkoły o największym bezrobociu wynosi 10,4%. Pozostałe statystyki również potwierdzają wniosek, że to w uwarunkowaniach gospodarczych szukać należy przyczyn wysokiego bezrobocia wśród uczniów niektórych szkół. Procentowy udział bezrobotnych do 30 roku życia w ogóle w końcu czerwca 2015 r. wyniósł średnio: 27,5% i 32,5%. Powiaty, gdzie szkoły generują relatywnie większe bezrobocie są również powiatami bardziej rolniczymi, mniej uprzemysłowionymi, z gorzej rozwiniętymi branżami handlu, transportu, zakwaterowania i usług gastronomicznych, informacji i komunikacji. Ze słabiej rozwiniętą branżą finansową i ubezpieczeniową, gorzej rozwiniętą obsługą rynku nieruchomości oraz działem pozostałych usług. Widoczne są także różnice w liczbie instytucji szkoleniowych funkcjonujących w poszczególnych powiatach (w powiatach, w których działały szkoły generujące największe bezrobocie średnia liczba tych organizacji wyniosła: 15, natomiast w powiatach gdzie sytuacja absolwentów była bardziej korzystna było ich średnio 44 (117 - licząc z m. Poznań). Przyniesione dane pokazują, że ograniczenie bezrobocia wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych jest ściśle związane z poprawą sytuacji gospodarczej na lokalnych rynkach pracy. Obecne problemy szkół są raczej przedłużeniem tego co dzieje się na rynku pracy wybranych powiatów w większym stopniu, niż można było zakładać przed realizacją niniejszego badania. Rozwój lokalnych rynków pracy powinien pociągnąć za sobą pozytywne zmiany w szkolnictwie zawodowym na poziomie ZSZ. Doraźnym sposobem na zmniejszenie bezrobocia absolwentów będzie promocja mobilności zawodowej i terenowej, powołanie kolejnych ośrodków szkoleniowych, zawiązanie organizacji pozarządowych działających na rzecz aktywizacji osób młodych oraz ewentualny wzrost zainteresowania kwalifikacyjnymi kursami zawodowymi.

Rekomendacje: prowadzenie stałego monitorowania sytuacji na lokalnych rynkach pracy, w szczególności jego popytu i podaży. Upowszechniania tych informacji oraz uwzględnianie ich przez podmioty realizujące politykę zatrudnienia na danym obszarze.

Wniosek 6. Znaczącą rolę w aktywizacji osób młodych odgrywają staże oraz praktyki.

W ramach badania poruszony został również problem staży i praktyk, których realizacja znacząco ogranicza skalę bezrobocia wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w Wielkopolsce. Staż/praktyka – jak wskazuje analiza wyników pomiaru – jest drugim najskuteczniejszym sposobem na uzyskanie zatrudnienia, jeśli chodzi o absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. 28,3% pracujących absolwentów zdobyło miejsce pracy właśnie dzięki odbyciu stażu/praktyki w zakładzie pracy, którego właściciel później zdecydował się przyjąć ich do pracy. Dane te jednoznacznie wskazują, że staże i praktyki należy rozwijać, gdyż od wielu lat cieszą się dużym zainteresowaniem pracodawców, a jak wykazuje niniejsze badanie, są to formy efektywne w kontekście przeciwdziałania bezrobociu wśród absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. W najbliższych latach szansą są również boni stażowe, jest to relatywnie nowa forma aktywizacji wprowadzona wraz z nowelizacją Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy w 2014 r. W ramach boni stażowego pracodawca może otrzymać wsparcie finansowe w postaci premii w związku z zatrudnieniem stażysty po okresie odbywania stażu. Boni stażowy jest zatem odpowiedzią na problemy poruszane w trakcie niniejszego badania, a związane z instrumentalnym podejściem części pracodawców do organizacji stażu, kiedy wraz z końcem okresu zatrudnienia pozyskany w jego wyniku pracownik przestaje być potrzebny i zastępowany zostaje kolejnym, którego praca jest subsydiowana. Opcjonalnie należałoby rozważyć również kolejne wydłużenie okresu na jaki stażysta powinien zostać zatrudniony po okresie obowiązywania stażu. Dla efektywności odbytego stażu konieczna jest także zaangażowana postawa ucznia, odbywającego praktykę, nakierowana na zdobycie konkretnych umiejętności zawodowych oraz rozwój swoich umiejętności miękkich. Równie ważne jest podejście pracodawcy oraz postrzeganie osoby odbywającej staż, jako potencjalnego, własnego pracownika.

Rekomendacja: organizacja licznych, racjonalnie zaplanowanych staży/praktyk. Promocja tej formy aktywizacji zarówno wśród osób młodych, jak i pracodawców.

Wniosek 7. Wielkopolskie zasadnicze szkoły zawodowe zapewniają warunki do efektywnej nauki zawodu.

Wielkopolskie zasadnicze szkoły zawodowe są dobrze przygotowane pod względem sprzętowym. Do jakości pracowni, pomocy dydaktycznych i warsztatów szkolnych nie mieli zastrzeżeń uczniowie, absolwenci oraz uczestnicy badania fokusowego. Podczas wywiadów z przedstawicielami szkół pojawiły się jednak głosy, świadczące o konieczności poprawy jakości sprzętu będącego w dyspozycji szkół. Zwrócono również uwagę na konieczność stałej modernizacji i unowocześniania wyposażenia szkoły, tak aby dorównywało ono standardom rynkowym (postępujące zmiany technologiczne), co niejednokrotnie przewyższa możliwości finansowe placówek.

Większość uczniów odbyła zajęcia praktyczne u pracodawców. Jest to niezwykle istotne dla przygotowania młodych ludzi do pracy w zawodzie z uwagi na możliwość zdobycia praktycznych umiejętności poprzez kontakt z narzędziami i urządzeniami znajdującymi się w zakładach pracy. Przedstawiciele szkół zwracali jednak uwagę na różnice w wyposażeniu posiadanym przez poszczególnych pracodawców. Celem dla lokalnych samorządów i dyrekcji zasadniczych szkół zawodowych powinno być utrzymanie wysokiego poziomu wyposażenia szkół, jakości zajęć praktycznych oraz zapewnienia szkole wyszkolonych koordynatorów praktyk. Niezwykle istotne w świetle uzyskanych wyników jest podkreślenie konieczności podejmowania działań na rzecz rozwoju współpracy pracodawców ze szkołami. Ważne jest niwelowanie barier (m. in. informowanie pracodawców na rzecz możliwości współpracy, przeciwdziałanie trudnościom organizacyjnym związanym z organizacją praktyk) tej współpracy oraz rozwój różnych jej form. Rozwiązaniem mogącym poprawić sytuację mogłaby być także partycypacja budżetu edukacji w nowoczesny sprzęt przekazywany podmiotom, w których podejmują praktyczną naukę uczniowie, w zamian za długoletnią umowę kształcenia, bądź wprowadzenie ulg w postaci niższych cen na sprzęt wykorzystywany w celach edukacyjnych dla pracodawców współpracujących ze szkołami.

Rekomendacja: promowanie różnych form współpracy pracodawców ze szkołami. Podejmowanie działań na rzecz zapewnienia uczniom warunków do odbywania efektywnej praktycznej nauki zawodu.

Wniosek 8. Konieczne jest udoskonalenie doradztwa zawodowego w szkołach na poziomie gimnazjalnym oraz ponadgimnazjalnym.

We wnioskach osobno poruszyć należy problem doradztwa zawodowego adresowanego do uczniów zasadniczych szkół zawodowych. Mniej niż połowa absolwentów ma świadomość, że w ich szkołach pracował doradca zawodowy. Wśród aktualnych uczniów odsetek ten jest większy, co sugeruje, że doradztwo zawodowe jest obecnie prowadzone intensywniej niż dotychczas. Wprawdzie uczniowie wiedzą, że w szkole doradca jest zatrudniony, ale aż 42,2% spośród nich nie korzystało z jego usług. Przypomnijmy tutaj, że badaniem zostali objęci nie uczniowie klasy pierwszej, lecz trzeciej. Ci, którzy za moment podejmą decyzję o wejściu na rynek pracy, przekwalifikowaniu się lub kontynuowaniu nauki. Obserwacja ta jest zatem wyjątkowo niepokojąca. Uczniowie i absolwenci, którzy rezygnowali z porad doradcy zawodowego wskazywali na dwa zasadnicze powody nie uczestniczenia w zajęciach: brak chęci oraz przekonanie o tym, że wiedzą lepiej od doradcy czym chcą zajmować się w przyszłości. Skutek jest taki, że uczniowie zasadniczych szkół zawodowych wybierając dalsze losy w zakresie kształcenia lub wejścia na rynek pracy podejmują decyzję bez uwzględnienia informacji pochodzącej z rynku pracy. Widać to wyraźnie na przykładzie wyników niniejszego pomiaru. W wyborze kierunku kształcenia kierują się przede wszystkim własnymi zainteresowaniami. Wyłącznie 1,0% absolwentów wybrał szkołę kierując się opinią doradcy zawodowego. W tym kontekście niepokojący się fakt, że pięciokrotnie więcej absolwentów bardziej od opinii doradcy zawodowego ceniło rady kolegów. Wyniki badania wskazują jednoznacznie, że większość badanych uczniów przed wyborem kierunku nie poszukiwała informacji na temat możliwości znalezienia po nim pracy. Ci, którzy próbowali takie informacje pozyskać szukali ich znacznie częściej u znajomych posiadających interesujący ich zawód i w Internecie niż podczas rozmowy z doradcą zawodowym. Niski odsetek uczniów wskazujących na rozmowy z doradcą zawodowym oraz z pracodawcami wskazuje na konieczność zintensyfikowania doradztwa na wcześniejszych etapach nauki, zdecydowanie w szkołach gimnazjalnych, a nawet w ostatnich klasach szkół podstawowych. Obecnie odbywające się zajęcia z doradztwa zawodowego odgrywają bowiem niewielką rolę w kontekście przyszłych decyzji dotyczących kształcenia podejmowanych przez uczniów i absolwentów.

Rekomendacja: Podejmowanie działań na rzecz promowania wśród młodych osób konieczności pozyskiwania wiarygodnych i profesjonalnych informacji dot. rynku pracy.

Bibliografia

Bezrobocie absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim. Uwarunkowania i możliwości poprawy sytuacji, Poznań 2011.

Badanie na temat oferty i możliwości odbywania praktyk i staży u dolnośląskich pracodawców, Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy 2015.

Raport „Kogo kształcą polskie szkoły?” IV edycja badań BKL

Bilansu Kapitału Ludzkiego, IV edycja, 2014

Spis rysunków i tabel

Rysunek 1. Udział osób w wieku 15 – 19 lat w poszczególnych powiatach województwa wielkopolskiego w 2014 r.....	12
Rysunek 2. Liczba osób w wieku 15 – 19 lat oraz ich udział w ogóle ludności województwa wielkopolskiego w latach 2005 – 2014.....	13
Rysunek 3. Prognoza liczby ludności w wieku 15 - 19 lat w województwie wielkopolskim w latach 2016 - 2050.....	14
Rysunek 4. Struktura wykształcenia w Polsce i województwie wielkopolskim w 2014 roku...	15
Rysunek 5. Struktura wykształcenia w województwie wielkopolskim w latach 2005 - 2014. .	16
Rysunek 6. Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie wielkopolskim i Polsce w 2014 roku	17
Rysunek 7. Struktura wykształcenia bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w województwie wielkopolskim w latach 2005 – 2014.	18
Rysunek 8. Odsetek osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy w powiatach województwa wielkopolskiego w 2014 roku	19
Rysunek 9. Odsetek pracujących absolwentów podejmujących pracę po raz pierwszy wg typu szkoły w 2014 roku	20
Rysunek 10. Ludności wg typu aktywności i wykształcenia w województwie wielkopolskim w 2014 roku.	21
Rysunek 11. Ludność z wykształceniem zasadniczym zawodowym wg typów aktywności w latach 2005 - 2014.....	21
Rysunek 12. Wskaźnik zatrudnienia wg poziomu wykształcenia w województwie wielkopolski i w Polsce w 2014 roku.....	22
Rysunek 13. Wskaźnik zatrudnienia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie wielkopolskim i Polsce w 2014 roku.....	23
Rysunek 14. Stopa poziomu bezrobocia wg wykształcenia w województwie wielkopolskim i w Polsce w 2014 roku	24
Rysunek 15. Stopa poziomu bezrobocia osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym w województwie wielkopolskim i w Polsce w latach 2005 - 2014	24

Rysunek 16. Udział uczniów poszczególnych typów szkół w ogóle uczniów w powiecie w 2014 r.....	27
Rysunek 17. Udział uczniów poszczególnych kierunków w ogóle uczniów zasadniczych szkół zawodowych w 2015 r. w województwie wielkopolskim.	28
Rysunek 18. Odsetki uczniów w województwie wielkopolskim zamierzających kształcić się dalej po zakończeniu obecnej szkoły w podziale na typ szkoły.....	29
Rysunek 19. Typy szkoły w jakich uczniowie zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim zamierzają kontynuować naukę po ukończeniu szkoły.....	30
Rysunek 20. Sposoby poszukiwania pracy przez uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim.....	31
Rysunek 21. Badani absolwenci według statusu na rynku pracy $N=587$	34
Rysunek 22. Czas pozostawania bez pracy a płeć absolwentów $N=115$	35
Rysunek 23. Przyczyny bezrobocia absolwentów poszukujących pracy a ukończona szkoła $N=115$	36
Rysunek 24. Powody podjęcia nauki przez absolwentów w wybranej szkole $N=587$	38
Rysunek 25. Powody podjęcia nauki przez uczniów w wybranej szkole $N=560$	39
Rysunek 26. Aktualna szkoła uczniów a pierwszeństwo wyboru szkoły $N=560$	40
Rysunek 27. Aktualny kierunek kształcenia uczniów a pierwszeństwo wyboru kierunku $N=560$	41
Rysunek 28. Zadowolenie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i szkoły $N=560$	42
Rysunek 29. Wybór kierunku kształcenia przez uczniów a poszukiwanie informacji o trudności w uzyskaniu po nim pracy $N=560$	43
Rysunek 30. Zainteresowanie uczniów możliwością uzyskania pracy w zawodzie w miejscu zamieszkania $N=560$	44
Rysunek 31. Sposoby poszukiwania pracy a ukończona szkoła $N=115$	46
Rysunek 32. Okres od jakiego pracują absolwenci posiadają pracę $N=454$	49
Rysunek 33. Sposób uzyskania pracy przez pracujących absolwentów $N=454$	50
Rysunek 34. Rejestracja absolwentów w powiatowym urzędzie pracy $N=587$	55
Rysunek 35. Zadowolenie absolwentów z pomocy uzyskanej w powiatowym urzędzie pracy $N=217$	56

Rysunek 36. Rodzaj pomocy uzyskanej przez absolwentów w powiatowym urzędzie pracy N=217	57
Rysunek 37. Plany emigracyjne absolwentów N=587.....	59
Rysunek 38. Postawy uczniów wobec zbliżającego się końca nauki N=560.....	60
Rysunek 39. Plany uczniów po zakończeniu nauki N=560	61
Rysunek 40. Dodatkowe aktywności podejmowane przez absolwentów w trakcie nauki N=587	63
Rysunek 41. Aktywność absolwentów na wybranych portalach społecznościowych N=587.	64
Rysunek 42. Ocena stosunków z kolegami/koleżankami w szkole wg absolwentów N=587.	65
Rysunek 43. Wiedza o obecności doradcy zawodowego w szkołach absolwentów N=587...	67
Rysunek 44. Powody nie korzystania z usług doradcy zawodowego w szkole przez absolwentów N=155.....	68
Rysunek 45. Zadowolenie uczniów z pomocy doradcy zawodowego w szkole N=314	69
Rysunek 46. Organizacja w szkole zajęć/spotkań dotyczących poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy wg absolwentów N=587...	71
Rysunek 47. Organizacja w szkole zajęć/spotkań dotyczących poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy wg uczniów N=560	72
Rysunek 48. Poziom zajęć teoretycznych zdaniem absolwentów N=587	77
Rysunek 49. Poziom zajęć praktycznych zdaniem absolwentów N=587.....	78
Rysunek 50. Ocena wyposażenia szkół zdaniem absolwentów N=587	83
Rysunek 51. Średnia ocen absolwentów N=587.....	84
Rysunek 52. Miejsce organizacji zajęć praktycznych absolwentów N=587.....	88
Rysunek 53. Ocena poziomu przygotowania zajęć dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej wg absolwentów N=485	92
Tabela 1. Liczba szkół wg powiatów wg stanu na 30.09.2014 r.	25
Tabela 2. Oczekiwania finansowe uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim	32
Tabela 3. Samoocena posiadanych umiejętności uczniów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim.....	32
Tabela 4. Formy w jakich doksztalają się absolwenci N=587.....	58

Tabela 5. Ocena poszczególnych kryteriów kształcenia na podstawie wywiadów indywidualnych z dyrektorami placówek edukacyjnych.....	75
Tabela 6. Stopień w jakim szkoła pomogła rozwinąć umiejętności absolwentów $N=587$	81
Tabela 7. Najczęściej prowadzone kierunki kształcenia.....	97
Tabela 8. Zmiany wprowadzone w szkołach poddanych badaniu w 2010 roku.....	98

Narzędzia badawcze

Kwestionariusz ankiety do uczniów ostatnich klas zasadniczych szkół zawodowych na potrzeby badania pn. „Uwarunkowania sytuacji zawodowej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w Wielkopolsce”

ANKIETA NR

Data i godzina wywiadu

Miejsce przeprowadzenia wywiadu

Nazwa szkoły

METRYCZKA

1) Nauczany zawód:

Lp.	Symbol zawodu	Nazwa zawodu	Zaznacz właściwe
1.	711402	Betoniarz-zbrojarz	
2.	721301	Blacharz	
3.	721306	Blacharz samochodowy	
4.	711501	Cieśla	
5.	751201	Cukiernik	
6.	712101	Dekarz	
7.	732201	Drukarz	
8.	741203	Elektromechanik pojazdów samochodowych	
9.	741103	Elektryk	
10.	343101	Fotograf	
11.	514101	Fryzjer	
12.	753501	Garbarz skór	
13.	732301	Introligator	
14.	753702	Kaletnik	
15.	711301	Kamieniarz	

16.	713303	Kominiarz	
17.	722101	Kowal	
18.	753105	Krawiec	
19.	512001	Kucharz /dotychczas: kucharz małej gastronomii/	
20.	753106	Kuśnierz	
21.	713201	Lakiernik	
22.	723103	Mechanik pojazdów samochodowych	
23.	834103	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	
24.	712616	Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych /dotychczas: monter sieci oraz monter instalacji i urządzeń sanitarnych/	
25.	721104	Modelarz odlewniczy	
26.	712905	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie /dotychczas: posadzkarz, malarz-tapeciarz oraz technolog robót wykończeniowych w budownictwie/	
27.	742102	Monter-elektronik	
28.	711202	Murarz-tylnkarz /dotychczas: murarz/	
29.	753602	Obuwnik	
30.	818116	Operator urządzeń przemysłu szklarskiego	
31.	731104	Optyk-mechanik	
32.	751204	Piekarz	
33.	522301	Sprzedawca	
34.	752205	Stolarz	
35.	722204	Ślusarz	
36.	753402	Tapicer	
37.	751107	Wędliniarz /dotychczas: rzeźnik-wędliniarz/	

38.	711203	Zdun	
39.	731106	Zegarmistrz	
40.	731305	Złotnik-jubiler	

2) Rok rozpoczęcia nauki w szkole:.....

3) Płeć:

- a. Kobieta
- b. Mężczyzna

4) Miejsce zamieszkania

- a. Wieś
- b. Miasto do 20 tys. mieszkańców
- c. Miasto 20-50 tys. mieszkańców
- d. Miasto 50-100 tys. mieszkańców
- e. Miasto 100-250 tys. mieszkańców
- f. Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców

1) Czemu wybrałeś tę szkołę? [Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Zawsze mnie to interesowało, chciałem/chciałam pracować jako – wymień zawód respondenta
- b) Chciałem/chciałam szybko zdobyć zawód
- c) Tak doradzili mi rodzice
- d) Tak doradzili mi koledzy
- e) Tak mi doradził doradca zawodowy
- f) W tej szkole jest dużo moich znajomych
- g) Ta szkoła jest blisko mojego domu
- h) Uważałem, że po tym zawodzie będę miał dobrą płatną pracę
- i) Gdzie indziej trzeba się więcej uczyć
- j) Tak wyszło, nie zastanawiałam/zastanawiałam się nad tym
- k) Inne

2) Czy szkoła, w której się uczysz była pierwszą do której chciałeś/aś się dostać po ukończeniu gimnazjum?

- a) Tak
- b) Nie, była drugą
- c) Nie, była trzecią

3) Czy kierunek, którego się uczysz był pierwszym którego chciałeś/aś się nauczyć podczas wyboru dokonywanego przy rozpoczynaniu nauki ?

- a) Tak
- b) Nie, był drugi

- c) Nie, był trzeci
- 4) Czy jesteś zadowolony/a z wyboru szkoły i nauczanego zawodu?**
- a) Tak, nie żałuję podjętej decyzji
b) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym inny zawód (Jaki.....)
c) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym ten sam zawód ale inną szkołę zawodową
d) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym inną szkołę (liceum, technikum)
e) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym/wybrałabym inną szkołę i inny zawód
f) Nie, gdybym mógł/mogła w ogóle nie kontynuowałbym/kontynuowałabym nauki
- 5) Czy przed wyborem kierunku dowiadywałeś/aś się czy trudno znaleźć po nim pracę? [Pytanie wielokrotnego wyboru]**
- a) Nie, nie dowiadywałem się
b) Tak, podczas rozmowy z doradcą zawodowym
c) Tak, podczas targów szkoły
d) Tak, rozmawiałem z pracodawcą/pracodawcami
e) Tak, rozmawiałem/am ze znajomymi posiadającymi ten zawód
f) Tak, szukałem/łam informacji w internecie
g) Inne.....
- 6) Jaka była twoja średnia ocen po ukończeniu drugiej klasy?**
- a) 5,0 i powyżej
b) 4,5-4,9
c) 4,0-4,4
d) 3,5-3,9
e) 3,0-3,4
f) 2,5-2,9
g) 2,4 i poniżej
- 7) Czy pod koniec drugiej klasy miałeś/aś jakieś egzaminy poprawkowe, jeżeli tak to ile?**
- a) Nie
b) Tak, jeden
c) Tak, dwa
d) Tak, trzy i więcej
- 8) Ile zajęć praktycznych miałeś/aś w zeszłym roku szkolnym kończących się oceną?**
- a)
- 9) Jakie miałeś/aś oceny z tych zajęć? Jeżeli respondent poda ocenę opisową, proszę przelożyć ją na cyfrę.**
- a)
b)
c)
d)

- e)
- f)
- g)
- h) (ewentualne kolejne oceny dopisać na marginesie)

10) Czy uczestniczyłeś/aś w jakichś zajęciach dodatkowych?

- a) Tak w *jakich*.....
- b) Nie
- c) W mojej szkole nie ma tego typu zajęć

11) Czy jesteś zaangażowany/a w działalność: [Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) wolontariatu na rzecz środowiska naturalnego/zwierząt
- b) wolontariatu na rzecz osób starszych/chorych/dzieci
- c) chóru/zespołu muzycznego/zespołu tanecznego
- d) klubu sportowego
- e) samorządu uczniowskiego
- f) wspólnoty religijnej
- g) innych organizacji pozarządowych/fundacji/stowarzyszeń
- h) żadne z powyższych

12) Czy posiadasz profil na:

- a) Facebooku
- b) Naszej Klasie
- c) Twiterze
- d) Instagramie
- e) Fora/ grupy dyskusyjne/grupy
- f) Inne.....
- g) Nie posiadam profilu w wyżej wymienionych źródłach

13) Jak oceniłbyś/oceniłabyś swoje stosunki z kolegami/koleżankami?

- a) Bardzo dobre
- b) Dobre
- c) Średnie
- d) Złe
- e) Bardzo złe

14) Jakie masz plany zaraz po ukończeniu nauki w szkole?

- a) Znajdę pracę i będę się dalej uczyć
- b) Znajdę pracę i zakończę naukę – przejdź do pytania 16
- c) Będę dalej się uczyć, dlatego na razie nie będę szukać pracy
- d) Nie będę kontynuować nauki i w najbliższym czasie szukać pracy – przejdź do pytania 16
- e) Myślałem/am o wyjeździe za granicę - przejdź do pytania 16
- f) Nie wiem, nie mam na razie planów - przejdź do pytania 16

g) Inne...

15) W jakiej formie chcesz kontynuować naukę?

- a) Chcę być technikiem dlatego chcę iść do liceum dla dorosłych
- b) Chcę iść na studia, dlatego chcę iść do liceum dla dorosłych
- c) Chcę mieć kolejny zawód, dlatego planuję iść na kursy zawodowe
- d) Inne.....

16) Czy interesowałeś/aś się w ciągu ostatnich 6 miesięcy, czy tam gdzie mieszkasz łatwo jest znaleźć pracę w Twoim zawodzie? [Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Tak, podpytywałem o to pracodawcę u którego miałem/am zajęcia praktyczne
- b) Tak, pytałem na ten temat nauczycieli
- c) Tak, pytałem doradcę zawodowego
- d) Tak, rozmawiałem na ten temat z rodzicami/kolegami
- e) Tak czytam na ten temat gazety
- f) Tak, śledzę Internet
- g) Inne (Jakie?)
- h) Nie, nie interesowałem/am się

17) Czy w okresie wakacyjnym pracowałeś/aś?

- a) Tak (*Co robiłeś/robiłaś?*).....
- b) Nie

18) Jak czujesz się z tym, że przyszłym roku kończysz szkołę?

- a) Cieszę się, że kończę szkołę, wolę pracować niż się uczyć
- b) W szkole jest ok, ale chcę już iść do pracy
- c) Cieszę się, że kończę szkołę, choć pracować też nie chcę
- d) Nie cieszę się, wolałbym zostać jeszcze w szkole niż iść do pracy

19) Czy w szkole jest ktoś taki jak doradca zawodowy?

- a) Tak
- b) Nie (Przejdź do pyt. 22)
- c) Nie wiem (Przejdź do pyt. 22)

20) Na ile jesteś zadowolony/a z pomocy doradcy zawodowego:

- a) Bardzo zadowolona (Przejdź do pyt. 22)
- b) Zadowolona (Przejdź do pyt. 22)
- c) Trudno powiedzieć (Przejdź do pyt. 22)
- d) Nie zadowolona (Przejdź do pyt. 22)
- e) Bardzo niezadowolona (Przejdź do pyt. 22)
- f) Nie korzystam z jego pomocy

21) Dlaczego nie korzystałeś/aś z usług doradcy zawodowego w szkole:

- a) Wiem lepiej niż doradca czym chcę się zajmować w przyszłości
- b) Nie wierzę, że by mi pomogły
- c) Zajęcia z doradcą były nudne

- d) Zajęcia z doradcą zajmowały za dużo czasu
- e) Nie chciało mi się chodzić na te zajęcia
- f) Inne.....

22) Czy w szkole były organizowane jakiegokolwiek spotkania/zajęcia dotyczące poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy itp.?

- a. Tak, przynajmniej raz w miesiącu
- b) Tak, kilka razy w roku
- c) Tak, ale nie pamiętam jak często
- d) Nigdy (Przejsć do pyt. 24)
- e) Nie pamiętam (Przejsć do pyt. 24)

23) Czy byłeś/aś z nich zadowolony/a?

- g) Bardzo zadowolona
- h) Zadowolona
- i) Trudno powiedzieć
- j) Nie zadowolona
- k) Bardzo niezadowolona
- l) Nie uczestniczyłem/nie uczestniczyłam

24) W jakiej formie realizujesz zajęcia praktyczne? [pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) U pracodawcy
- b) W centrach kształcenia praktycznego
- c) W szkolnych warsztatach
- d) Inne.....

25) Jak byś ocenił/a poziom zajęć praktycznych?

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Średnio
- d) Źle
- e) Bardzo Źle

26) Jak byś ocenił/a poziom zajęć teoretycznych?

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Średnio
- d) Źle
- e) Bardzo Źle

27) Czy słyszałeś/aś coś o zmianach w szkolnictwie zawodowym wprowadzonych w 2012 roku?

- a) Tak
- b) Nie

Kwestionariusz ankiety do absolwentów zasadniczych szkół zawodowych na potrzeby badania pn. „Uwarunkowania sytuacji zawodowej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w Wielkopolsce”

ANKIETA NR.....

Data i godzina wywiadu.....

Miejsce przeprowadzenia wywiadu.....

Metryczka:

1. Posiadany zawód:

Lp.	Symbol zawodu	Nazwa zawodu	Zaznacz właściwe
1.	711402	Betoniarz-zbrojarz	
2.	721301	Blacharz	
3.	721306	Blacharz samochodowy	
4.	711501	Cieśla	
5.	751201	Cukiernik	
6.	712101	Dekarz	
7.	732201	Drukarz	
8.	741203	Elektromechanik pojazdów samochodowych	
9.	741103	Elektryk	
10.	343101	Fotograf	
11.	514101	Fryzjer	
12.	753501	Garbarz skór	
13.	732301	Introligator	
14.	753702	Kaletnik	
15.	711301	Kamieniarz	
16.	713303	Kominiarz	
17.	722101	Kowal	

18.	753105	Krawiec	
19.	512001	Kucharz /dotychczas: kucharz małej gastronomii/	
20.	753106	Kuśnierz	
21.	713201	Lakiernik	
22.	723103	Mechanik pojazdów samochodowych	
23.	834103	Mechanik-operator pojazdów i maszyn rolniczych	
24.	712616	Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych	
		/dotychczas: monter sieci oraz monter instalacji i urządzeń sanitarnych/	
25.	721104	Modelarz odlewniczy	
26.	712905	Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie /dotychczas: posadzkarz, malarz-tapeciarz oraz technolog robót wykończeniowych w budownictwie/	
27.	742102	Monter-elektronik	
28.	711202	Murarz-tynkarz /dotychczas: murarz/	
29.	753602	Obuwnik	
30.	818116	Operator urządzeń przemysłu szklarskiego	
31.	731104	Optyk-mechanik	
32.	751204	Piekarz	
33.	522301	Sprzedawca	
34.	752205	Stolarz	
35.	722204	Ślusarz	
36.	753402	Tapicer	
37.	751107	Wędliniarz /dotychczas: rzeźnik-wędliniarz/	
38.	711203	Zdun	
39.	731106	Zegarmistrz	

40.	731305	Złotnik-jubiler	
-----	--------	-----------------	--

2. **Ukończona szkoła** (nazwa szkoły):.....

3. **Rok ukończenia szkoły:**.....

1) Płeć:

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

2) Miejsce zamieszkania

- a) Wieś
- b) Miasto do 20 tys. mieszkańców
- c) Miasto powyżej 20 do 50 tys. mieszkańców
- d) Miasto powyżej 50 do 100 tys. mieszkańców
- e) Miasto powyżej 100 do 250 tys. mieszkańców
- f) Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców

3) Jaki jest Pana/Pani aktualny status na rynku pracy? – w razie konieczności przeczytać odpowiedzi respondentowi.

- a) Pracuję (umowa o pracę) – PRZEJDŹ DO PYT 1 BLOKU I
- b) Pracuję (umowa cywilnoprawna) – PRZEJDŹ DO PYT 1 BLOKU I
- c) Pracuję (bez umowy o pracę) – PRZEJDŹ DO PYT 1 BLOKU I
- d) Jestem bezrobotny/bezrobotna i poszukuję pracę - PRZEJDŹ DO PYT 4 BLOKU I
- e) Jestem bezrobotny/bezrobotna i nie poszukuję pracy- PUP PRZEJDŹ DO PYT 7 BLOKU I

BLOK I. BLOK PYTAŃ DOTYCZĄCY ZATRUDNIENIE I BEZROBOCIA

Pytania kierowane do osób które pracują (w pytaniu 3 odpowiedziały a, b, c)

1) Od kiedy Pan/Pani pracuje?

- a) Mniej niż 3 miesiące
- b) Ponad 3 miesiące ale poniżej 6 miesięcy
- c) Ponad 6 miesięcy ale poniżej 12 miesięcy
- d) Powyżej 12 miesięcy

2) Czy pracuje Pan/Pani w zawodzie?

- a) Tak
- b) Nie

3) Jak znalazł Pan/Pani tę pracę?

PRZY PYTANIACH WIELOKROTNEGO WYBORU NALEŻY CZYTAĆ RESPONDENTOWI WSZYSTKIE ODPOWIEDZI

- a) Szukałem/szukałam w internecie
- b) Napisałem swoje ogłoszenie, że szukam pracy w internecie
- c) Zniosłem/am CV do siedziby firmy, w której chciałem/ chciałem pracować
- d) Pomogła mi rodzina/znajomi
- e) Korzystałem/am z pomocy Powiatowego Urzędu Pracy
- f) Korzystałem/am z usług agencji pośrednictwa pracy
- g) Zatrudnili mnie po stażu/praktyce
- h) Inne – jakie?

PRZEJDŹ DO BLOKU II

Pytania do osób, które nie pracują i poszukują pracy (w pytaniu 3 odpowiedziały d.)

4) Jak długo pozostaje Pan/ Pani bez pracy?

- a) Mniej niż 3 miesiące
- b) Ponad 3 miesiące ale poniżej 6 miesięcy
- c) Ponad 6 miesięcy ale poniżej 12 miesięcy
- d) Powyżej 12 miesięcy

5) W jaki sposób szuka Pan/ Pani pracy? [Pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) Szukam w Internecie
- b) Napisałem swoje ogłoszenie, że szukam pracy w internecie
- c) Zanoszę siedziby CV do firm, w której chciałbym/ chciałabym pracować
- d) Pomaga mi rodzina/znajomi
- e) Poszukuję za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy

- f) Korzystam z usług agencji pośrednictwa pracy
- g) Korzystam z usług doradcy zawodowego/trenera kariery
- h) Robię staże/praktyki
- i) Inne – jakie?

6) Co Panu/Pani najbardziej uniemożliwia podjęcie zatrudnienia? [Pytanie wielokrotnego wyboru (max 2 odpowiedzi)]

- a) Nie ma pracy, tam gdzie mieszkam
- b) Nie ma pracy w moim zawodzie
- c) Mam za małe doświadczenie zawodowe
- d) Brak mi kwalifikacji (jakich.....)
- e) Nie mam znajomości
- f) Oferty pracy nie spełniają moich oczekiwań finansowych
- g) Inne – jakie?
- h) Nie chcę na razie iść do pracy
- i) Trudno powiedzieć

PRZEJDŹ DO BLOKU II

Pytania do osób, które nie pracują i nie poszukują pracy (w pytaniu 3 odpowiedziały e.)

7) Z jakich powodów pozostaje Pan/ Pani bez pracy? [Pytanie wielokrotnego wyboru (max 2 odpowiedzi)]

- a) Nie ma pracy, tam gdzie mieszkam
- b) Nie ma pracy w moim zawodzie
- c) Mam za małe doświadczenie zawodowe
- d) Brak mi kwalifikacji (jakich.....)
- e) Nie mam znajomości
- f) Oferty pracy nie spełniają moich oczekiwań finansowych
- g) Opiekuję się dzieckiem/osobą starszą, nie mogę iść do pracy
- h) Inne (jakie?).....

i) Trudno powiedzieć

8) Czy kiedykolwiek szukał Pan/ szukała Pani pracy?

a) Tak

b) Nie

9) Dlaczego teraz nie szuka Pan/ Pani pracy? [Pytanie wielokrotnego wyboru]

a) Straciłam/em wiarę, że ją znajdę

b) Nie wiem jak szukać pracy

c) Nie potrafię przygotować dokumentów

d) Czekam aż ktoś sam mi zaproponuje pracę

e) Nie mam potrzeby pracować – ktoś inny mnie utrzymuje

f) Nie chce mi się pracować

g) Stan zdrowia nie pozwala mi na podjęcie pracy

h) Nie mogę podjąć pracy z przyczyn osobistych (opieka nad dzieckiem, osobą starszą itp.)

i) Mam inne życiowe plany niż praca – jakie?

j) Trudno powiedzieć

BLOK II. BLOK PYTAŃ DOTYCZĄCY NAUKI W ZASADNICZEJ SZKOLE ZAWODOWEJ

1. Co skłoniło Pana/Panią do podjęcia nauki w wybranej szkole? [Pytanie wielokrotnego wyboru (max 2 odpowiedzi)]

a) Zawsze mnie to interesowało i chciałem/chciałam pracować jako (wymień zawód respondenta)

b) Chciałem/chciałam szybko zdobyć zawód

c) Tak doradzili mi rodzice

d) Tak doradzili mi koledzy

e) Tak mi doradził doradca zawodowy

f) W tej szkole jest dużo moich znajomych

g) Ta szkoła jest blisko mojego domu

- h) Uważałem, że po tym zawodzie będę miał dobrze płatną pracę
- i) Gdzie indziej trzeba się więcej uczyć
- j) Tak wyszło, nie zastanawiałam/zastanawiałam się nad tym
- k) Inne.....

2. Czy jest Pan zadowolony z podjętej decyzji?

- a) Tak, nie żałuję podjętej decyzji
- b) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym inny zawód (Jaki.....)
- c) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym ten sam zawód ale inną szkołę zawodową
- d) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym inną szkołę (która? liceum, technikum)
- e) Nie, gdybym mógł/mogła wybrałabym/wybrałabym inną szkołę zawodową i inny zawód
- f) Nie, gdybym mógł/mogła w ogóle nie kontynuowałbym/kontynuowałabym nauki

3. Jak myślisz w jaki stopniu wiedza i umiejętności, których nauczył/a się Pan/Pani w szkole pomogą bądź pomogły znaleźć pracę? Proszę ocenić w skali od 1 do 5 gdzie 1 – nie pomogły wcale, a 5 – bardzo pomogły

1	2	3	4	5

4. Jak ocenia Pan/Pani poziom zajęć teoretycznych zawodowych?

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Średnio
- d) Źle
- e) Bardzo źle
- f) Trudno powiedzieć

5. Jak ocenia Pan/Pani poziom zajęć praktycznych?

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Średnio

- d) Źle
- e) Bardzo źle
- f) Trudno powiedzieć

6. Gdzie odbył/odbyła Pan/Pani zajęcia praktyczne? [pytanie wielokrotnego wyboru]

- a) U pracodawcy
- b) W centrach kształcenia praktycznego
- c) W szkolnych warsztatach
- d) Inne...

7. Jak ocenia Pan/Pani wyposażenie szkoły (wyposażenie pracowni, dostępność nowoczesnych maszyn i narzędzi)?

- a) Bardzo dobrze
- b) Dobrze
- c) Średnio
- d) Źle
- e) Bardzo źle
- f) Trudno powiedzieć

8. Czy uzyskał/uzyskała Pan/Pani świadectwo ukończenia szkoły w wymaganym terminie?

- a) Tak
- b) Nie

9. Jaka była Pana/Pani średnia ocen po ukończeniu szkoły:

- a) 5,0 i powyżej
- b) 4,5-4,9
- c) 4,0-4,4
- d) 3,5-3,9
- e) 3,0-3,4
- f) 2,5-2,9

g) 2,4 i poniżej

10. Czy odbywały się zajęcia z zakresu BHP?

- a) Tak
- b) Nie
- c) Nie wiem/Nie pamiętam

11. Czy odbywały się zajęcia dotyczące podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej?

- d) Tak
- e) Nie (Proszę przejść do pytania nr 12)
- f) Nie wiem/Nie pamiętam (Proszę przejść do pytania nr 12)

11a. Jak ocenia Pan/Pani poziom przygotowania zajęć? Na ile były przydatne w Pana/Pani opinii?

- a) Bardzo przydatne
- b) przydatne
- c) Trudno powiedzieć
- d) Nie przydatne
- e) Bardzo nie przydatne
- f) Nie uczestniczyłem/nie uczestniczyłam

11b. Czy rozważa Pan/Pani otworenie w przyszłości własnej firmy:

- a) Tak
- b) Nie

12. Czy odbywały się zajęcia z zakresu języka obcego związanego z Pana/Pani zawodem?

- g) Tak
- h) Nie
- i) Nie wiem/Nie pamiętam

13. Na ile Pana/Pani zdaniem szkoła pomogła Panu/Pani rozwinąć następujące umiejętności. Proszę ocenić w skali od 1 do 5 gdzie: 1 (wcale nie pomogła) do 5 (bardzo pomogła):

	1	2	3	4	5
Umiejętność pracy w grupie					
Umiejętność pracy samemu					
Umiejętność rozmawiania z różnymi ludźmi, często mającymi inne zdanie niż ja					
umiejętności radzenia sobie ze stresem					
chęci rozwijania się					

14. Czy w trakcie nauki był/była Pan/Pani zaangażowany/zaangażowana w działalność (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź):

- i) wolontariatu na rzecz środowiska naturalnego/zwierząt
- j) wolontariatu na rzecz osób starszych/chorych/dzieci
- k) chóru/zespołu muzycznego/zespołu tanecznego
- l) klubu sportowego
- m) samorządu uczniowskiego
- n) wspólnoty religijnej
- o) innych organizacji pozarządowych/fundacji/stowarzyszeń
- p) żadne z powyższych

15. Czy posiada Pan/Pani profil na:

- a. Facebooku
- b. Naszej Klasie
- c. Twiterze
- d. Instagramie
- e. Fora/ grupy dyskusyjne/grupy
- f. Inne.....
- g. Nie posiadam profilu w wyżej wymienionych źródłach

16. Jak oceniłby/oceniłaby Pan/Pani swoje stosunki z kolegami/koleżankami w szkole?

- a) Bardzo dobre
- b) Dobre
- c) Średnie
- d) Złe
- e) Bardzo złe

17. Czy aktualnie doksztalca się Pan/Pani w jakiejś formie?

	Tak	Nie ale planuję w ciągu 2 lat	Nie i nie planuję
Pobieram naukę w liceum			

ogólnokształcącym dla dorosłych			
Biorę udział w kwalifikacyjnym kursie zawodowym			
Uczęszczam na kurs językowy			
Uczęszczam na kurs komputerowy			
Uczęszczam na Kurs prawo jazdy			
Inne (jakie?)			

18. Czy rozważa Pan/Pani wyjazd za granicę:

- a) Tak, planuję wyjazd za granicę wkrótce (gdzie proszę podać państwo?.....)
- b) Tak, planuję wyjazd za granicę, ale nie wiem jeszcze dokładnie kiedy
- c) Wyjadę, jak nie znajdę tu dobrej pracy
- d) Na razie nie planuje, ale zobaczymy
- e) Na pewno nie chcę wyjeżdżać z kraju

19. Czy w szkole do której Pan/Pani uczęszczał/uczęszczała był doradca zawodowy?

- a) Tak
- b) Nie (Przejdź do pyt. 23)
- c) Nie wiem (Przejdź do pyt. 23)

20. Na ile był/była Pan/Pani zadowolony/zadowolona z pomocy doradcy zawodowego:

- a) Bardzo zadowolona
- b) Zadowolona
- c) Trudno powiedzieć
- d) Nie zadowolona
- e) Bardzo niezadowolona
- f) Nie korzystałem/łam (Przejdź do pyt 22)

21. Czy uważa Pan/Pani, że zajęcia z doradcą zawodowym pomogły się Panu/Pani przygotować do poszukiwania pracy?

- a) Tak

- b) Nie
- c) Trudno powiedzieć

Przejdź do pytania nr 23

22. Dlaczego nie korzystałeś z usług doradcy zawodowego w szkole (PYTANIE WIELOKROTNEGO WYBORU):

- a) Wiem lepiej niż doradca czym chcę się zajmować w przyszłości
- b) Nie wierzę, że by mi pomogły
- c) Zajęcia z doradcą były nudne
- d) Zajęcia z doradcą zajmowały za dużo czasu
- e) Nie chciało mi się chodzić na te zajęcia
- f) Inne.....

23. Czy w szkole były organizowane jakiegokolwiek spotkania/zajęcia dotyczące poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy itp.?

- a) Tak, przynajmniej raz w miesiącu
- b) Tak, kilka razy w roku
- c) Tak, ale nie pamiętam jak często
- d) Nigdy (Przejsć do pyt. 25)
- e) Nie pamiętam (Przejsć do pyt. 25)

24. Na ile był/była Pan/Pani z nich zadowolony/zadowolona?

- a) Bardzo zadowolona
- b) Zadowolona
- c) Trudno powiedzieć
- d) Nie zadowolona
- e) Bardzo niezadowolona
- f) Nie uczestniczyłem/nie uczestniczyłam

25. Czy był/była Pan/Pani zarejestrowany/a w Powiatowym Urzędzie Pracy?

- a) Tak, zarejestrowałem/zarejestrowałam się i dzięki temu znalazłem/znalazłam pracę
- b) Tak, zarejestrowałem/zarejestrowałam się sam znalazłem/znalazłam pracę

- c) Jestem aktualnie zarejestrowany/zarejestrowana
- d) Nie nigdy nie byłem/byłam zarejestrowana w PUP (Przejdź do pyt. 28)

26. Czy jest/był Pan/Pani zadowolony/zadowolona z pomocy uzyskanej w Powiatowym Urzędzie Pracy?

- a) Bardzo zadowolony/zadowolona
- b) Zadowolony/zadowolona
- c) Trudno powiedzieć
- d) Niezadowolony/niezadowolona
- e) Bardzo niezadowolony/niezadowolona

Proszę uzasadnić odpowiedź?.....

27. Jaką pomoc uzyskał/uzyskała Pan/Pani w Powiatowym Urzędzie Pracy (można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)?

- a) Dostęp do ofert pracy
- b) Pomoc doradcy zawodowego
- c) Możliwość odbycia stażu
- d) Udział w szkoleniu
- e) Dotację na działalność gospodarczą
- f) Nie uzyskałem/łam żadnej pomocy
- g) Inne (Jakie?).....

28. Czy słyszała Pan/Pani o zmianach w szkolnictwie zawodowym wprowadzonych w 2012 r.:

- a) Tak
- b) Nie

Dyspozycje do indywidualnych wywiadów pogłębionych na potrzeby badania pn.
„Uwarunkowania sytuacji zawodowej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w
Wielkopolsce”

Schemat wywiadu jest podzielony na kilka części. Poszczególne części dotyczą
wybranych zagadnień związanych z problematyką badania. W każdym pytaniu zawarta
jest krótka instrukcja dotycząca pytania.

WYWIAD NR.....

Data i godzina wywiadu.....

Miejsce przeprowadzenia wywiadu.....

**1. W jakich zawodach prowadzone jest kształcenie w Państwa szkole na poziomie
zasadniczej szkoły zawodowej?**

Należy poprosić respondenta o wskazanie:

- a) w jakich zawodach jest prowadzone kształcenie aktualnie (w sytuacji, kiedy jakiś kierunek został wycofany i nie jest już prowadzona na niego rekrutacja, ale jest prowadzone jeszcze kształcenie, należy wykazać obie te okoliczności)*
- b) zmian jakie zaszły na przestrzeni ostatnich 5 lat. Należy wskazać zarówno wycofanie, jak i uruchomienie wybranego kierunku.*
- c) Zmiany, których wprowadzenie jest planowane w ciągu następnych 3 lat. Należy wskazać zarówno plany wycofania, jak i uruchomienia wybranych kierunków kształcenia.*

Proszę o uzupełnienie tabeli następującymi symbolami:

„P” – jeśli kierunek jest prowadzony

„U” – jeśli kierunek został/zostanie uruchomiony

„W” – jeśli kierunek został/zostanie wycofany

Kierunek	Zmiany w ciągu ostatnich 5 lat	Jest aktualnie prowadzony	Zmiany w ciągu następnych 3 lat
Betoniarz-zbrojarz			
Blacharz			

Blacharz samochodowy			
Cieśla			
Cukiernik			
Dekarz			
Drukarz			
Elektromechanik pojazdów samochodowych			
Elektryk			
Fotograf			
Fryzjer			
Garbarz skór			
Introligator			
Kaletnik			
Kamieniarz			
Kominiarz			
Kowal			
Krawiec			
Kucharz /dotychczas: kucharz małej gastronomii/			
Kuśnierz			
Lakiernik			
Mechanik pojazdów samochodowych			
Mechanik-operator pojazdów i maszyn			

rolniczych			
Monter sieci, instalacji i urządzeń sanitarnych /dotychczas: monter sieci oraz monter instalacji i urządzeń sanitarnych/			
Modelarz odlewniczy			
Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie /dotychczas: posadzkarz, malarz-tapeciarz oraz technolog robót wykończeniowych w budownictwie/			
Monter-elektronik			
Murarz-tylnkarz /dotychczas: murarz/			
Obuwnik			
Operator urządzeń przemysłu szklarskiego			
Optyk-mechanik			
Piekarz			
Sprzedawca			
Stolarz			
Ślusarz			
Tapicer			
Wędliniarz /dotychczas: rzeźnik-wędliniarz/			
Zdun			
Zegarmistrz			
Złotnik-jubiler			
Inne?			

Jeśli respondent wskaże na jakieś zmiany, jakie zaszły w ofercie kształcenia przeprowadzone bądź planowane proszę dopytać co było ich przyczyną. W pierwszej kolejności respondent powinien mieć możliwość swobodnej wypowiedzi. Po zakończeniu jego wypowiedzi, proszę zweryfikować, czy wskazał na następujące zagadnienia:

- a) Zapotrzebowanie regionalnego rynku pracy
- b) Zapotrzebowanie lokalnego rynku pracy
- c) Opinia pracodawców
- d) Opinia powiatowej rady zatrudnienia
- e) Opinia wojewódzkiej rady zatrudnienia

2. Na jakie zawody, kwalifikacje jest zapotrzebowanie na lokalnym rynku pracy?

3. Jak wygląda proces tworzenia programu nauczania? Co jest uwzględniane podczas jego tworzenia? W jaki sposób uwzględniane są w tworzeniu programu nauczania takie kwestie jak rozwój kompetencji miękkich, stosunek do stałego podnoszenia własnych kwalifikacji oraz doradztwa zawodowego? Na ile Pan/Pani, uważa, że te zagadnienia są znaczące dla przygotowania osób młodych do rozpoczęcia aktywności zawodowej?

4. Czy monitorowana jest efektywność programów nauczania? Jeśli tak, to w jaki sposób?

5. Zadaniem prowadzącego wywiad jest wskazanie respondentowi aspektów wpływających na funkcjonowanie szkoły oraz poproszenie respondenta o ocenę ich jakości w szkole którą reprezentują. Uzyskane informacje powinny pozwolić prowadzącemu wywiad na przypasowaniu odpowiedzi respondenta do jednej z zamieszczonych w tabeli odpowiedzi. Ponadto, wypowiedź respondenta powinna zawierać uzasadnienie jego odpowiedzi.

Wskażę teraz Panu/Pani kilka czynników wpływających na funkcjonowanie szkoły i bardzo proszę o wyrażenie przez Pana/Panią oceny Państwa szkoły w ich kontekście.

Jak Pan/Pani ocenia w Państwa szkole:

- a) adekwatność kwalifikacji zdobytych przez uczniów w kontekście potrzeb rynku pracy
- b) poziom zajęć teoretycznych
- c) poziom zajęć praktycznych

Kryterium	Bardzo dobrze	Dobrze	Średnio	Źle	Bardzo źle
-----------	---------------	--------	---------	-----	------------

Adekwatność kwalifikacji zdobytych przez uczniów w kontekście potrzeb rynku pracy					
Poziom zajęć teoretycznych zawodowych					
Poziom zajęć praktycznych					

6. Jak w Pana/Pani opinii zmieniało się na przestrzeni ostatnich 3 lat zainteresowanie gimnazjalistów kształceniem w Państwa szkole, ich przygotowanie oraz motywacja do podjęcia kształcenia zawodowego?

7. Czy w Pana opinii ulegają jakimś zmianom postawy osób młodych do aktywności zawodowej i edukacyjnej? Jak wygląda sytuacja przystępowania i zdawalności egzaminów potwierdzających kwalifikacje? Jaki udział osób młodych kończy szkołę w wymaganym terminie?

8. Na ile w Pana/Pani opinii zasoby szkoły (zarówno materialne takie jak warunki lokalowe, wyposażenie, jak i możliwości kadrowe) pozwalają na w pełni efektywną realizację wymagań programowych oraz zdobycie przez uczniów umiejętności funkcjonowania w rzeczywistych warunkach pracy zawodowej?

9. Jak wyglądała polityka kadrowa w Państwa szkole?

Po udzieleniu odpowiedzi, należy dopytać o następujące kwestie (jeśli respondent sam ich nie poruszy w swojej wypowiedzi)

a) *Czy pracownicy dobywają szkolenia/kursy? Jeśli tak to jakie, jak często?*

b) *Czy funkcjonują indywidualne plany rozwoju nauczycieli oraz system motywowania pracowników do podnoszenia i uzupełniania kwalifikacji zawodowych zgodnie z kierunkami działania szkoły/placówki?*

c) *Czy zatrudnieni nauczyciele uczestniczą w specjalistycznym doskonaleniu zawodowym (staże/praktyki zawodowe u pracodawców, przynajmniej raz na 4 lata; posiadanie uprawnień egzaminatorów w zakresie egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie)?*

d) *Czy monitorowane są efekty pracy nauczycieli? Jeśli tak, to w jaki sposób są wykorzystywane uzyskiwane na tej podstawie informacje?*

10. Jak ocenia Pan/Pani poziom wyposażenia szkoły/pracowni? Czy jest ono modernizowane dla poszczególnych zawodów/kwalifikacji? Czy i w jakim zakresie baza materialna szkół odpowiada wymaganiom stawianym przez nowoczesne przedsiębiorstwa? Jakie są problemy w zakresie unowocześniania bazy materialnej szkoły?

11. Na ile w Pana/Pani opinii szkoła zapewnia organizację zajęć wyrównawczych i specjalistycznych dostosowanych do potrzeb i możliwości uczniów oraz na ile zapewnia możliwość uczestnictwa w dodatkowych zajęciach, w tym przygotowujących do egzaminów potwierdzających kwalifikacje w zawodzie?

Po udzieleniu odpowiedzi przez respondenta, należy ewentualnie dopytać o zajęcia dla uczniów szczególnie uzdolnionych, tych mających problemy w nauce, zajęcia doskonalące kwalifikacje zawodowe uczniów, rozwijające zainteresowania i pasje, spotkania o charakterze doradczo-zawodowym.

12. Jako ocenia Pan/Pani jakość doradztwa zawodowego w szkole?

13. Jak funkcjonuje system doradztwa zawodowego w Państwa szkole?

Należy pozwolić się swobodnie wypowiedzieć respondentowi. Jeśli respondent sam o tym nie wspomni proszę dopytać o następujące kwestie:

- a) Czy doradca zawodowy pełni jeszcze jakąś inną funkcję w szkole? Jeśli tak to jaką?*
- b) Czy w szkole funkcjonuje wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego?*
- c) Czy działania podejmowane w ramach doradztwa zawodowego są monitorowane i oceniane? Jeśli tak, to w jaki sposób? W jaki sposób są wykorzystywane informacje z tej ewaluacji?*
- d) Czy w sposobie prowadzenia doradztwa zaszły jakieś zmiany na przestrzeni ostatnich 5 lat? Jeśli tak to jakie?*

14. Jakie działania są podejmowane w ramach doradztwa szkolnego?

Należy pozwolić się swobodnie wypowiedzieć respondentowi. Jeśli respondent sam o tym nie wspomni proszę dopytać o następujące działania:

- a) Przekazywanie uczniom informacji dotyczących sytuacji na lokalnym rynku pracy, możliwości dalszego kształcenia, możliwości zdobywania doświadczenia zawodowego,*
- b) udostępnianie narzędzi diagnostycznych, testów osobowości i predyspozycji,*
- c) pomoc w planowaniu rozwoju zawodowego, podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych*
- d) kształtowanie umiejętności radzenia sobie ze stresem*
- e) kształtowanie umiejętności poszukiwania pracy*
- f) promowanie wśród uczniów możliwości udziału w dodatkowych praktykach i stażach oraz innych zajęciach zwiększających na zatrudnienie,*
- g) organizacja wizyt uczniów gimnazjum w szkole*
- h) uczestnictwo doradcy w dniach otwartych szkoły/targach edukacyjnych*
- i) zajęcia skierowane do nauczycieli*
- j) zajęcia skierowane do rodziców*
- k) zajęcia grupowe*

l) *zajęcia indywidualne*

15. W jakim stopniu prowadzona jest w ramach realizowanego doradztwa zawodowego jest współpraca z innymi podmiotami? Jeśli nie jest w ogóle prowadzona to dlaczego? Czy są jakieś plany tym zakresie? Jeśli tak, to jakie?

Należy pozwolić się swobodnie wypowiedzieć respondentowi. Jeśli respondent sam o tym nie wspomni proszę dopytać o współpracę z:

- a) *poradnią psychologiczno – pedagogiczną,*
- b) *placówką doskonalenia nauczycieli,*
- c) *pracodawcami lokalnego rynku pracy,*
- d) *PUP,*
- e) *Biurami Karier*
- f) *Inne (Jakie?)*

16. Proszę ocenić jaka jest świadomość uczniów z zakresu poszukiwania pracy, wiedzy dot. rynku pracy? Czy zmienia się zainteresowanie uczniów korzystaniem z usług doradcy wśród uczniów? Jeśli tak to jak?

17. Czy szkoła współpracuje z pracodawcami funkcjonującymi na lokalnym rynku pracy? Jeśli tak to w jaki sposób? - Należy pozwolić się wypowiedzieć respondentowi, a następnie jeśli sam o tym nie wspomni zapytać o następujące kwestie:

Czy pracodawcy funkcjonujący na lokalnym rynku pracy współpracują ze szkołą poprzez:

- a) *Organizowanie zajęć praktycznych*
- b) *uczestnictwo w tworzeniu programów nauczania*
- c) *uczestnictwo w tworzeniu i modernizacji bazy i wyposażenia dydaktycznego*
- d) *uczestnictwo w egzaminach potwierdzających kwalifikacje w zawodzie*
- e) *wspomaganie szkoły/placówki w organizowaniu ośrodków egzaminacyjnych dla poszczególnych zawodów/kwalifikacji*
- f) *organizowanie dodatkowych zajęć / kursów),*
- g) *uczestniczą w doskonaleniu zawodowym nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu (kursy/szkolenia w zakresie nowych rozwiązań technicznych i technologicznych w obszarze, w którym szkoła prowadzi kształcenie, szkole przekazywane są informacje od pracodawców dotyczące nowych rozwiązań technicznych i technologicznych)*

18. Co decyduje, że współpraca zostaje nawiązana z konkretnym pracodawcą? Czy wśród pracodawców współpracujących ze szkołą w ciągu ostatnich 5 lat zaszły jakieś zmiany czy też zajęcia praktyczne są realizowane u tych samych pracodawców? Co wpływa na podejmowanie współpracy z danym przedsiębiorcą?

19. Czy w Pana/Pani opinii zmieniło się zainteresowanie pracodawców współpracą z Państwa szkołą? Jak ocenia Pan/Pani jakość współpracy z pracodawcami?

20. Czy szkoła współpracuje jeszcze z jakimiś innymi podmiotami, w celu podniesienia jakości kształcenia zawodowego?

Należy pozwolić się wypowiedzieć respondentowi, a następnie jeśli sam o tym nie wspomni zapytać o współpracę z

- a) stowarzyszeniami pracodawców,
- b) organizacjami pozarządowymi,
- c) urzędami pracy i innymi instytucjami rynku pracy,
- d) szkołami wyższymi,
- e) instytucjami otoczenia biznesu,
- f) szkołami/instytucjami kształcenia zawodowego za granicą
- g) innymi.....

21. Czy uczniowie korzystają z możliwości udziału w praktykach oraz stażach zagranicznych realizowanych w ramach programów UE oraz innych formach współpracy ze szkołami/instytucjami kształcenia zawodowego za granicą (np. wymiany uczniowskie)? Jeśli tak, to jakim zainteresowaniem cieszą się te przedsięwzięcia?

22. Czy kadra zarządzająca i pedagogiczna szkoły/placówki korzysta z możliwości udziału w projektach doskonalenia nauczycieli kształcenia zawodowego za granicą realizowanych w ramach programów UE?

23. Jakie działania są podejmowane w celu kształtowanie i wzmacniania właściwych postaw i zachowań, kształtujących kompetencje personalne i społeczne?

Respondent powinien mieć możliwość w pierwszej kolejności swobodnie się wypowiedzieć, następnie należy dopytać o zaangażowanie uczniów oraz motywowanie ich do udziału w zajęciach zespołowych, długoterminowych, szkolnych przedsięwzięciach typu Dni otwarte, wycieczki, imprezy szkolne, dni wiosny, święta itp. o działalność kół zainteresowań, chóru, aktywności sportowej itd. Jakie są potrzeby uczniów w zakresie rozwoju kompetencji społecznych i personalnych? Równocześnie należy dopytać o to, jakie są procedury w przypadku naruszania norm społecznych.

24. Jak ocenia Pan/Pani zmiany jakie zostały wprowadzone do szkolnictwa zawodowego w 2011 r.?

Nie zależnie od opinii wyrażonej przez respondenta, należy dopytać o szczegółową opinię respondenta w zakresie zarówno korzyści, jakie jego zdaniem przyniosła reforma oraz ewentualne problemy, jakie się z nią wiążą. W szczególności o ewentualne korzyści bądź problemy dla absolwentów.

25. Z czego Pana/Pani zdaniem wynikają problemy absolwentów na rynku pracy?

Respondent powinien mieć możliwość swobodnej wypowiedzi.

26. Jakie powinny zostać podjęte dalsze działania i przez kogo aby poprawić sytuację szkolnictwa zawodowego w województwie wielkopolskim?

Respondent powinien mieć możliwość swobodnej wypowiedzi.

**Dyspozycje do zogniskowanego wywiadu grupowego na potrzeby badania pn.
„Uwarunkowania sytuacji zawodowej absolwentów zasadniczych szkół zawodowych
w Wielkopolsce”**

Czas trwania: minimum 90 minut

**Schemat wywiadu jest podzielony na kilkanaście pytań. Poszczególne części dotyczą
wybranych zagadnień związanych z problematyką badania. W każdym pytaniu zawarta
jest krótka instrukcja dotycząca pytania.**

Data i godzina wywiadu.....

Miejsce przeprowadzenia wywiadu.....

Wprowadzenie

**Nasze dzisiejsze spotkanie związane jest z prowadzonym na zlecenie Wojewódzkiego
Urzędu Pracy w Poznaniu badaniem pn. „Uwarunkowania sytuacji zawodowej
absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w Wielkopolsce”. Głównym celem
badania jest dokonanie diagnozy czynników warunkujących sytuację zawodową
absolwentów wybranych zasadniczych szkół zawodowych w województwie
wielkopolskim. W trakcie naszego spotkania poruszymy między innymi problemy
związane ze zmianami w szkolnictwie zawodowym, barierami napotykanymi przez
absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, czy oczekiwaniami pracodawców
w zakresie współpracy z zasadniczymi szkołami zawodowymi. Wywiad będzie
rejestrowany w formie audiowizualnej. Proszę się jednak nie obawiać, wszystkie
Państwa odpowiedzi są poufne i posłużą wyłącznie do celów badawczych, a jeśli
zostaną wykorzystane w raporcie końcowym, to w sposób uniemożliwiający
identyfikację wypowiadającej się osoby. Proszę Państwa o szczerze i swobodne
wypowiadanie się
w kwestiach, które będziemy omawiać. Każda wypowiedź jest dla nas ważna i może
okazać się pomocna w stworzeniu rekomendacji dla zasadniczych szkół zawodowych,**

organów rządowych i samorządowych, instytucji rynku pracy, instytucji związanych z oświatą i gospodarką regionu, instytucji pozarządowych oraz pracodawców.

1. W naszym gronie są przedstawiciele różnych zbiorowości: uczniów i absolwent zasadniczych szkół zawodowych, dyrektor tego typu placówki, nauczyciel/wychowawca, przedstawiciel organu założycielskiego szkoły oraz reprezentanci biznesu zatrudniający w swoich firmach absolwentów zasadniczych szkół zawodowych. Proszę, żebyście się Państwo przedstawili (tylko imiona) i wskazali zbiorowość, którą Państwo dzisiaj reprezentujecie.

Należy poprosić respondentów o:

-przedstawienie się (wystarczy imię)

-wskazanie zbiorowości, którą reprezentuje

-uwaga! Dyrektor, nauczyciel, uczeń i absolwent muszą pochodzić z różnych szkół. W innym przypadku badanie zostanie zakwestionowane

2. Jakie główne bariery na rynku pracy napotyka absolwent zasadniczej szkoły zawodowej? Z czego one wynikają? Czy są jakieś typowe bariery dla absolwentów ZSZ czy tylko uniwersalne dla absolwentów wszystkich typów szkół?

Należy zidentyfikować czynniki, które wpływają na sytuację absolwentów, pytanie w pierwszej kolejności należy skierować do absolwenta odwołując się do jego doświadczeń lub doświadczeń zaobserwowanych w relacjach z rówieśnikami. Należy ustalić co najbardziej przeszkadza w zawodowej samorealizacji absolwentów po opuszczeniu murów szkoły oraz przedyskutować jak temu przeciwdziałać? Należy zwrócić się do ucznia z pytaniem o jego obawy i przewidywania związane z sytuacją w jakiej się znajdzie po ukończeniu szkoły

3. Jak oceniają Państwo wyposażenie zasadniczych szkół zawodowych w regionie w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne? Jak oceniają Państwo nowoczesność technologii nauczanych w tych szkołach?

Należy w drodze dyskusji najpierw spróbować wyłonić aktualne potrzeby rynku pracy, a następnie spróbować zweryfikować czy zasadnicze szkoły zawodowe charakteryzuje dostęp do sprzętu, który wykorzystują w codziennej pracy regionalne przedsiębiorstwa.

Należy ustalić czy technologie nauczane w szkołach można uznać za nowoczesne i odpowiadające potrzebom pracodawców. Pytanie należy skierować przede wszystkim do pracodawców, a ich opinie poddać pod osąd całej grupy.

4. Prosił(a)bym, aby przedstawiciele samorządów/organów założycielskich przedstawili teraz pokrótce zarys planów otwierania nowych kierunków kształcenia w zasadniczych szkołach zawodowych lub przewidywanych likwidacji kształcenia w zawodach

w kontekście najbliższych pięciu lat. Czym podyktowane są zmiany? Na podstawie jakich przesłanek zdecydowano o tych zmianach?

Pytanie należy w pierwszej kolejności kierować do przedstawiciela organu założycielskiego, w drugiej kolejności do dyrektora. Należy ustalić:

- Czy organy założycielskie mają w ogóle jakieś plany zmiany dotychczasowego kształcenia w ramach poszczególnych zawodów?

- Czy plany zmian wynikają z obiektywnych przesłanek (jak wyniki badań losów absolwentów, analizy branżowe, ekspertyzy, dane dotyczące naboru i zdawalności egzaminów etc.), jeśli tak to jakich?

5. Jak Państwa zdaniem przygotowana na te zmiany jest sieć szkół zawodowych? Proszę uzasadnić swoje opinie.

Pytanie należy skierować do wszystkich. Należy poddać plany samorządu opisane powyżej pod osąd grupy. Ustalić słabe i mocne strony oraz szanse i zagrożenia dla ich realizacji.

6. Na początku kolejnego bloku pytań chciał(a)bym zwrócić się przede wszystkim do obecnych tutaj pracodawców. Jakie oczekiwania mają Państwo w stosunku do współpracy z zasadniczymi szkołami zawodowymi? Jak oceniają Państwo jakość obecnej współpracy?

Pytanie musi zostać skierowane do przedstawicieli pracodawców. Oni powinni wypowiedzieć się w pierwszej kolejności, opinie pozostałych uczestników można zebrać po wypowiedziach pracodawców. Przez współpracę nie można rozumieć wyłącznie organizacji praktyk zawodowych lub praktycznej nauki zawodu. Jeśli dyskusja zawęzi się do tego obszaru,

należy spróbować skierować ją również na inne elementy współpracy (np. konsultowanie programów nauczania, doskonalenie nauczycieli przedmiotów zawodowych w zakładach pracy, wizyty studyjne etc.)

7. Zastanówmy się teraz wspólnie nad możliwościami podniesienia jakości współpracy na linii pracodawcy – zasadnicze szkoły zawodowe. Co należałoby poprawić w pierwszej kolejności? Jakie są oczekiwania pracodawców wobec podniesienia jakości kształcenia absolwentów zasadniczych szkół zawodowych? Proszę posłużyć się zaobserwowanymi przykładami.

Odpowiedzi na to pytanie powinny mieć charakter namacalnych przykładów, proszę zmierzać do konkretów, wyłuskania i szerokiego omówienia przykładów. Co konkretnie w dotychczasowej współpracy kuleje i jak to naprawić. Należy skutecznie włączyć w dyskusję ucznia i absolwenta, zapytać się ich o wrażenia z odbywania praktyk i oczekiwania. Pracodawców należy poprosić o omówienie ich oczekiwań związanych z podniesieniem jakości kształcenia absolwentów ZSZ.

8. Czy Państwa zdaniem współpracę na linii pracodawcy – zasadnicze szkoły zawodowe można jeszcze rozszerzyć? O jakie obszary? Może są jakieś nowe rozwiązania, o których Państwo słyszeli i które warto byłoby upowszechnić w skali województwa?

Tutaj również należy wymóc na respondentach posługiwanie się przykładami. Może ciekawe rozwiązania zostały zaobserwowane już kiedyś w czasie wizyt studyjnych, może ktoś czytał o dobrych praktykach, może uczniowie i/lub absolwenci mają pomysły na poszerzenie współpracy ich szkół z biznesem lub spotkali się z wymogami pracodawców, których ze względu na aktualny system kształcenia nie potrafili wypełnić, może ktoś czerpał w wzorców zagranicznych. Jeśli nikt z grupy nie będzie potrafił wskazać konkretnych rozwiązań, proszę poddać pod osąd grupy następujące pomysły:

-włączanie pracodawców w przygotowywanie programów nauczania

-staże dla nauczycieli w zakładach pracy

-zaangażowanie pracodawców w prowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych

-zaangażowanie pracodawców w proces doradztwa zawodowego

-klas patronackie

9. Jak ocenia Pan/Pani zmiany jakie zostały wprowadzone do szkolnictwa zawodowego

w 2012 r.? Które (konkretnie) zmiany przyniosły najlepsze rezultaty? Dlaczego?

Przed zadaniem zasadniczego pytania, ze względu na różnorodności grupy i różny poziom wiedzy na temat zmian, należy przytoczyć krótko najważniejsze zmiany jakie zaszły w szkolnictwie zawodowym w 2012 r. Są to:

-Powiązanie nauki w zasadniczych szkołach zawodowych z nauką w gimnazjach. Uczniowie zasadniczej szkoły zawodowej mają do opanowania te same zagadnienia z kształcenia ogólnego na poziomie podstawowym co uczniowie w pierwszej klasie liceum, dzięki czemu mogą kontynuować naukę w liceach ogólnokształcących dla dorosłych bezpośrednio od klasy drugiej.

-Wprowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych, których przeprowadzenie szkołom (publicznym i niepublicznym) mogą zlecać pracodawcy. W kursach mogą uczestniczyć uczniowie, absolwenci i osoby dorosłe.

-Likwidacja zasadniczych szkół zawodowych dla dorosłych.

-Zmiany w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

-Wprowadzenie nowej podstawy programowej kształcenia w zawodach, do której wprowadzono konieczność kształtowania kompetencji miękkich i organizacyjnych (KPS i OMZ).

Po zapoznaniu grupy ze zmianami należy wszystkich respondentów zaangażować w ich ocenę. Niezależnie od opinii wyrażonej przez respondenta, należy dopytać o szczegółową opinię respondenta w zakresie zarówno korzyści, jakie jego zdaniem przyniosła reforma oraz ewentualnych problemów, jakie się z nią wiążą. W szczególności o ewentualne korzyści bądź problemy dla absolwentów.

10. Zastanówmy się teraz wspólnie nad dobrymi i złymi praktykami szkół i organów założycielskich szkół. Jak te dobre i złe praktyki wpływają na zatrudnienie absolwentów?

Należy w pierwszej kolejności skupić się na zidentyfikowaniu i omówieniu dobrych praktyk, a następnie przejść do złych praktyk. Należy posługiwać się przykładami, omawiać konkretne zjawiska i problemy. Ustalić, jaki te praktyki mają wpływ na sytuację zawodową absolwentów. Docelowo dyskusja powinna umożliwić zidentyfikowanie co najmniej dwóch dobrych i dwóch złych praktyk, które można będzie opisać.

11. Czy uczniowie i absolwenci w trakcie lub po ukończeniu zasadniczej szkoły zawodowej podejmują pracę? Jakie są ich postawy wobec pracy (autoteliczne – praca jest formą samorealizacji, lub instrumentalne – praca jest tylko zapewnieniem środków do życia)? Czy swoją przyszłość wiążą z wyuczonym zawodem, czy zamierzają dalej się kształcić?

Pytanie należy skierować przede wszystkim do uczniów i absolwentów, którzy z grona badanych najlepiej zorientowani są w postawach i planach własnych oraz innych uczniów i absolwentów (rówieśników, z którymi utrzymują kontakty). O ogólną refleksję nad opiniami najmłodszych uczestników badania można potem poprosić resztę grupy.

12. Jak w Państwa opinii zmieniało się na przestrzeni ostatnich 3 lat zainteresowanie gimnazjalistów kształceniem w zasadniczych szkołach zawodowych? Jakie było również ich przygotowanie oraz motywacja do podjęcia kształcenia zawodowego na poziomie ZSZ? Czy można powiedzieć, że wraca „moda” na posiadanie konkretnego zawodu,

w tym przed podjęciem nauki na poziomie ogólnym?

Należy skupić się na zmianach w postrzeganiu kształcenia zawodowego w świadomości uczniów i rodziców. Do niedawna edukacja zawodowa była postrzegana jako wyjście dla tych, którym nie starczyło umiejętności do nauki w liceum ogólnokształcącym. Czy dziś jest inaczej

i prestiż edukacji zawodowej się podnosi? Co sądzą na ten temat uczniowie i absolwenci? Tutaj należy przede wszystkim włączyć w dyskusję uczniów i absolwentów, w następnej zaś kolejności pozostałych uczestników wywiadu.

13. Jako oceniają Państwo jakość doradztwa zawodowego w zasadniczych szkołach zawodowych? Proszę o uargumentowanie oceny.

Muszą zostać zadane pytania uzupełniające – jak wpływa na jakość doradztwa zawodowego w ZSZ:

- *jednoczesne pełnienie funkcji nauczyciela i doradcy zawodowego,*
- *wewnątrzszkolne systemy doradztwa zawodowego (WZDZ),*
- *prowadzenie ocen i ewaluacji efektów doradztwa zawodowego,*
- *prowadzenie zajęć indywidualnych,*
- *prowadzenie zajęć grupowych,*
- *współpraca z innymi instytucjami w zakresie doradztwa (urząd pracy, pracodawcy, agencje zatrudnienia, biura karier etc.).*

W dyskusję należy zaangażować całą grupę.

14. Jak oceniacie Państwo organizowane w szkołach zawodowych zajęcia dotyczące poszukiwania pracy/planowania kariery zawodowej/prowadzenia własnej firmy? Jak oceniacie Państwa zajęcia praktyczne z tej dziedziny? Jak jest ocena zajęć teoretycznych? Proszę o uzasadnienie odpowiedzi.

Należy jasno rozgraniczyć i osobno odnieść się do zajęć praktycznych i zajęć teoretycznych. Należy zaangażować w ocenę szczególnie ucznia i absolwenta – powinni odpowiedzieć o doświadczenia własnych i zasłyszanych od rówieśników.

15. Mają Państwo teraz możliwość swobodnej dyskusji i poruszenia problemów, które nie zostały uwzględnione w scenariuszu? Czy jakieś kwestie nie zostały szczegółowo omówione, czy należałoby coś dodać lub uściślić? Proszę Państwa o wypowiedzi.

Miejsce na podsumowanie dyskusji i postawienie ostatecznych wniosków przez respondentów, w tym miejscu mogą oni poruszyć również dodatkowe kwestie związane z sytuacją absolwentów zasadniczych szkół zawodowych w województwie wielkopolskim.

